

Ivo Kalinski

KIBORG

KAO

EMOTIVNI *ALIEN*

Ivo Kalinski /
KIBORG KAO EMOTIVNI ALIEN

Mala biblioteka "Dragutin Domjanić"
Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina

Ivo Kalinski

KIBORG
KAO
EMOTIVNI ALIEN

Urednica:
Božica Pažur

Sv. Ivan Zelina,
2009.

Mala biblioteka
»Dragutin Domjanić«
knjiga 55.

Nakladnik
Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina

Za nakladnika
Ivica Kukovačec

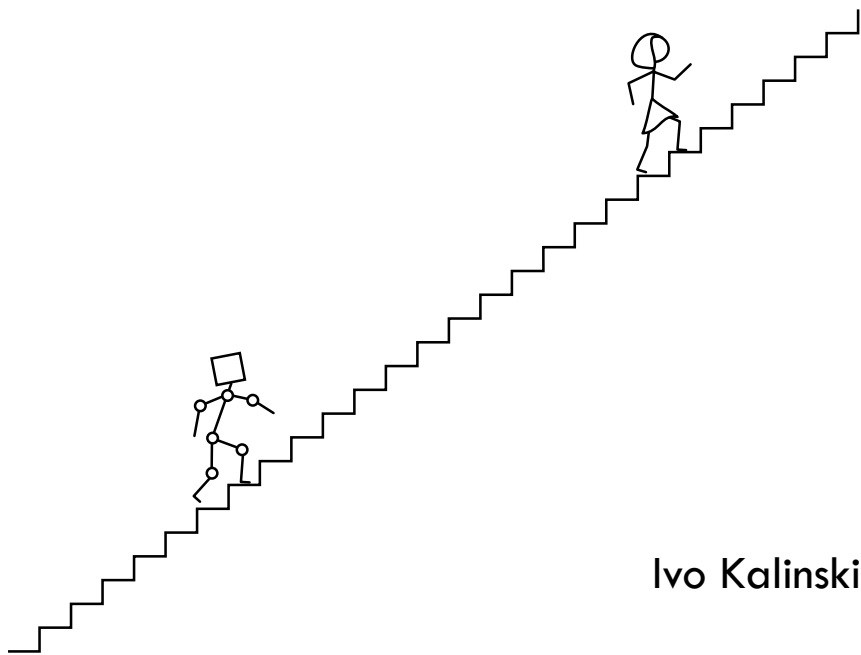
Urednica
Mr. sc. Božica Pažur

Grafičko-tehnička priprema
POU Sv. Ivan Zelina

Tisak i uvez:
GRAFO IDEA d.o.o.
Fojnička 6, Zagreb

CIP-zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 703129

ISBN: 978-953-6540-42-6

Ivo Kalinski

KIBORG
KAO
EMOTIVNI ALIEN

Knjiga je objavljena uz novčanu potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske

**Smotre dječjega
kajkavskoga pjesništva
“Dragutin Domjanić”
- Sv. Ivan Zelina**

KAJ - em mi vu duši spi!

Iako se ne bi moglo sa sigurnošću, s apsolutnom sigurnošću reći kako je i pjesnički svijet naših osnovnoškolaca prožet svakovrsnim zamkama postojanja, sigurno spoznajno ne onakvim kako je to u odraslih, ipak je ustanoviti da i njihov svijet, ma kako ga zvali, nije u potpunosti “oslobođen” zamki koje život, življenje “nosi” sa sobom. Te zamke (a različite vrebaju sa strane!) niti su neizbježne, niti su bezazlene. Ali su upozoravajuće. Za one koji se u toj dobi i uzrastu bave razaznavanjem kojeg kreativnog “posla”, u ovom slučaju: pjesnikovanja, pravo bi pitanje bilo: kako se, u mjeri koja je moguća, tim opasnostima manje ili više uspješno othrvati? Naši se pjesnici osnovnoškolci prema tom problemu postavljaju dosta uspješno. Što je i razumljivo. Prvo, zato što ih, u toj dobi, moderne civilizacijske opakosti još nisu u potpunosti obuzele, drugo zato “što je njihova slika svijeta i razmišljanje o njem” još uvijek prekrivena “spasonosnim obrambenim štitom” nevine, neiskvarene predodžbe zadobivene roditeljskim odgojem te spontanom učvršćivanjem provjerenih tradicijskih oblika njihovih podneblja. Dakako, misli se na vrijednosne oblike. Kako će biti ubuduće, teško je reći. Moguće je pretpostaviti, prognozirati, ali prognoze su počesto nezahvalan posao. No, da se vratimo spomenutom “obrambenom štitu”. Koji bi to “obrambeni štit” bio? U tim početcima pjesnikovanja, pjesnikovanja na kajkavskom izričaju, on je u snažnoj podlozi motivskoj, tematskoj, napose izričajnoj/jezičnoj, koja se pokazuje temeljnom podlogom. Riječi se upućuju na adresate koji se njima služe i na prostore u kojima žive: (...) *Zagorje moje imam/ jake rad./ Em mi na srčeku živi,/ em mi vu duši spi.*

Od šireg kajkavskog prostora (misli se: Hrvatsko zagorje, op. I. K.) stihom će se, određenim riječima/simbolima,

opisivati/ opjevavati osjećanje stvarnih, materijalnih podataka iz najneposrednije blizine, ali će se iskazivati i ono intimno, pa i najintimnije. Tako se stihom uz glavne simbole stvarnoga, materijalnoga “opisuje”, npr.: *sele, starinska hiža, dvorišće, zdenec, starinska klet, pelnica, stari melin*, itd. Na primjer, uz *sele*: *Po blatnom putu/ kokoši se španceraju,/ maček sedi v kutu,/ pesi naviraju*; uz *starinsku hižu*: *Stara hiža stoji/ pod slamnatim krovekom/ i pomalo gledi uz dvorišće: V dvurišču naša hiža stuji/ i v pole gledi*; uz *zdenec*: *Na dvorišču je zdenec./ Tu su ga ostavili kad su staru hižu zrušili*; uz *starinsku klet*: (...) *Klet je drvena, čist starinska/ Kak da je delo umetnika/ Z davnih let prošleg stoletja./ Potamnel je črleni kosi krovček,/ Zrezbaren je rub obločekov,/ Na vratim je slika z bregov*; uz *pelnicu*: *Na pol vu zemli zakopana/ Pod starom zagorskom hižom/ Još navek počiva pelnica*; uz *stari melin*: *Denes si počiva./ Nikomu več ne treba./ Čes potrto steklo vidim/ kaj je ostalo od jenga*. Uočljiv je pridjev *stari/stara/starinski*. Njime se pojačava nostalgija, čežnja za onim dragim stvarima što u novovjeku vremenu sve više nestaju.

Kako smo netom spomenuli, iskazuje se i ono intimno, najintimnije: *mama, ljubav – črni dečec, kušlec*, itd. Tako se npr. pojam *mama*, da bi se doživljajno još više intimizirao, metonimijski pojačava *matuljčekom* (leptirom!): *Ona je med cvetjem najlepša ruža,/ ona je vesela ftičica v letu,/ ona je sunce štero me pozi,/ ona je toplina štera me greje,/ ona je matuljček v losima mojim; ljubav/ zaljubljenost će se manifestirati “priznanjem”*: *Tak lepe črne oči ima./ Gda me z njimi pogleda,/ začrlenim se kak jabučica cigancica/ koj raste na starom gruntu*.

Zapažanja će se mladih pjesnika zadržavati također i uz blago personificiranje nekih značajki prirodnih pojava, npr. *vetra*: *Jene mlačne noči/ zaškripele,/ zašumele/ stare grane pospane./ Mlade listje zatrepetale,/ mefke lati zadrftale,/ vitke grane se zmotale./ Kušne laticе,/ kušne oči pospane,/ pak zajafče,/ pak začkomi, pak odlandra*; tako i uz *poldanju vročinu*: *Poldanja vročina/ svoje je*

senje prestrla./ Drfče zrak v dalini/ kak srce deklino/ dok čaka dragoga.

Od ovih nekoliko naznačenih dragih, intimnih zapažanja nekoliko je mladih pjesnika otišlo u pjesnikovanju na druge, upitne putove. Ako nije napisano prema kakvu originalnom pjesničkom predlošku, onda je riječ o pravom pjesničkom zrenju. Riječ je o pjesmi *Čemerne dejždžene jutre jednega vuljetnog dneva* i pjesmi *Vmiranje*. Uz ove naznake, one dakako nisu konačne, vrijedno je istaknuti, u pjesmama na “djelu”, poprilično bogatstvo kajkavskoga leksika, posebno onoga goranskoga, ali i leksika središnjeg i sjeverozapadnog dijela kajkavštine. Duboko vjerujem da se u tom očituje i znatna jezična skrb naših učitelja, nastavnika i mentora.

(2004.)

Osvrt na jubilarnu godinu dječjega kajkavskoga pjesništva

Ova, 2005. godina jubilarna je – 25. godina trajanja smotri dječjega kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić”, dječjega kajkavskoga pjesništva osnovnoškolaca s cijelog kajkavskog govornog područja koje se tradicionalno i svakogodišnje ujesen organizira i održava brižnošću Pučkoga otvorenog učilišta u Sv. Ivanu Zelini.

Prisjetimo li se tek nekih predgovornih naslova i sugeriranih sadržaja u prigodnim zbornicima proteklih recitalnih događanja, kao što su: *Utočnjavanje zbilje*; *Variranje motivsko-tematskih šablona*; *Jogenj v meni – reč horvatska*; *Pesnikova steza, postiha*; *Kreativni odsluk zavičajnosti*; *Čuđenja (ne)ranjiva djetinjstva i odrastanja*; itd. – i nekako im kušajući “priskrbiti” usporedbu s ovogodišnjom jubilarnom smotrom, možemo s lakoćom ustanoviti da među njima bogzna kakove, barem ne bitne, motivsko-tematske razlikovnosti nema. Kao što također nema bitne razlike u javljanjima/odazivima na natječaje za sve dosad minule smotre. U tom smislu rubna područja kajkavštine čini se da su i dan-danas jezično najčišća, najživlja i najčvršća (gorskokotarski kraj, lepoglavski kraj, podravski kraj), ona središnja s vidljivim urbanim inovacijama (Hrvatsko zagorje, Prigorje), ona postojana s tradicionalno bogatom kajkavskom kulturnom podlogom (Varaždin) i ona središta/područja koja tu podlogu iz (ne!)razumljivih razloga sve više gube (Zagreb).

Već spomenuta motivsko-tematska strana osnovnoškolskog uzrasta danas ipak je zamjetljivija u izrazitijem približavanju stihom doživljavanju i proživljavanju onoga suptilnoga osjećaja što ga običavamo zvati *ljubav*. Ali i to iskazivanje ljubavnih osjećaja danas više nije onako izravno kako je to bilo prije nekoliko godina

kad se sve “priznavalo” otrpve, nego se, moglo bi se reći, intima s pomoću izvanjskih detalja, stihom sve više raspoređuje rafinirano: *kaj god za jenga dam,/ i kam god za jim pem,/ niš ne vidi,/ i dale čez mene gledi/ kak da sem steklena..* (Zrinka Didak, *Steklena*). (U zadnje vrijeme tu su tematski, dakako, i novovjeke naprave, npr. mobitel.)

Stari, “provjereni” leksički rekviziti, od dragosti i milja riječima umanjani ma kako inače u naravi veliki bili, oko kojih se oblikuje stihovna mreža: *hižica, babica, dedek, mamica/majkica, japica/tatek; sunce, mesec, zvezdice, bregi, tičeki, cveteki, mački i peseki*, itd. - u ovih proteklih dvadeset i pet godina stalna su prisutnost. Što je i razumljivo budući da ne samo što sugeriraju nego i jesu neke od glavnih oznaka zavičajnosti. I premda će se ponekad osjećaj napuštenosti i usamljenosti svojih dragih i najbližih u starosti (*japica i majkica*) u novim društvenim, zapravo sociološkim okolnostima u zamjećivanju mlada pjesnika/bića pokušati ublažiti živahnošću pejzažne slikovnice, gorčina u srcu ostaje: *Tam pri Dravi/ vu visoki travi/ fazančići vičo./ Tam vu Dravi/ ribe se hičo./ Tam pri Dravi/ vu Ferdinandovcu/ naši japica i majkica/ so stari i sami.* (Ivan Čordašev, *Pri Dravi*). Sličan će teret starosti i samosti u starosti mlada pjesnikinja uočiti i opisati u odnosu i privrženosti *starega furmana* (njem. Fuhrman, kirijaš, foringaš) i *starega kuojna*: *Skep so prejšle duaste tega/ od muadoste do dnašne staroste. (...)/Nadejuale so se pa vručine i pa mraze/ i ku je misleu da več ne muore/ neguv stare kuojn ga i starega kuojna je pavlejku/ i pamagou mu da zdrži.* (Maja Volf, *Stare furman*). No, takav i sličan osjećaj bespomoćnosti nije u pjesnika osnovnoškolaca sveprisutan. Ima u njih i nevine prigrljenosti krajolika, rodnoга kraja (Antonija Župančić, *Moj dom*), ima i obredne molitve: *De nam Bog plodne zemle/ i sega na njoj. (...)/Zdravla zaposel nam dej/ da fletno delamo i veselimo se./ Za se to Te molimo i popievamo./ k meše idemo./ Daj nas posluhni, Bože...* (Ana Škarec, *Domača molitva*), ima i gizdavi “proljetni” haiku: *Veter zible grane,/ vsi cveteki popevaju./ Šafran stoji sam.* (Mateja Pavliček, *Protuletje*).

Uza sve to ima i čipkaste djetinje idealizacije svega što oči vide i srce osjeća, ima se neočekivanih zapažaja, ugođaja i atmosfere, ima se nadasve iskrene brižnosti o kajkavskome jeziku, što je ustvari temelj da se sve ono što se misli i osjeća stavi stihom na papir.

Kad se jedna kulturna manifestacija, a riječ je o smotri kajkavskoga dječjeg pjesništva, djelatnim trajanjem osvjedočuje punih 25 godina, doista se s pravom može govoriti o jubileju. Kad se, pak, razmišlja i govori o takvoj kulturnoj manifestaciji koje su glavni sudionici osnovnoškolci, od najmlađih - polaznika prvog, do najstarijih - polaznika osmog razreda, onda su nam pred očima zajedno s njima i njihovi učitelji, nastavnici, profesori, voditelji i mentori ovi današnji, a u sjećanju i svi oni otprije. Svi su oni u okviru izbornoga predmeta i aktivnosti poradili da se tim mladim bićima, koja su zakoračila u život, usadi ljubav prema svom materinskom, prvom jeziku: jeziku kajkavskom.

U sjećanju smo mnoge sudionike osnovnoškolce otprije zadržali i dan-danas u istom uzrastu, iste dobi i istog nevinog izričaja kakvima su nas se nekoć dojmili pri sklapanju stihova iz riznice kajkavske organske ili stilizirane podloge. Činjenica je, međutim, da su protekom vremena od dva i pol desetljeća mnogi od njih danas odrasli, zreli ljudi, koje su životni putovi odveli na različite strane. Sigurno je da se poneki od njih pomalo i stide svojih djetinjih pisarija, kao što je također sigurno da se poneki od njih odonda upustio u stalan i ozbiljan, kreativan “doživljaj” s riječima i u riječima. Svi oni s ponosom mogu biti dionici ovoga znatnoga jubileja!

(2005.)

Breze šumiju – “rascveteni majuš”, gdje si?

Nitko se tako, čini se, ne može razveseliti kao djeca; bolji poznavatelji dječjeg svijeta kažu da se nitko ni rastužiti ne može kao djeca. Nama, običnim smrtnicima vjerovati je da je to upravo tako. Ta, i mi smo nekoć bili djeca, zar ne?

Njihova, u dobi osnovnoškolskog uzrasta, zapažanja pretočena u stih - odista plijene pažnju odraslih! Puna sjete, puna ljubavi, puna misli bez primisli, puna nenatrunjenih misli koje će im budućnost bez sumnje donijeti u vrtlogu života, ta njihova “razmišljanja” pretočena u stihove ne samo njihovim vršnjacima nego i odraslima počesto su “melem na ranu”. Premda nerijetko naivna, što na kraju krajeva odgovara dobi, ne možemo a da ne zastanemo nad tim njihovim stihovima, koji su iskreni, izravni i - nevini. Odraslima pogotovo jer ih podsjećaju na vrijeme kad su bili djeca, raspojasana i razigrana, a danas ih tiješte druge brige. No, povratka, kako je znano, više nema, on naprosto nije moguć; naslanjanje na nj moguće je još jedino u tim nevinim stihovima odrastanja. Zato, nas odrasle, i može zaboljeti prisjećanje *kak je lipo dite bit/ Z vitrum i cvitjem se mutit/H travi popivat/ Po putecu na zaovinku/ H selo odbežat/ Lipo je dite bit/ Svoje bebice na rukam držat/ I po cile dane/ Niš ne dilat/ Samo se smijat, smijat...*, kako nam kazuje osnovnoškolska pjesnikinja Eva Kodžoman, ali i ona već zna da svaka lijepa i ugodna doživljajnost bilo čega, pa i djetinjstva, neće - osim u sjećanju - živjeti zauvijek, jer *lipo je dite bit/ Al to ne bu zanavik! Taki bu došlo osamnaest lit/ Pak bum unda štundirala/ Kak je lipo dite bit*.

Ipak, mlada pjesnikinja osnovnoškolka Valentina Šargač iznaći će način kako da nas iznova “osvijesti” da smo u svom krajoliku tu gdje jesmo i da njegove značajke premda smo s njima srasli u

svakodnevnu životu i ne primjećujemo, a činjenica je da smo bez njih tako jadni i bespomoćni, izgubljeni. Kako i ne bismo bili kad one uvjetuju našu egzistenciju, život!?: *Jutre je tak mirne/ v selu mojem,/ jer još saki spi/ v postelje svoje./ Za čas čuješ pijevca/ kak popevlje vune/ i kak da govori: Stanite se si, več je pune vur!./ Dok se staneju, prejdu ijest/ i uonda brže: krave dojit,/ pajceke dvorit/, a ja v školu./ Čez dan si još nekaj dijelaju:/ kuhaju,/ kopaju,/ pereju,/ dvoriju./ A neki se i odmaraju!*

Pjesnička zapažanja (nimalo ugodna jer su - istinita!) koja nam podaruje Kruno Drčec, još su žešća, duboko bolna: *Na breščecu,/ moja mekot spi./ Čaka zapuščena,/ dračliva,/ čkomi./ Čaka gazdaricu/ koje ni./ Cvetu i Pergu čaka,/čaka Vranku/ i Šarku/ kojih ni./(...) /Preživela je/ poplave, toče i suše./ A denes ju nišče ne pogleda./ Samo neki cucek ili pijanec/ ju zasmradi./ A denes?/ "Vrag ti mekot!/ Šte bi se na nje mučil!"*

S mekot još kako-tako, ali što s črepima, kako nas sa simboličnom pjesmicom u vidu haikua, upoznaje Antonio Štengl: *Hiže se med seбом/ z črepima spominjajo./ Od jutra do zore/ tak žlabraju vsi/ z jezikiimi/ črlenimi,/ črnim,/ novim i spucanim./ Razbiti čkomi.*

No, što spozabljenom hižom, što - sa sveopćim nestajanjem? Barbara Kunštek, tako, razbija onu naopako stvorenu idiličnost seoskoga života u intaktnom krajoliku, koja se i dandanas tu i tamo u lakovjernih pomalja kao duh, a zapravo svega toga u ovećoj mjeri odavna nema, i to je činjenica s kojom se htjeli-ne htjeli suočavamo: (...) *Apajačina je sikud./ Miši i štakori na dilju./ Zmazani potok smardi./ Šparhat več duga ni goral,/posuda na stolu ni oprana./ Sama muk vlada./ Mesto dece popeva slavuj/ na varhu krova./ Nekaj škriplje./ Cvili krov./ Još mala i zrušil se bu.*

Srećom, i u prkos svemu, nije u dječjem pjesnikovanju - kao ni u životu - sve tako crno, jadno: *Čula se pesma/ z brega na brega na breg. Ili bilo leto/ Il debeli sneg,* kako kaže Iva Zane, pa makar to bilo i u ugodi sjećanja kad je na *uorglce* (usnu harmoniku) *pred*

dougu, dougu lejt/ pradjed je lepu jegrou najne, kako kaže Vivien Zbašnik. Jer još uvijek poteki žuboriju, zelenoj šumi pesmicu popevaju./ Mlade breze v proletnim kiklicam na vetru drftiju, reći će nam Paula Škrlec, i iznova će doći, s nama i u nama, rascveteni majuš: Doletel je z vetrom,/ na lastavici nebeskoj,/ na oblaku je predi dremal./ V cvetju se je kopal,/ z notama je v potočecu/ plesal z kamena na kamen./ Kiklju angelovsku majošice/ su mu napravle./ Rosom bleščečom/ ličece je hmil./ Na dugi z suncem/ pripovedal je, pripovedal./ Nije štel odiri.. -poručuje nam Mirjam Despinić.

Upravo zato Andro Završki i može zapjevati: *Rascvela veja na drejvi blešči,/ v zeleni oblejki mi se smeji.* Upravo zato se Ivana Andrašek i može huncutariti da *beži Štefek črlen od sreče/ poglejte kak šporet vleče./ Štefek, Štefek, kaj si lud/ to nije šporet, to je cug.*

Dok mi, odrasli, premreženi svakojakim brigama, možemo tek reći: Blago svakom biću koje sve to može osjetiti!

(2006.)

Brižnost prema jeziku i zabrinutost odrastanja

Naši osnovnoškolci nikako da se otrgnu od *hižica*, *hižnoga praga*, *dedeka*, *babica*, *jeseni*, *protuletja*, *zime*, itd., što je sasvim razumljivo kad je ta njihova privrženost iskrena i spontana, ali je dvojbeno da i neće biti tako kad je stihovni okvir nametnut, tematski i motivski utrasiran sa strane - bili to roditelji ili škola. No, ako i jest tu i tamo tako, oni vješti u oblikovanju riječi izbjeci će postavljene zamke i možda s većim naporom, ali ipak, koliko je moguće iznjedrili puninu vlastita doživljaja. Kad je tako, onda će se na primjer i ta *dedekova hiža*, pa i sam *dedek*, iz bajkovitosti u mlade pjesnikinje premjestiti u stvarnost, u onu stvarnost u kojoj mlado biće vapi za zaštitom. Ali, nije to tada samo žudnja za zaštitom, nego je to i uzvrat prigrljenosti koje mlado biće iskazuje prema onom od kog se nada zaštititi. No, tu je i strah kojem se dijete odupire pred nepoznatim naznakama i zato neumorno priča o uzdanici iz stvarnosti za koju vjeruje da je ispravna : *Kak mladica/ okoli dede se svijam,/ pod njegovom se krošnjom/ od sake nevolje skrivam.* (Marija Ilić, *Deda*; Valentina Šargač, *Dedekova hiža*.)

Izvan traženja te ispomoći (*dedek*), ono izvanjsko, ma kakvo bilo, mlada pjesnikinja moli da je napusti za pronalaženje puta u sebi, zadobivanje – mira! Uz zamolbu na adresu starijih da se okane *penezof*, *cipelof*, *čokolade* i koješta još na njezin račun, ona moli jasnom izrekom: *Oču mira/ da si glava z dušu/ male otpočine./ Samo oču oči zaklopiti/ i z srca one/ reči prečitati./ Oču se z srcem i dušu/ pospominjati/ da mi veliju kak i kud dalje.* (Ana Tuković, *Samo mira oču!*) E, tu se već nazire novovjeka trauma useljena u mlado biće, tu se već nazire moćna i opako razgranata novovjeka izgubljenost i nema, čini se, načina da neka nova životna igra podari spasonosnu

formulu. A to što se zaziva da *oču biti kak/ anđel na nebu/ mirna* – pitanje je koliko su anđeli, u onih koji vjeruju, mirni?

A ti *anđeli/angeli* u prenesenu su značenju sve one *fijolice, trubentice, najglini* itd. u domaćem podneblju koji nestaju kad se maštarija sklopljenih očiju sukobi sa stvarnošću. Uljuljkivanje maštarijom također je, kao i u predašnjem slučaju, spas od mogućeg mrtvila i pustoši koju pjesnikinja iz prikrajka osjeća. Ta svojevrsna eskapada, taj svojevrsni radosni nestašluk s natruhom iluzije, s trkom/”bježanijom”(?) (*Bežim po gmjani./ Sunce sviti,/ Fijolice, trubentice, najglini/ Zoveju me k sebi*) u susretu s emotivno bliskim značajkama rodnog krajolika imaju u javi onu drugu stranu, onu stranu koja je deziluzija, osvješćivanje, pa će tako usporedno s odrastanjem i ta bijela boja anđela – znak nevinosti – iz dana u dan nestajati i poprimati boju stvarnosti, boju sivila: *Oči otprem. Bilih angelof već ni.* (Valentina Šoštarić, *Bili angeli*).

I nikakvo čudo nije kad se u tom isključivanju iz maštarije i opisa stvarnih podataka o podneblju, o kajkavskom krajoliku s figurama koje ga čine onim što zapravo jest, javlja onaj unutarnji prigušen zov, zov pounutarnjenja. Kad je tako, a tako nerijetko jest, ona djetinja vedrina i bezbrižnost sve više će zadobivati sjenku osame kojoj se u nadolazećim silnicama sazrijevanja i životnih spoznaja o prolaznosti ionako nitko ne može oduprijeti: *Čez oblok gledim/ kak suho listje/ leče čez dvorišće./ A onda/ si zamišljam/ kak sama/ hodim/ k nekomu/ što me/ išče.* (Patricija Hrman, *Čez oblok*). No, taj put pountarnjenja kao specifičan vid osame ipak znade iznenaditi trunkom zadovoljstva, osobitim osjećajem sretnog trenutka istodobno s rađanjem novoga jutra: *Tak lepo, čisto i stiha/ polefko, z kmice/ ranje se zvelklo. (...) Den se kak hambrela raširil./ ja stojim na steze/ i čkomim srečen.* (Anton Tomi Laškaj, *Ranje*).

Na što će se - u opisu idiličnosti podneblja - nadovezivati osvjedočena djetinja radost, igra i smijeh: *Črlena črešnja/ na toplom vuletnjem soncu./ Zaigrani vrabec/ na krovu stare štale./*

Vuletje lepo diši/ v babičinom vrčjaku./ Lopta i smeh/ na mojem obrazu. (Ivan Mihaljek, Časek lepote).

U toj osnovnoškolskoj dobi javljaju se i prve ljubavi; nerijetki se svojih osjećaja, prem srameći se, javnim priznanjem u opisu ne odriču, iako se i u njih već “ukopao” *crv odrastanja: Zakaj me sram/ če ga gledim poskrivečki,/ a lice mi se začrleni kak rožica. (...) Zakaj me sram,/ a volim ga tak!/ Morti sam još mala./ Morti se bojim da bum/ velika postala.* (Nives Lukač, *Zakaj me sram?*).

U toj se dobi, ponajviše potaknuta školovanjem, javlja i svijest o horvackom jeziku, o spomeničkoj baštini sa Kukuljevićem Sakcinskim i Petrom Preradovićem: *A na nji se lepo vidi/ kak je Sakcinski naški povedal/ i kak je Preradović/ svoj dragi jezik opeval./ Vsaki pravi Hrvat/ kaj kre njega prejde,/ trebal bi znati/ da ne stoji tu/ kakti obični kamen,/ neg našem horvackom jeziku/ dela večiti znamen.* (Mirna Dvorski, *Spomenik horvackom jeziku*).

Zato nam se je s radošću nadati kako će ta osnovnoškolska brižnost pojedinih mladih autora o *horvackom jeziku*, pa i kajkavskom kao njegovu dijelu, danas-sutra i sve nas još više obradovati stvaralačkim “prepoznavanjem” snage riječi.

(2007.)

Radost materinskog jezika, radost doma

Naši osnovnoškolci kajkavci od drugog do osmog razreda i ovaj su put s punim žarom, brižnošću i znatnom umješnošću (što je vidljivo iz pjesama prispjelih na natječaj za 28. Smotru dječjega kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić”, Sv. Ivan Zelina 2008.) prigrlili svoju materinsku, kajkavsku riječ.

Iako te njihove “pjesničke” teme prije svega obiluju opisima zapažanja iz neposredne okoline i opisima podataka preuzetih iz pričanja odraslih: roditelja, djedova i baka, i odraslim se (zrelim?!) ljudima sa strane mogu činiti općepoznatima, čak banalnima, nitko im ne može poreći iskrenost i izričajnu spontanost. Čak i onda kad se u njihovu “pjesnikovanju”, u tekstu, prepoznaju (nastavničke ili koje druge) intervencije.

Teme su im sukladne dobi; zapažanjem uočene i probrane iz neposrednog im životnog okruženja.

Jezik kojim se služe najvećim je dijelom crpljen iz bogate organske podloge rodnoga kraja kajkavskog govornog područja, manjim dijelom iz kojeg drugog jezičnog sustava ili je utjecajem različitih sustava sazdan tako, što je najgore, da ispada kao “jezična makaronština”. Ipak, bogatstvo se izvornog jezika, čak i u riječima istoga značenja, manifestira fonološkim/fonetskim osobitostima. Da bi se vidjele neke od tematskih stalnica i jezičnih osobitosti upotrijebljenih u pjesmama, navest ću nekoliko primjera.

Sunce/sonce/sončece: Sončece drago, nekaj bi te pitala/ gde si navek predi svitanja? (Ivana Kumanović, *Sončece*);

zemla: Grudu rodne zemle kušni,/ kaj ti govori dobro poslušni (Iva Mihinjač, *Grudu rodne zemle kušni*);

tiček: (...) čez mali štalski/ obloček/ zvezde brojiju,/ v mesecu se ogledavaju,/ z kljunjem perje/ porihstavaju,/ pak se na/ gnjezde/ jen kre drugoga/ složiju. (Lucia Marušić, *Tičeki*);

jaboka: (...) Stari rečejo da je jaboka/ zdrava/ kad so va nje črvaki. (Anja Pinar, *Jaboke so skrački brend*);

hiža/hiša: Moja mahana lipa hiša/ kaj med cvetje se stisla./ Tako mahana, a tako draga./ Meni najdraža! (Ivan Begčević, *Moja hiša*);

steza: Steze su sigder koli mene,/ se po sud ih ima./ Steza na mojim lasima,/ steza od moje hiže do škole,/ pa i steza do Bogeke. (Patricia-Anthea Dukarić, *Steza*);

dvorišće/dvurišće: Kukuriku!/ Kokot popeva,/ rane v jutre./ Muu!/ Kravica muče,/ v štalice./ Prasec stari rokče,/ a race i žuge/ kričiju kaj lude./ Se je/ v mojem dvurišču/ v rane jutre lačne i hude! (Magdalen Bilanović, *V mojem dvurišču*);

zavičaj: Moj kraj – hižica./ Babina sveta krunjica./ Ftič v špiglju/ rose./ Težačke roke./ Kuorica terdega kruha./ Vu ime Oca i Svetega Duha. (Magdalena Županić, *Moj zavičaj*); meglā: Čez polje se provlači, skrivači./ Sede lasi po sem kraju razvlači/ i na metli kak coprnica jaši. (Josipa Prstac, *M'gla*);

dešč/deš: Po stari krohi/ dešč curi./ Decu v hiži/ kak za kaznu drži. (Marin Brdar, *Dešč*);

veter: Brzo si došel nazaj:/ Ni čudo – to je vetrovit kraj. (Ema Štrocinger, *Veter*);

lipa: Spod lipe sedim./ Si gruntam:/ Zake je lipa/ tak liepa/ kak mladienka? (Goran Gudan, *Lipa*);

škrlak: Zmislim se/ dedekovog škrlaka./ Navek je na vitrini stal/ i ukrase je menjal. (Maja Pavić, *Škrlak*).

No, uza svu djetinju razigranost vidljivu u mnogim pjesmama (Vedrana Radić, Cokaljka), uz prve osjećaje ljubavi (Ana Knežević, *Ljubav*), uz suptilnu nevinost doživljavanja svijeta: Na tem falačecu popevam, če oču,/ plačem se, če muoram,/ ili pak sama za se

čkomim,/ srečna, koj svoje skrite senje/ same z njim delim (Valentina Šargač, *Srebrni lasi nad potekom*), tu i tamo spontanu doživljajnost već je počelo nagrizati nelijepo iskustvo: Jame su gliboke,/ Štienge su visoke/ Našega življenja. (Silvija Kraljić, *Življenje*). Javljaju se prve dvojbe, javljaju se upiti: De ste je/ ciklame dišeče? Kam je z mojega srca prešla/ sreča?/ Kam je prešle proleče? (Jelena Krsnik, *Ciklame, de još dišite?*).

No, i kad se nevinno doživljavanje svijeta sve više i neopozivo premeće u surovu realnost, pitanje i odgovor mlado će biće zaiskati i svojim jezikom izreći u radosti iskonskog mirisa i vlastitoga doma: Koj tuo tak diši/ pu ciele celcate hiže?/ Koj se tuo na šporatu/ put riglju nadiže?/ Debeli, ukougli, kak vrganji/ z naše Ivančice/ guorski ubmržnjeni kustanji (Jelena Puklin, *Jesenska*).

Zato, vjerujući u svoj životni put i živeći ga, mlada pjesnikinja i može izreći: ipak znam jenu stezu/ koja još navek nema kraja./ Ta steza počne pri momemu srcu,/ i ide se okoli,/ beži i išče nekaj,/ a sama ne zna kaj./ Verjem da bu i ona jemput/ našla ono kaj išče. (Patricia-Anthea Dukarić, *Steza*).

(2008.)

***Recitali suvremenoga
kajkavskoga pjesništva
“Dragutin Domjanić”
- Sv. Ivan Zelina***

Poetika intime, antejskoga i virtualnoga

U zadnje vrijeme, na mnogim manifestacijama kulture, i ne samo kajkavske provenijencije, vrlo lako je ustanoviti agilno oživljavanje suvremenoga kajkavskog pjesništva. S jedne strane, obiljem stihova, što i nije iznimno važno, s druge, što je daleko važnije, motivsko-tematskim proširivanjem, kreativno impregniranim adekvatnim izričajem. U strožem književnoestetskom smislu, kad se doživljena pjesnička riječ vrijednosno učvrsti, u cjelokupnoj “produkciji” moguće je pojednostavnjeno govoriti o dvjema razinama (dakako s mnogim varijacijama između). Na jednoj su pjesnici koji su naglašeno upućeni *reminiscencijama* - emotivnom oživljavanju onih temeljnih značajki kajkavskoga podneblja koje su u novim, sadašnjim životnim okolnostima ili već nestale ili su u nestajanju. Zato ih oni, osjećajući ih kao zakonitosti, pjesnički intimiziraju i intimiziranjem idealiziraju. Ta njihova, u mnogih, iskrena idealizacija bivših životnih realija počesto se u čitatelju doživljajno manifestira kao svojevrsna emotivna dokumentaristika koju će on, u skladu sa svojim iskustvom, prihvatiti ili odbiti. No, i u tom narativnom oživljavanju prošlosti nemoguće je zatomiti osobni, pjesnički odnos, koji se kromatskim nijansiranjem visokih i niskih “polutonova” pred nama rastvara kao iznova prepoznani stari rekvijem: *Nežica draga i mila/ De mi vode, sem se resušila!/ Črni, skališani dani./ Dugocajtno droncanje, kotač življenja klompače/ Čez gmajne i čez pustače./(...) Vufanja nigdi, zločestobe sigdi,/ Žareči, vužgani zrak./ Dušu mi draple začrleneli mak./(...) Žejen, žejen san./ Pod brajdom slatki počinek./ Okomari mene, Boži zvirek./ Nežica draga i mila/ De mi vode, sem se resušila!* (Željka Skledar, *Nežica*). Ta *nežica* (zatvoreni glineni vrč u kojem se težacima nosila izvorska voda!) od stvarnog se predmeta u

pjesničkom jeziku simbolično prefunkcionalizirala u vapijući spasonosni izlaz iz traumatizirane sadašnjosti. Uopće, spontanijem iskazivanjem osjećaja, s upotrebom bogatog i neizlidanog leksičkog fonda precizno se reinkarnira dijelak panorame kajkavske starine i spretno pretače u ovodobni (osobni) životni trenutak. Da bi nam ta spomenuta starinska kajkavska panorama bila što više približena, od one etnografsko-etnološke i mitizacijske strane pjesnik će se, ritmiziranjem stiha prisličenim poskočici, svrnuti erotiziranoj hedonističko-anakreontskoj raspojasanosti u ovozemaljskim radostima: *Baš je lepo,/ na jesen,/ gorice,/ oreje - kostanje,/ brati./ Sim-tam/ se zibati,/ korak po korak,/ malo prignjen,/ malo dignjen,/ naprvo gibati./ Onak,/ kakti vuspot,/ pod kijkljo zaglenoti!/ Na vuho poliznoti, potihlo prišepnoti./ Po kolenu - listanku,/ za cecke požektati!/ Porajcati!/ Ščeknoti!/ Podvrisnoti - huknoti!/ Plusko dobiti,/ milno poglenoti,/ Pokleknoti - pak se dignoti!/ Ono duho milosno - osetiti!* (Josip Marušćec, *Branje*). Zavičajna topografija može discipliniranom formom minijature zadobiti i onu drugu, aluzivnu skramu onostranskoga: *Fala Bogu... idem gore/ ... idem doma.* (Biserka Marečić, *Zanji zdieh*).

Na drugoj su, pak, razini pjesnici koji svoje osjećaje racionaliziraju, nerijetko do te mjere da “organizam” pjesme bude pun ogrebotina, ožiljaka i krhotina raznolika porijekla. To je poetika modernog intelektualca, u biti *egzistencijalna*. Ali, i ona se račva, raspolučuje u dva smjera. U jednih je struktura egzistencijalnoga: intima+antejsko (čvrsto vezano uz zemlju): *Rieči na pienju/ slečena misel/ kak vieš na štriku z molcojedinami/ spomini su vu vietru/ spobrane slike po zagorju/ kuot je hodilo detinjstvo/ zaka baš popievke/ z ručaj na žulni pleči koš zemlje/ žmeten kak se v jarku/ ka oče na brieg/ do zdravomarije/ v kištri je sfrkana ležala suha korica/ v hiški je samo griela želiezna pečika/ v naša tiela senja je sita živela/ i čakala/* (Stanislav Petrović, *Zakaj so mi trebale popievke*), u drugih (kojih je sve više): intima+kibernetsko (virtualno): *Sejvaj/ Printaj/ Pošli/ Čakaj/ Yes?/ No?/ Cancel?/ The end?/ Kraj za kaj?/ Ma dej!/ Kakev kraj!/ Sam rože plastične*

vehneju po zagorski/ Grobli i kičaste reči zdihavaju.../ Je da jesmo v panonsko blato/ Zacementerani/ Al vrate k zvezdami zvijamo/(...)/ Čez virtualni kajobraz/ I čez Matrix kajogaj/ Slatko diši/ Lepo draga/ Ščiple titra cyberkay. (Valentina Šinjori, Cyberkay). U ovih drugih ima i podvarijanta u kojih je virtualno suvereno nadvladala intima neumoljive prolaznosti: Pomalem odkrivleme sebe./(Prazen e-mail. Prazna hiža./ Človek navek nese križa.)/(...)/ Pobeg. Kam?/(...)/Daleč od sega kaj me muči. Od sebe./ Vu jutra bela kak vu romanima. Daleč. Pobeg vu skafanderju. Vesmirski sem harcer./ (Tomislav Ribić, Pentimento). Na kraju, svi će se “životni nesporazumi umiriti” kondenzatom minijature: Polna poželenja/ otkrito zaspita/ žejna življenja/ skrita/ kak črvek/ vu pišlive jabuke./ smert i ja/ vu flertu./(Snježana Bedeniković, Zdihec).

(2004.)

Poetsko tkivo - bilježenje svakodnevice i bilježenje straha

Generalna ocjena stručnoga suda uz 24. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva glasi: dosad jedan od slabijih, ne i najslabiji. Ustanoviti je zasićenost - i tema i motiva. Ona pjesnička imena koja su se dokazala za proteklih recitala, sada ta dokazivanja (uglavnom) podastiru na razini prijašnjih, rijetko ih nadmašujući. Književnoestetsko razlikovanje, pak, među doživljajno/ vrijednosno identičnimalako je uočljivo, uglavnom je tematsko, smanjom mjerom jezično, izrazno. Moguće bi bilo razlikovanje i po kojoj drugoj crti, naprimjer na crti spontaniteta, ali - nemojmo se zavaravati - baš je autsajderi itekako imaju. Štoviše, ona je u njih od čitalaca/slušalaca obično prigrljenija od tzv. "učene, intelektualističke". Ipak, istaknuti je ovaj put urbani kajkavski, naglašenije tematski, manje izrazno: izraz je, naime, koliko-toliko stiliziran, ali leksički obogaćen iz vrutka organskoga govora, u jednih više, u drugih manje, ovisno o tom iz koje organske matrice autor vuče svoje "porijeklo". U onih u kojih je tematika urbana dvije su struje. U jednih je ta tematika impregnirana refleksijskim, tu i tamo protkana jetkim humorom, koji se prema konkretnim ljudskim/životnim situacijama odnosi ne samo etički nego i bioetički, razaznavajući u neposrednim životnim procesima koliko-toliko sentimente u koje se i sam autor izravno uključuje. Nerimovanim miksanjem ono stvarnosno morbidno/bezizlazno nastoji se ispomoći/ poduprijeti poredbama svake vrste. Pjesma se, konačno i sam pjesnik, uokviruje, bude pjesma slika, riječi u njoj - te pjesmotvorne kapilare preslikavaju nam se kao otužni ornat: *Morti bi bilo bolje če ne bi govorili, če ne bi pisali,/ Če bi kakti vu (mračnom Srednjem vijeku) se risali./ (Srce črleno mi narišeš na Svetega Valentina)./ I ne bu već ni praznih, ni žmehkih,*

ni lažljivih, pišljivih reči./ Buju same slike. I se bu v koloru kak i v filmu./ Vila Maria bu postalo življenje. Sladko kak medica./ Denes brez reči ostanem, brez črnih misli. Same slike kak/ Vu slikovnici buju okoli mene plule./ Vujdem. Odidem v sliku, v crtič vstopim, vtopim se/ v farbah, v ofarbano popevko pobegnem./ tam gde su se negda detinske senje zibale... (Nevenka Videk, Hriple duša).

U drugih narativna se tekstura gradske trivijalne svakodnevice još više bliži likovnome, što će reći da će pjesnik općepoznato gradsko vedutno i nevedutno, naime stereotipno, pred čitateljem čvrsto vizualizirati u štimung/atmosferu likovnog podatka. Autor pritom ostaje neutralan promatrač sa strane, on opisuje i bilježi, ali ne sudjeluje izravno, gotovo da je s čitateljem u istoj poziciji; pred čitateljem je “u maloj prednosti” zato što ono što stvara odmah ima i pred sobom, *a vista*. Napučenost adjektivima uz imenice/lekseme, od kojih su mnogi inovacijski neologizmi (jutreprask, neboluft, nebosklonišče, ljubotresk, tielestisek itd.), može se prisličiti raznovrsnom koloriranju likovnoga meštra. Takva, u biti, linearna poetizacija urbanoga stvarnosnoga podatna je estradiranju; primatelj će se brzo solidarizirati s njom kao s nečim prepoznatljivim jer u njem pobuđuje iluziju blagih sentimenata, iluziju smiraja: *Sonce se pelale na zblajhanemu krovišču/ Grackoga ajzibana. Putniki/ Su čkomečki buljeočili v akvarelni krajolik/ Dohajajočega jutrepraska./ Rosljiva kantilena v kljunu sprestrašenih / Tičof pobegla je/ V peklenski neboluft: frrrrrr...(...) Trivijalna panorama železnuga/ Jutra skriva se v očmi cickaste smetlarice. Ona se/ Z nabubrenemi vusnicami smeje na mokremu/ Peronu zgubljenih senj. (Zlatko Crnec, Akvarelni krajolik dohajajočega jutrepraska).*

Izvan tematiziranja urbanoga sijaset je autora koji svoj pjesnički svijet s više ili manje uspjeha raspoređuju u okrilju intime/intimizacije. Oni najuspješniji svoje će čućenje dehumanizirana svijeta u kojem žive proživljavati u stalnom traumatičnom sudaranju i njihova će se pjesnička pustolovina u tom sudaranju razvijati filmskom brzinom, stavljajući pred nas duboko tragične, razmrvljene ikone egzistencijalnoga: *Pelamo se ovom zemlom proti*

vetru z verom vu spas/ Brezciljno/ (...) I vidli bummo Jezušo (za sto eura, obečali su!)/Na početku koji je navek bezkončen kak i puščava (Tomislav Ribić, Jezuš vu puščavi). To je poezija moderniteta koji nastoji dohvatiti svoj vlastiti psihogram, psihogram straha. Dohvatiti odgovor na pitanje: kako sudbinsko premrežiti i nadjačati osobnim, kako osobni i općeljudski rasap iskoristiti u svrhu emotivne ravnoteže i nove stabilnosti identiteta: Gdo nam broji falše korake?/ Vreme provlači srce čerez cediljku./ Ledena berba po bregima./ Mraz po autima./ Razkriti strah spi spod oblaka./ Raskoleni angel drhturi nad odprtom rakom/ Z kristalnom čapornicom vu roki. (Tomislav Ribić, Popevka o strahu).

Već spomenuti strah - egzistencijalni je strah, koji se ne može smisleno razabrati, ali se itekako osjeća psihotični teret kojim nas danomice pritišće, nudeći čas dobro, čas loše, ovisno o stilizaciji, reklo bi se: kako mu volja do paradoksa: *Koturam se z drugemi/ H inkubatoru spod sunca/ I jednak me strah/ Kerhkosti tera popušča./ Totalne sam zbunjena/ H svoje lušine od vremena. (Đurđa Lovrenčić, Lušina vremena).*

(2005.)

Nosferatu u kajkavskom emotivnom podrhtavanju

U jednom svojem dijelu, za koji bi se moglo reći da kao skupina jasnih individualiteta predstavlja vršak moderniteta, pa i postmoderniteta, suvremeno kajkavsko pjesništvo nije – kako bi se namah moglo iščitati – između ostaloga i blasfemično, nego je životna zbilja (ma kako je zvali?!) blasfemična, tragično začudna. Dakako, ima u tom pjesnikovanju i pretjerivanja koja kadšto graniče s egzibicionizmom, ali tako je i s poezijom na standardu. (Standard ne voli poeziju na supstandardnim oblicima, ali – to je druga priča!) Ipak, kajkavci u svom pjesnikovanju imaju prednost, a ta se prednost očituje prije svega u upotrebi neiskorištenih, jezično intaktnih mogućnosti.

Ipak, u hrvanje sa zbiljom i modernitetom, to pjesništvo nije ušlo nespremno, štoviše poveznice stihom spremne su i na takvu vrstu emotivno racionalizirane hajke, na takvu vrstu protestnog odupiranja. Dakako, protesta i odupiranja izravnog, fizičkog u dodiru s raznoraznim globalističkim mutacijama sa strane – nema, jer su se one, negdje više negdje manje, u nas već urezale bez naše volje(!) kao psihogram osobnosti, samo se osjećaji spram svega uokolo u novim okolnostima tragično razapinju i batrgaju, poetskom žestinom vrbujući one bivše životne slike koje još uvijek tinjaju sa skramom nečega što je bilo pa prošlo, nečega što se u tim novim okolnostima osjeća i doživljava kao sklonište arhetipa. To i takvo pismo stihom u nekih kajkavskih stvaralaca moderniteta može u osjetljiva čitatelja/recipienta – koji traži jednostavnu/plošnu slatko-rječivu dekoraciju – izazvati iritantno neraspoloženje, čak umetak odbojnosti.

Međutim, nema dvojbe da dublja strukturalna strana takve poezije/poetike zahtijeva dodatan napor za razbuđivanjem(?) drugačijih emotivnih didaskalija, tj. traži stanovito solidariziranje s ponuđenom “neugodnom” doživljajnošću za koju bi se zbog svojevrsne okrutnosti moglo reći da je smiona, nerijetko agresivna čak. Stihovnim kombinacijama riječi, rječničkog fonda, riječima koje uz osnovna nose i aluzivna značenja, lomljenjem riječi i lomljenjem paradigme, spajanjem više paradigmi u jednu riječ, jedan paradigmatički oblik, koji se onda i drukčije iščitava, dakle i s lomljenjem značenja upotpunjena dopunskim figuracijama, sve to motivsko–tematski isprepletено kadencama i kakofonijama, čak i katatonijama, što će reći: namjerno izazvanom poetizacijom mahovitosti – kuša se u čitatelja “razbuditi” osjećaj izokrenute (ne)slobode svijeta u kojem kako–tako opstojimo, svijeta u kojem kako–tako živimo: *pelajo nas ovi kojne ki ne znajo kam/ i pelajo nas ove kojni ke ne znamo kam/ ami znami sami v salami zlatari v krami/ pere do–re mi–re sodo v posodo per/ lampe po škampe po lampe štelajo bodi kuš/ na stelaži po prvi etaži z potrți glaži/ z maškulinum aequus aequi geni iifus po lalofki/(...) /dajte najte naszaje bavati/ (Ivan Kutnjak, *pelajo nas ovi*).*

Segmentirana iz ciklusa (kao šesta pjesma!), koja bi zapravo mogla biti libreto ili, još bolje, scenična kantata s prijetećim mirisom novovjeke apokaliptične *kongregacije strave* već dobrano ustoličenom na kućnom nam pragu s izravnom i aluzivnom frankensteinovskom/nosferatuovskom pozadinom, sa citatologijom i pripadajućim bogatim fusnotarijem – još izrazitija je poetska varijacija drugog autora *na felu* moderniteta: (...) */Nega je nijeneg bitja/ Neje muža neje žene/ Nega je nijeneg bitja/ Nosferatu vkral je scene (Denis Peričić, Doktor Frankenstein/Nosferatu. Artificijela mujna! Četrți svetski rat).*

U nekih se, pak, autora ove skupine ona blaža varijanta u koketiranju jedinke u moru sveopće izgubljenosti nadaje kao *mantra*, kao benigno vježbalište za moguće preživljavanje: (...) */nebeski suodec/ z zastavicu već mi maše ... a gugutke ni./ Agresija,*

poplava reklami i zluoviesfi./ In je biti hudi i kluonierani. Kak si/lak i ti... Ni vetri već niesu čistom čisti.../ Sčera/ z Pariza veter mi je donesel trpkinu/ čkuominu/ prazninu... (Biserka Marečić, Ftica na iglice cmruoka). Sve je zapravo kristalno jasno; svoj stav autorica je stavila kao moto: Ftica na žice, to ti ni buogzna kaj./ Ftica na iglice cmruoka, e to ti je semu kraj.

S druge su strane, u drugoj skupini, *pjesnici intime*, izraziti (kajkavski) *poetski emotivci*. Njihova je emotivnost nadasve spontana, svima jasna, svima prihvatljiva, premda pokadšto i britka. Ta je dakle skupina izgradila čvršću vezu sa srcem, a labaviju s umom. U odnosu na *neokibernetičke pjesmotvore* koje sam kao eklatantne primjere izdvojio u prvome dijelu razmišljanja, poezija ovih pjesnika doima se kao igrarija živih lutaka u lavljim raljama. Efekti kojima se ona služi ponekad se čine kao bjelina papira u borbi s makulaturom. To je poezija duše, koja ne zna za bjeso-mučnu dekonstrukciju emocije, sav njezin poetski život opstoji na razini nevine memorabilije: (...) /Samo su joči drfteče još jen čas gorele, / vupirajuč se vu me hodile, / snele./ Vugni mi firungu kaj bom vjutro videl gda bo došel den. (...) (Zdenka Maltar, Vugni mi firungu kaj bom videl den). Njihov osjećaj neumoljive prolaznosti života, svijest o osamljenosti – ma bila to i u voljenoj zavičajnoj topografiji – uznosi pred čitatelja onu životnu dramaturgiju koju se iznova prepoznaje kao poetsku interpretaciju vlastitog života: (...) / preštimate se vračame vu zemlicu/ poradi svojeh bregov i kamenja/ navek zgubljeni/ navek sami (Vinko Hasnek, Bregi).

Ova podjela, ugrubo u dvije skupine – od kojih svaka, razumije se, ima mnoge razdjele i podrazdjele – *osnovni je plaidoyer*, nadam se, za neko buduće, kritički cjelovitije sagledavanje suvremenoga kajkavskoga pjesništva u kontekstu nacionalne kulture.

(2006.)

Kaj je videl gartlic?

Prije no što se usudimo izreći *kaj je gartlic videl*, treba priznati neke prozaične, ali nimalo bezazlene stvari. Prvo, da je ovogodišnja “produkcijaska žetva” recitalnih kajkavskih pjesničkih ostvaraja po ocjeni stručnoga suda jedna od slabijih, istini za volju - s vrijednim pojedinačnim ostvarajima; drugo, tješimo se mišlju da će koja od idućih biti znatno bolja, doduše svjesni da bi, nedajbože, mogla biti i gora.

Svakom božjem stvoru sklonom riječima, pogotovo onom koji ih stavlja na papir u vjeri da je s njima dodirnuo skute vrhunaravnoga, ipak je jasno da se pjesnikovanjem ne mogu/ne uspijevaju uvijek postizati visokovrijedni estetski rezultati, dohvatiti izvanserijske književnoestske visine, jer da je tako onda bi ljudski rod bez ikakve krivnje umjesto neke druge mogao doživjeti (pa tko proživi!) pravu pjesničku invaziju. No čovjek, taj neobičan kreativan stvor, poigravajući se i hrvajući se s riječima i ne shvaćajući pritom vrebajuće opasnosti što iz njih sa svih strana izbijaju, skroz-naskroz čudno je biće koje do kraja svog života uporno smišlja taktiku kako da kreativno nadmudri bar onu jednu božicu od njih devet, naime božicu poezije. Ali, zna se, da božica Erato, ta prevrtljiva muza poezije ima prečesto i nekih svojih briga i ne voli se - kao svaka prava božica - odveć baviti običnim smrtnicima, koji su počesto dobrovoljno ušli u poetski glib te, unatoč kasnijoj iskustvenoj želji da ga napuste, nikako da iz njega izvade noge, kamoli umornu glavu.

I, kaj je, onda, gartlic videl? Fakat, kaj je taj poetski cvijetnjak videl? Možda kakve metulje, i k tomu još črne metulje (frapantno sonetiranom aluzijom na Domjanića!), dok “smišlja” metuljasto drfčeč (...) kak zleteti z noći. (Zdenka Malnar, Črni metulji). A ta

noć, reći mi je, ta *simbolička noć*, koju je u oblikovanoj ljudskoj glavi tako zorno vidio genijalni Michelangelo!, ta noć s pićem od nektara i otrova, ta prastara Nikta - majka Neba i Zemlje, prepuna je opreka i skrivenih mogućnosti. A kako će drukčije?!

Onda, k tome, kakva se to na primjer *prokšenost* naselila u ljude, kakav to fizički i psihički pekmez (očito nije bezvraga stara uzrečica: mekan kao govno!) pak se u njih uz tu mekoću/statkastost/ženskastost ugniježdio i *Črni*, tj. Nečastivi (što je sasvim razumljivo - ta, kud će suza nego na oko!), taj danas modernizirani, inače prastari guru za svakovrsne tentacije: *tri su bahornice vu megli stale/ Črnome su jajca prale/ smejale se, cecke kazale/ mladog gizdelina mamile* (Tomislav Ribić, *Popevka o prokšenosti*).

Morda *On/Črni* tekar *zlatoperstu* mami koja izgubljena u sebi i otkoljena od sebe plazi ovim svijetom bez glave? I pita li se još igdo pod kapom nebeskom *kam su prešle sive grlice*? Nema ih, dakako da ih nema više. Dragi štioče, onih grlica našeg djetinjstva - nema više. Ove današnje nekako su beživotne, apšisane izvana i u krhku tijelu: kratko lete, dugo umiru! Po treperenju izvanjskoga svijeta ona prosuta bolna zrnca vlastite intime iz vlastitoga *poetskoga gartlica* nikako da nađu mir, utjehu. Živimo li danas samo u webu? Je li sve ovo oko nas jedan veliki web, jedan zaweb, jedan veliki zaheb? *Zdilitani človek!* (Delete!) - pita se taj *unutarnji gartlic: Sfinga. Ili ja. Ja. Ili Sfinga. Kakva je razlika./ I cvok cvok cvokota sveker je hmuoril kokuota...* (Biserka Marečić, *Zdilitani človek*).

Ali i sfinga bdije, uvijek budna, nikad ne spava. Kao ceri nam se svojom postojanošću, naime postojanošću zagonetke onoga što ona zapravo jest: vlastita naša sudbina koja upravlja nama i neizvjesnost koju nikad nećemo moći izbjeći. A možda je kombinatorika weba upotrebljivi izazov, tehnička pogodnost koja nam se na tanjuru nudi, samo je ne znamo podrediti sebi? Nikako da uspješno domislamo načine za kakvu *novu eugeniku*, nikako da uspješno uspostavimo nova poboljšanja, fizička i duševna, a traume se gomilaju.

Iako duboko svjestan da je *življenje kak listje na vietru kak zblidedeli vieš z molcojedinami*, iako duboko svjestan da *človek ka je tuo čudapuot čuti žofko*, ipak ga neka stara varka iznova tjera da povjeruje u novu opsjenu, prem vrlo dobro zna da *tak retko sprehaja se guola venera spred sonca*. (Stanislav Petrović, *Človek žohko*). Tako mu i treba, rekli bi nepopravljivi realisti, kad vjeruje glupostima!

Drugi će autor sentimentima u jedinstveno klupko ispovjedno izaranžirati i osobne putene/senzualne osjećaje, i urbani ambijent, i koloritne floreale, i naknadnu amneziju. Što će nadvladati: želja za sjećanjem ili želja za zaboravom?: *Za pušlec cvetja kaj sem joj poklonil/jene tople svibanjske večeri na Cvetnemu placu./ zajne sem peneze za to dal./ (...)/ bila je, to sem navek znal, topla svibanjska večer/ leta, leta, leta.../...nemrem se setiti teruga...* (Zlatko Crnec, *Love story tople svibanjske večeri na Cvetnem placu v središču Agramercitya*).

Neki će se, pak, pjesnici stopiti s osjećajem neumoljive prolaznosti svega, s *osjećajem sveopće praznine* i vapeći mole za odmak: */.../(Dosti je/ Pokri me z sinokošu/ da se naspim* (Štefica Kamenarić - Filipović, *Dosti je*), neki će pojašnjavati zašto je to što jest upravo tako kako jest: *Pred raspelem na križanju/ nieki je ostavil svieču vužgatu/ a Isusek glavu nagnul je/ sele je tu a nie sele/ človek je bil tu a de ve je?* (Darko Raškaj, *Sele a nie sele*), neki će *harcuvanju vični* (Zdenka Maltar) svoju misao protegnuti i na druge koji su, na vrijeme shvativši sve, i mogli u stih stoički upregnuti spoznaju: *Fala ti Bože, tua je tua*, tj. na standardu *Hvala ti Bože, to je to*. (Evica Lazar, *Duha jesianska*).

Među novim imenima, što svakako raduje, pravo mi je otkriće pjesnikinja s dubokim osjećajem premreženih melankolijskih amplituda, hoda po rubu ponora, koja tako suvereno razmeđuje jasne predjele samosti: *O, kak je lepo vse ljude odhititi, lažlive misli,/ žufka čučenja... osim one zdavnašnje želje/ smrti objemanja./ Lepo je, tak je lepo nestajati!/ Zarobiti se jedino z mučanjem.../ fkrotiti*

ga!/ Odhititi vse kaj je balast,/ A balast je zapraf vse... i hoditi sam/ kak gladni tiger... v totalni.../ totalni kmici. (Davorka Vidović – Lipljin, Zapis o Isadori ceramic power ženi... koja nestaja, 2).

Kajkavski pjesnici jačih kanona, stječe se dojam, kao da gotovo performerski sve više nastoje poetsku riječ fizički iznijeti na samosvojan pijedestal; na koncu, u *čkomini se glasniješoj*, što pjesmi i pjesniku drugo i preostaje? Krik? Pomirba? Ili riječ - kao zadnji bedem koji bi da brani intimu?: *naj me zadušiti/ naj mi riječ jemati/ same njou imam i ona mi je se. (Branka Jagić, Čkomina se glasniješa).*

No, zna li *gartlic* za to? *Kaj je gartlic videl?*

(2007.)

Intima, rastakanje i spoznaja kajkavske vitije

Kao što sam o problematizaciji kajkavske zavičajnosti u više navrata već pisao, i ovaj je put ustanoviti da se u “emotivaca” pjesnika/pjesnikinja i dalje, s jedne strane, nastavlja s aureolom zavičajne intimizacije (Evica Lazar, *Pu gruntu*), ali istodobno i, s druge strane, zabrinutošću zbog rastakanja njezina izvornog identiteta (Željka Skledar, *Turbo, jumbo življenje*).

No, ugrubo reći je, i ta je problematizacija šarolika, spektralna, i ide od poetizirana faktografskog opisa do izvlačenja intimističkih prizora natopljenih osobnim osjećajem bespomoćja, izgubljenosti i tjeskobe. Kad je tako, lako je razabrati da je u takvu slučaju u pjesnika/pjesnikinje osjećaj osobnog utamničenja zapravo nadvisio ne samo autora nego i samu pjesmu. Taj osjećaj osobnog utamničenja satkan od ugođaja pounutarnjenja specifične atmosfere prekriven je diskretnim voalom. Ta diskrecija tajnovitosti u čitatelja će zacijelo razbuditi mnoge dodatne asocijacije pri prohodu kroz tekst, razotkrivajući mu koloplet različitih razina osjećaja, u lepezi od onih sazdanih od grumenčića stvarnosnih do fantazijskih podataka. I doista se je pitati tko je On/Ona? ili što je Ono? komu ili čemu se tim baroknim tekstom obraća? Je li to Otac ili Mati, je li to (izgubljena) Ljubav ili naprosto Žudnja za nečim što se nikad neće moći dohvatiti dokraja!?: (...) *hazard je preklet, igra huda, / red je na me, / zračunati se da, al frož je frož... / Čutim, / negde gore zdielana je za me.* (Zdenka Maltar, *Igram žmerek /Melankolija II*).

Ima se i poetskih tekstova u kojih bi da se posebnim intervencijama *razbaštini* formalne(stihovne)stereotipeorganizacije teksta, njegove klasične jezične i tematske slojeve nauštrb virtualnih,

njegova leksika, značenja, gramatičke i pravopisne pravilnosti, pa i samu sintaksu. Pjesnik se zapravo s tim stereotipima poigrava; čas sprdajući im se, čas koristeći ih kao ironijski i cinični začin, čas koristeći ih kao tobožnju bijelu zastavu predaje, a u obojemu se zapravo radi o iskazivanju suverena ovladavanja “starim” riječima na nov, intrigantan način, s novim (konotacijskim) značenjima u naoko nespojivim diskursima. Moglo bi se reći kako je riječ o tekstovima supermoderniteta: (...) *glavno da je naša kapa/ na glavi naša šliva pliva is pofesttojeszt narisana/ baštam gde je treba vu zlatnim slovima zlava/ bogu navis sini amir ljudma vuni sini/ nesme mi/ pozabili lepe pesme ztarigradič z iške moygalebe/ lepa mrena lepo gori tatra milo pojtez vatra ztlačeni/ zlavuju v lasinji v oluju ko štolič nesme kat jesme/ ili nisisme za pravicu i nigdar već nemo kapetan nemo (...)* (Ivan Kutnjak, *Nesme pozabili lepe pesme horvacke*).

No ima se također poetskih tekstova u kojih se “borba” oliti “harc” sa “starinskim” riječima (s njihovim osnovnim i skrivenim značenjima!) vodi na poseban, u svakom slučaju osebujan način. To su one “žive riječi” koje u novom ruhu razotkrivaju nove doživljaje, živu plazmu punu vjere i ufanja, riječi izgovorene ali neuslišane, kao i one neizgovorene, zatajene - riječi koje vane za utočištem u srcu drugoga, ali i u vlastitome srcu, ali to žučeno utočište ma kako krhke ili jake bile – ne nalaze: (...) *V mlaki oka tvojega reči zamučane moje su teške verige/ A svet se kreše svet se dronca vapi čistoga, vapi vode vapi sonca/ Po mojemu telu plave su disnice/ Od nigdar posušene reči kak vrbove šibe tenke svijajuče/ Zelene šemetice/ Gracilne/ I već sem si strajnska/ I ne poznam vre sebe/ Mazohistički ih gočem i gotim se/ Rečima svržima vejama/ kak zajnim zalogajem tebe* (Valentina Šinjori, *Šemetica gracilna*).

No, iako se sjećanja pokadšto onomu koji ih je razbudio vraćaju kao pomahnitali bumerang, valjajući sa sobom gomilu emotivna prtljaga prošlosti, ona su ujedno uz autorovo *a vista* promatranje neposrednih podataka iz prirodno uvjetovane situacije spasonosna, prem bolna, *spoznaja o naravskom genuinu* rasporedu

svega što jest i biva, i svakako sama po sebi čvršća od sjećanja na nj: (...) *gible se toplina i pavučina/ spoda prosnic/ i nekak se kak senja je/ ono zvuna z ovo znutra/ ovo denes z ono zdavja/ mieša se/ a nedela je/ i baš fejšť curi/ zvuna čuju se zvoni svetoga antuna/ a na oriehu vrana kak črni list/ moker izda se drži* (Stanislav Petrović, *Jesenski dešč vu sadovjaku*). No i kad je tako, umjesto bilo kakva podsjećaja na sve to i neovisno o bilo komu ili čemu iz prikrajka nas, kaže pjesnikinja, neumoljivo za završni čin motri onaj znak *memento mori*: (...) *Vsi v Griehu Istočnom začeti: Žitka je tre potrpeti/ Kak kača po svietu plazuči, svoj Eden senjajuči!*, jer, na kraju krajeva, (...) *v mudri knigi piše: "Človek je - ništar više – na telu Zemle guba"*. *Patri ga jogenj peklenski i Jerihonska truba* (Božica Jelušić, *Vglinjeni, vrinjeni*).

(2008.)

Traženje i nalaženje poetskoga

Ovogodišnji, slijedom 28. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva pokazuje - dvojakost. Ta je dvojakost oprečna. S jedne strane ustanoviti je obilje na natječaj pristiglih pjesama autora koji pišu na kajkavštini, s druge pak strane opća je ocjena članova stručnoga suda da je književnoestetska strana pristiglih radova poprilično sušna, svakako ponešto slabija od proteklih godina. (Je li posrijedi zamor unutar same “građe”, stvaralački umor, možda predah ili, nedajbože, “usklađivanje” stvaralačkog čina s boleštinama sveopće recesije?) No, na ono što se na svoj način kao poetska samosvojnost izdvaja - radilo se o tematici, motivici, fakturi itd. – osvrnuti se je u daljnjem tekstu. U toj izdvojenosti poetskoga postoje, kako u kojeg autora (ovdje ću natuknično spomenuti poneke!), blaže i oštrije nijanse. Mislim da one blaže, pritajene, one s nagovješćivanjem i naziranjem – koji u čitatelja “plijene pažnju” više od onih eksplicitno iskazanih, neovisno radilo se o rimovanoj ili slobodnoj formi.

Tako će, naprimjer, u sferi poetskoga moderniteta i na inovativan način, pritajeni ljubavni zanos pjesnik umrežiti u novovjeku fantazmagoriju bezizlazja. Premda pritajen, taj zanos dinamikom osjećaja nadrašta žestinu predmeta u koji je uronjen i nevinošću nas bliži bajkovitosti (*Marko Gregur*).

U nekih će pjesnika biti naglašena zajedljiva ironijska huncutarenja, koja se prije svega manifestiraju kroz rimovanu upotrebu bogatstva kajkavskoga leksika, nadasve organskog idioma, pri čemu se spretno barata s naoko paradoksalnim situacijama (*Stanko Piskač*), u drugih će se očitovati edensko zarobljavanje onim što običavamo zvati zemljom, u smislu zemljišta, tla kao

izvora dobara i hrane, i to bi tada bila oda pojmu zemlje kao majke hraniteljice, ali i zemlje kao zavičajne obuzetosti (*Evica Lazar*).

Komplemetarno, no sasma s druge razine, jest poezija, formalno kroki, sa sklonosti božanskom, pa i onostranskom, sa sklonosti odljepljivanja od tla, čvrste podloge, što bi se mogla iščitati kao refleksija psihičkog stanja onoga koji o tom razmišlja i to zapisuje trenutačnom imaginacijom i snažnom spoznajom apsurdnosti življenja (*Željka Cvetković*). Formalno kroki jest i pjesma o florealu, naime o maslačku, koji bi imao biti simboličkom poveznicom između vrhunarnavnoga/onostranskoga i zemaljskoga/ovostranskoga (*Đurđa Lovrenčić*).

Iščašeno intimno krokiranje s *angelekima*, iako sama pjesma nije kroki, premda jest skicozna, nemilosrdno podcrtava čovjekovu bol kao mjeru vjerodostojnosti njegova bivanja (*Vinko Hasnek*).

Od poetskoga repliciranja s povijesnim književnim veličinama (Belostenec, Galović, Krleža) kajkavskoga konteksta (*Božica Jelušić*), od narativnih baroknih privrženosti određenu podneblju (*Željko Funda*), od ciklusno najcjelovitijih pjesama naglašene estradne komunikacije s referentima, s publikumom, s vješto ukomponiranim govornim inverzijama te mnogim (mislim, nepotrebno pretrpanim!) neologizmima ubačenima u tekst (*Zlatko Crnec*), pa sve do negiranja gole egzistencije razgranate u bezbroj intimnih, ali i racionaliziranih opservacija (*Tomislav Ribić, Biserka Marečić, Branka Jagić*). Konačno, sve do helikonskih vrhunaca do kojih se poetski doseže iz pakla vlasite utrobe i duše; poezija koja istodobno smjera da bude gonič i gonitelj, da bude milost, zlo i slatka strava. Egzistencijalna strana samih tih pjesama nema nakanu ni pred kime skidati svoju “kožu”, ona naprosto bi da žudi za imaginarnim krajem, utočištem za umornu dušu, ali kraja ni konca nikad neće naći jer je mitizacijska strast pisanja neprestano tjera ne samo u traženje osobnoga nego i poetskoga identiteta. Bravo, vrhunski! (*Zdenka Maltar*).

(2009.)

“Susret riječi”
- Bedekovčina

“Emotivni” alien

U ovogodišnju ‘književnosnu produkciju’, poetsku i proznu, na standardu i izričajnim idiomima - kajkavskom: *podevano vu minote življenja jene muhe / zapraf metula kre otprte lenke* (Ivan Kutnjak, *Prijeten vonj dokraja*), čakavskom, pa i štokavskom ikavskom: *stoji Maruna na srid Pušće Bistre / s gromilon u očiman* (Mirjana Trošelj, *Kako B. Maruna sanja Velebit*) - penetriraju se raznoliki kreativni elementi. U jednih će se autora, inače prepoznatljiv suvremeni (društveni/politički) kontekst prozno nijansirati, čak olfaktivno: *Razlio se toga dana ljubičasto gust miris krupnih pupova magnolije* (Lada Puljizević, *Tramvaj broj 17*). Dakako, štivo se tematski samo po sebi i u sebi organizira i situacijski raspoređuje po znanom nam principu političkog/izbornog “domina”, bez nekakvih dodatnih kalkuliranja, bez osobnih formulacija; takvoj polit-slikovnici i nisu potrebne riječi kao dodatne title: stvarni kontekst je savršeno jasan. U drugih će se autora ne tako davni, ali zapravo trajan osjećaj ratnoga bestijarija kreativno rasporediti totalnim razdorom erotizirane intime, spontano, u biti s nemogućnosti da se ikad više u našem doživljaju ta nevina slika intime “razminira”: *Iako je na sredini stajalo strašilo / naše je polje bilo najljepše na svijetu / (...)/ Onda su došli / u noći bez mjesečine / pregazili cijelo polje / ubili, raskomadali i zapalili strašilo / bez straha posijali mine / Nikad više, draga moja / više nećeš poljubiti slamnatog lutka / nikada nas više nećeš poljubiti* (Diana Rosandić, *Oplodeno minsko polje*). U sveopćoj, pak, gluhoći izmjene informacija intima dvoje ljudi kadšto bude, nažalost, u našoj svijesti literarno ‘uknjižena’ kao još jedna “životna gerila” bez šanse: *Sivit će se magle u daljini i automobili će plivati njima kao riba u vodi. ‘Pregazit će nas brda’, reći ću, “tako su blizu”. Nećeš čuti. Ionako će već kišiti po brdima*

koja nestaju (Tomislav Ribić, *Prag, cigareta*). U nekih će se autora aluzivnim lunatizmom osjećaj bespomoćja pred budućnosti prepustiti sudbinskome; postojanje je, doduše, moguće, ali to više nismo mi, to je netko drugi u nama, to je alien: *Netko živi kako bi se prisjetio / mi smo živjeli kako bi se sjećali. / I dok god ne postanemo ono što jesmo / uvijek ćemo pokušavati biti ono / što su drugi ljudi* (Ana Barišić, *Mjesečari*).

(2004.)

Zamah prema modernitetu

Oživljavanjem pučkih arhetipova organskih govora: kajkavskoga i čakavskoga, nadasve brižnosti o jezičnu izričaju, pjesnici (riječ je o darovitim izrazitostima!) iznova pokušavaju usustaviti duhovnu zbilju.

U jednih ona ide od snažno emotivno nabijenog osjećaja životnog raskorjenjivanja, koje se doživljava kao obredna molitva: *Neznan prest / ni plest / življenja nit, / a želja mi...* Ili istaknutih sudbina riječi/simbola do razorna suočavanja s »proizvodnjom« značenja na koja upućuju: *Svagdan sve već se igra šprahon spod tvojih nog, a / dite nisi već, i kemu te igre, oproščene su... / U ten kantu prez kanta poežije - ni* (Marija Družeta).

U drugih će se ta nostalgična žudnja za prošlim vremenima zavičajnosti na standardu poetski oblikovati, ne samo vizualno, nego još izrazitije i olfaktivno: aromatičnim mirisom, dakako, uz nizanje emotivnih usporedbi/parataksi na relaciji: šalica kave - brod - baština - Dalmacija: *Crvena je žila u kamenu / A Dalmacija se htjela ispričati / kao bajka o sebi samoj, kao znak / Nešto skladno, mirisno / - rožata - / zaljubljeno u svoju jednostavnost, nešto / povišću pritrujeno* (Zrinko Šimunić).

U trećih doseže do moderne jezične (kajkavsko-štokavske!) transmutacije (dvojezična fantazmagorija iliti kačji rašlasti jezik) stihovne forme, ma kakva bila: vezani i nevezani stih, ritam, poetizirana priča (naracija); pjesnikinja se u biti bori sa slučenim virtualnim svijetom katastrofičnosti. Onaj čipkasti doživljajni fluid, premda pun crnoće, održava nas, autora i čitatelja budnima, kako bismo i dalje kušali nastaviti živjeti, jednako u raljama materijalnoga, kao i u raljama neizvjesnosti: *Urušuju se snovi,*

*urušuje se meteorski klan. / Sutra je nešto potpuno neizvjesno / šareno noćno perje posivljuje suri dan. / Paun je sjena i svjetlo na zidu, sam san. / Debele kače na špice repa tancaju. / Vieki Zvonimiruovu kletvu koturacaju. / Meteor je presiekel senje. Kačji jezik rašlasti (Biserka Marečić). Ili se golim tekstom kao svojevrsnom ispomoćnom štulom simulira nahrup sretnih dana koji bi imali nadoći pred licem neke nove subverzije, nekog novog rasapa znaka/značenja, kao neka nova monada: *misel otpo- stana, / misel f zemlu zakopana, / misel f rouka zadržana, f peklju rojena / i znesena na svetle dana* (Biserka Marečić).*

U proznom tekstu, već po naravi drukčije strukture od gore spomenutih poetskih tekstova, profinjenim se manevriranjem i vještim miksanjem: zbiljskoga (razminiravanje s kobnom nastradalošću!), božanskoga (Bog, Isus) i posttraumatičnoga - opsesivno ispisuje (be)smisao nasilja; onoga izazvanog ratnim besti-jarijem i onoga ništa manje strašnog izazvanoga prisjećanjem iz civilnoga/građanskoga života koji se u podijeljenoj svijesti javlja kao (ne)spasonosna ikona. To više nije melem na ranu, kako bi se moglo slikovito reći, nego je - nova rana na staru ranu: *Ležao je slijepljen s goleti. Kao da su mu noge upale u živo blato i on ovako od pupka viri iz njega. Gubio je svijest dok su ga stavljali na nosiljku. Isus je spavao na križu. Po bijeloj halji tekla je krv. 'Gadno. Gadno je najebao!'« - čuo je glas misleći da je Božji* (Tomislav Ribić).

Pomnim iščitavanjem petstotinjak poetskih i prozних radova autora koji pišu na standardu i oba idioma, kajkavskom i čakavskom, pristiglih na natječaj »Susreta riječi« - Bedekovčina 2005. i izdvajanjem pedesetak književnoestetski najkvalitetnijih za objelodanjivanje tiskom, još jednom se potvrđuju opravdanost i potreba nastavljanja ovog načina manifestacije kulture.

(2005.)

(Ne)iznajmljene riječi - mrlje i sjaj!

Kad se na jednu kulturnu manifestaciju, onu s područja književnosti, poetskim i proznim radovima na čakavskom, kajkavskom i standardnom izričaju na natječaj javi četiristotinjak autora, onda se s pravom može zaključiti da ona istinska kreativna akribičnost u općem (inače nepovoljnom!) kulturnom kontekstu nacionalne kulture, ma što se u njoj događalo i dogodilo, nikad neće prestati djelovati.

U surovom tehnicističkom dobu u kojem živimo i koje i nas živi, poetsko i prozno druženje s riječima doista odiše čarobnjački ritualno, razotkrivajući osobne emocionalne prostore s jednakom odanošću kao i one opće, sekularne. Dakako, u recipijenta držak svakoga pojedinog kreativnog pera vrijednosno ne nudi doživljajnost iznimnosti, što je uostalom i očekivati, ali je hvalevrijedno poetsko i prozno stvaralaštvo onih autora koji su se uspješno riješili jalove jezične prtljage, prije svega mislim na bezvezna i besmislena mrčenja po papiru, na otrcanu i isforsiranu dekoraciju, na zakukuljenu i zamumuljenu mistifikaciju koja se počesto - u nedostatku prave ideje za pravi stvaralački grč - nudi kao nešto iznimno, vrhunaravno, a zapravo se pod lažnom krinkom nudi lažni "literarni orgazam". O takvima se u književno-estetskom smislu i nema što dobra izreći; oni nisu prezentni niti u javnoj izvedbi, niti se nalaze u knjizi/zborniku odabranih.

Srećom, u stvaralaca kojima je stvaralaštvo *modus vivendi*, stanoviti obračun s intimom, i poetska i prozna se *ča-kaj-što* misao demistificira, a kao iznijansirani višeslojan i nadasve oporben znak ona ne trpi kompromise. U njem tako, naprimjer, pojam *more* nije u doživljaju tek elementarna, prvotna iskonska senzacija, nego se ispisivanjem osjećaja zajedničke traumatologije traži način kako

da se imaginacijskim zaletom ta *dva* svijeta, svijet bespomoćne jedinke i svijet iskonskog elementuma u kreativnom zgušnjavanju mnogim korelacijskim intervencijama prijateljevanja osvijeste i pripitome, humaniziraju: (...) /*gledamo se mi znanci odavna more i ja/ podjednako stari ne damo se iznenaditi od onog/ drugog previše je toga uloženo u ljubav koju ti/ uz njegovu pomoć nudim e da ono ne bi skrivajući/ prste za leđima izračunavalo koliko se isplati/ truditi oko mene i da li će uloženo biti/pokriveno mojim porazom/... ipak dobre se stvari/ događaju onima koji znaju čekati.../ (Tomislav Kovačević, *U ovom gradu...*).*

U drugog će se autora/autorice ritmiziranjem i vizualiziranjem motiva i teme jednostavnim riječima čakavske/cakavske provenijencije snažno ne samo dočarati nego i na nov način izoblikovati *tanac*, koji - osim što ga se opisuje - simbolizira i sam život, življenje, pri čemu je simbolički, čini se, sam *tanac* (njem. Tanz) “odljepljivanjem od čvrsta tla, zemlje” (: *nogi nan lete*) zadobiva osjećaj punine sreće; on naime u intaktnoj jezičnoj arhetipiji u umjetnini poetskoga izričaja postaje neke vrsti spasonosna panaceja: *Sope sopac,/ dajte sopcu piti/ Balan’ni će, o ne!/ Sope sopac,/ nogi nan lete:/ Lepo je/ kat posto/ ne zadevaj Zdahni./ Su!/ Još malo sforcoj kuroj;/ moj lepi balarin,/ ca ćeš, o ne!/ Sope sopac/I vreme nan gre.* (Suzana Mušković, *Tanac*).

Ipak, ma kako ružno bilo reći, ono opak, bezočno, živinsko u čovjeku ne da se izbjeći - ni u stvarnom, ni u fikcionalnom životu. Tomu nas podučava antologijska proza pod naslovom *Hrčak*, u kojoj autor asketskom mirnoćom precizira *ljubav, život, umiranje, bestijalnost*. *Hrčak* je, pak, ona frapantno literarizirana fantazma koja tekstualno čuva “živi” oblik nade: (aluzivno) Josipa i Mariju te Isusa/Jezuša (hebr. jehoshua - “kojemu je pomoć Jehova”) koji se na kraju svih krajeva otkriva i razotkriva kao jedina “stvarnost” iznad ljudskoga zla, kao jedina “stvarnost” iznad (ratnog) bestijarija, iznad ništavila: *U noćima punog mjeseca možete vidjeti hrčka kako uskllopljenim nožicama čuva Isusa.* (Tomislav Ribić, *Hrčak*).

Umjesto detaljna zaključka reći mi je - ovogodišnja kulturna manifestacija “Susreta riječi”, kao uostalom i sve prijašnje, ponajboljim autorskim *ča-kaj-što* ostvarenjima, pa i novim imenima, u kontekstu nacionalne kulture iznova pokazuje i dokazuje opravdanost svojega postojanja.

(2006.)

Idiomi i standard u poetskom i proznom kontekstu

Da idiomski izričaji mogu itekako “ustalasati” pisanijsku žabokrečinu na standardom jeziku, činjenica je, nažalost široj recepciji čitateljskih fanatika - nepoznata.

Tako, na primjer, poetiziranu proznom tekstu sa svakojakim metaforizacijama i aluzijama, sa svakojakim grafijskim bizarnostima, isticajnim kurzivom i bez njega, fingiranim dijalozima (koji me podsjećaju na trbuhozborca koji frapantnom lakoćom uspostavlja, u istoj osobi naime, svoju i tuđu artikulaciju i tonsku vrijednost govora!), radnjom/kolažem povijesnih i sadašnjih/svagdašnjih, običnih ljudskih, nadasve suvremenih, ali i društveno-povijesnih predilekcija, autor se namjerno isprovociranim kalam-burima i jezičnim “greškama” poigrava, nudeći nam u podlozi stvarne topografije poetiziranom prozom cinično-verbalni obračun nazovi sveopće traume i osobno projektirane sprdnje na sve to što ispisuje: *Malo ste se, kažem vam kak da velim: malo ste seee...vritnuli... zpredriblali...malo ste se zaaaa...jebali... (Ivan Kutnjak, Oteurit).*

U drugom, ovećem, vrlo dobrom proznom tekstu na standardu, tekstu koji obiluje mnogim implikacijama garniranima lascivnostima, tekstu u kojem je očita kombinacija trivijalnih i pomalo somnabulnih “podataka”, autor sočnim jezikom nastoji izbalansirati krhotine sadašnjosti i krhotine regresije, prošlosti: *Ja lud i do jaja nadrogiran i izboden teškim, ma šta teškim, najtežim drogama na svijetu hrabro provociram velikog Teslu da se je Edison sprdao sa njim (...). Ono što mi je cijenjeni gospodin Tesla izrekao, a prije negoli su me, začuđenog, priveli drotovi u bijelim kutama, plovi negdje u razrijeđenim parama moga malog mozga (...)*• (Miljenko Kosijer, *Jutro ili pročišćavanje jednog jebivjetra*)

U poetskom, pak, narativnom filozofično-refleksijskom linearnom tekstu, autorica će se - prem svjesna nelagodne situacije u kojoj se *kreativna riječ* danas nalazi - odlučiti za sizifovski nastavak stvaralačkog grča, svjesna također da ništa sa strane neće moći zaniijekati njezinu misiju - ni predmet pjeva (*stijena i tekst*): *U bilu stinu/par besid ću vrč, uklesat hi prstin obih ruk/ onako za gušt/ - ni njezino, autorsko "razmišljanje" o novovjekoj virtualnosti svega i svačega {prolaznost svega!}: A stina, ona trda, bila, sura, mramorna, babuljasta/ svagdan i svugdi kanta po svoju./ Triba samo znat, štit ju./ Cito, cito broji moje, tvoje, naše korake./ I ziblje - vrime. U svoj libar ga zapire./ Mi smo zvan njega. Vrimena./ Virtualno arijon letimo.* (Marija Družeta, *U stinu uklesat ću...*).

Na istoj je razini, iako "osobnija" i bez suviše rječničke prtljage uza se, jest i *kovarska hći, z kovarsko žico vezena*, čakavska kroki-pjesma: *Moreš me svijat,/ teško ćeš razbit me moć,/ moreš me hitat po kantunah,/ ma kad me treba vajka češ me noć.* (Suzana Mušković, *Kovarska hći...*).

Kad će tako, na primjer, u bistrini mirne potočne vode čovjek zagledati svoj lik, kaže pjesnikinja, najprije će ga (a što bi drugo!) pohoditi misao: *išči Narcisa*. On, dakako, ne misli na mitskog mladića ljepotana Narcisa, on u svojoj slijepoj samoljubivosti i nagonom za materijalnim dobrima zapravo računa što bi se iz životnog trenutka kao odbljeska vječnosti na kakav prefrigan način moglo inkasirati (*strujna centrala!*). No misao se u sebi, ma kako bila čvrsta i dobra, stvarnosno prisutna, znade preokrenuti u neostvarljivost, u tlapnju, varku. Pa će tako i *bistrinu potiječnu* i mir kojim ona obiluje, obični vodeni pauk ili žablji pokret preobličiti u suprotnost, u mulj. Čovjek međutim, to čudno biće, zagledan više u varku vlastite narcisoidnost negoli u bistrinu potočne vode, *i dalje gledeć f potek/ na mirne vode spazil je sebe/ zakričal je srečne/ja sem zemaljski buok*, ne shvaćajući da je od samoga sebe - poražen. (Branka Jagić, *Bistrina potiječna*)

No, s druge strane, znano je da su kajkavci u svom pjesnikovanju skloni, mnogi kažu - kao i u životu?!, mudrijašenju/filozofiranju, nerijetko o zajedljivoj huncutarskoj mimikriji u kojoj će s potencijalnim čitateljem, čini se, lakše i bez moguće opasnosti realizirati i onaj pikantniji, erotiziraniji “strujni krug”: *Za fsaki slučaj/f strajnskom svetu/ je jako dobro znal kaj/ se more pripetiti, kak zbeći sudbu kletu/ pak je došel sim nazaj/ z bendolom i otprl kupleraj!* No, autor će u poetski tekst ugravirati i svoj ironični komentar sadašnjeg trenutka: *Zdej i denes svobodno riši, piši, misli// Več nigdar, se nadjam, te nabu zaprl čuvar idejolouškega relikta,/ a ti nahrđal kakti miš pokisli/ zoupet i znouvič zbog verbaulnega delikta. / Fsi harci, rati, boji i bitke,/ kok fličkice vitke,/ se najempout prodajeju za jeftine dobitke (...).* (Vladimir Poljanec, *Erocka popefka*).

Dakako, bez ikakvih pretenzija za donošenje cjelovita suda, ovih nekoliko istaknutih autorskih poetskih i prozних radova može poslužiti tek kao pripomoć u razumijevanju tekstova i ostalih autora u zborniku.

Imajući na pameti činjenicu da se na ovakve višejezične (standard, kajkavski, čakavski) književne manifestacije ponajviše javljaju pisci amateri, dakako i oni drugi, prozним i poetskim djelima verificirani, hvalevrijedno je nastojanje organizatora da svakogodišnjom financijskom potporom pripomaže objavljivanju knjige/zbornika od stručnog suda odabranih radova. To, ujedno, znači da metropolizacija kulture, pravo na kulturni leno, ne postoji; s jednakim pravom, naime, u realizaciju kulturnih događanja ulaze takozvane i velike i male sredine.

(2007.)

Stvaratelji i fanzini - poklonici umjetnosti riječi

Bilo bi nebulozno misliti - osim u mogućim spekulacijama - da stvaralačko "hrvanje" s riječima ima nakanu da u bilo koga sa strane izaziva probleme, napose delikatne. Pjesnička ili prozna misao, bila "isposlovana" od strane amatera ili "priznatih" imena, na potencijalne konzumente niti se referira tendenciozno, niti netendenciozno; ona je, naime, koliko svjesna toliko i nesvjesna djelatnost bez ikakove nakane za bilo kakvim radikalizmom, bilo kakvim educiranjem, bez nakane da čitateljevu osobnost ovjenča divinizacijskim plaštem, da mu se dodvori ili, nedajbože, da ga obeznani. Čitatelj će poetsku ili proznu misao, poetsko ili prozno štivo iščitavati, usvajati i vrijednosno doživljavati uvijek u skladu sa svojim iskustvom.

Pjesnička ili prozna misao, ma kakva bila, nastoji zapravo vlastitu svoju "građu" činiti zanimljivom prije svega unutar vlastite strukture, što će reći da će potencijalni čitatelji - ma pronalazili u njoj plodno tlo za iskupljivanje nekih svojih trauma - u odnosu na autorovu imaginativnost biti njezini tek fanzinski poklonici: autorovo lirsko *ja* uopće ne mora biti nimalo sukladno onom *ja* u čitatelja; doživljajna uslojenost u prvoga, u drugoga može izazvati paradokse, persiflaže, čak podsmijeh na "ponudenu poetsku ili proznu praksu", itd. , ali također može izazivati sasma nove i vrlo jedre i drugačije doživljajne sfere, pune najrazličitijih suptilnih osjećaja, pri čemu, čini se, ostaje samo pitanje kako se poetski ili prozni tekst/"građa" referira u doživljaju onoga koji je prima; hoće li on *početak* pjesnikove kompozicije "shvatiti" kao *razvijanje* daljnjih tematskih razina unutar pjesme same, ili će njezin *kraj* "shvatiti" kao *početak*?! I nema tu bitne razlike između književnog amaterizma i profesionalizma. Da nas počesto imena s područja

tzv. književnog amaterizma svojim “djelom” zaintrigiraju više i snažnije od razvikanih profesionalaca - poznata je stvar! One tzv. negativne veličine, kao što su *strah, tjeskoba, izgubljenost, smrt* itd. - tvorci/stvaratelji bili amateri ili bili profesionalci čak ni istim riječima ne prezentiraju na isti način; doživljajnost se značenjskih kompleksa jednom opredijeli više za duh/duhovno, drugi put više za stvarno/stvarnosno/realno, treći put za njihov preplet: (...) *skidam svoja lica/ paukove plahtice rosne na noge navlačim / da hod biserni /ne/gazim / i u haljetak biserni zaogrnem se / i toplo i hladno udišem / nisam gušter / gorim / ledim se / isparujem se / u oblak zgusnuta sam / sklupčana zemaljski zemlju mirišem / udišem op/o/rost* (Branka Jagić, *Moje ime*). Što će reći: samo je metamorfoza doživljanosti stvarna, sve drugo je - tlapnja. Jer, *jer svatko mora / imat nekog / tko će ga / (sa)čuvati od / stvarnosti* (Mirjana Hercigonja Saucha, *Poklade*).

Razmišljajna slamaju. Snovi lijepe slomljeno. (...) Priželjuje se nenadana uгода, /ali ona je nestala s potračenom fazom života. (Slavica Juhas, *Raskrinkani*). No između duhovnoga i stvarnosnoga, dubok je, čini se, procijep. Zato će autor, svjestan toga, i moći izustiti: *odlučim li se jednom napisati autobiografiju /...mnim da stvarnost treba /danonoćno držati na oku...* (Tomislav Kovačević, *Dogovorili smo se...*).

Bila pjesnička riječ vezana/svezana uz *zemlju*, uz pradavni Eden: *denes je već ni zemlja ne tak črna /kak je negda bila / da je mela duhu po trdome delu i žuljnati roki / duhu po muki /po krvavome znoju ki se z težočkoga čela scejav / dok je kopav / dok je orav / dok je žev* (Petra Sabolek, *Črna zemlja*), bila sročena prozom i tematski vezana uz *oca* (kovača): *Njigov dišperan pogled govori je više od milijar besid* (Vladimiro Gagliardi, *Kovač*) - samo su dijelak od transmutacija koje nudi bogatstvo jezičnih raznolikosti, kojima se naši poslenici riječi i na ovom, 39. *Susretu riječi* obilato koriste.

Shodno propozicijama natječaja (poetski i prozni radovi na kajkavskom, čakavskom, štokavskom ikavskom i standardu) ta višezričajnost na području umjetnosti riječi ne samo da je dobrodošla nego i - nužna. Ona ne samo da ne razjeda "jezično jedinstvo", kako bi neki rekli, nego ga stvaralački afirmira kroz bogatstvo (fonetsko/fonološko, akcenatsko, leksičko, sintaksno, stilematiko) hrvatskoga jezika.

(2008.)

Recitali
“Josip Ozimec”
- Marija Bistrica

Kreativno pripitomljavanje žudnje i - lapis infernalis!?

Kad se na raspisani natječaj trojezičnoga/troizričajnoga (standard, kajkavski i čakavski!) recitalnoga pjesničkoga štiva odazove više od tri stotine potencijalnih, mahom neprofesionalnih/amaterskih sudionika, onda se takva činjenična pojavnost poetske građe u kritičarevu razmišljanju može, ali i ne mora, reflektirati kao višeupitna začudnost.

Ta se začudnost, s jedne strane, prije svega ugnijezdila u upitu: kakva i koja je to nužnost koja svom svojom snagom tjera anonimna poslanika riječi da svoju intimu, nostalgiju, strahove, ganuća i nagnuća, svoje ispovijedi, proteste, poglede, ljubavi, svoje zbiljske i virtualne svjetove, uzlete i padove -daje na javni sud (i osudu?!), a s druge strane u upitu - u kojoj se i kakvoj mjeri može riječju dohvatiti duhovni praznina iz kojega proizlaze sve emanacije života i - na kraju krajeva! - kako će tu riječ, ma kakva bila, prigrliti kao svoju ili odbiti kao strano tijelo svi oni, izvan kritičarevih skuta, koji će se na svom životnom putu s njome susresti?!

Na ta (rekao bih - bitna!) pitanja, dijelom stvaralačka, dijelom strukturalna, oboje svedeno na književno estetsku stvarnost - ima sijaset odgovora, no nijedan u potpunosti zadovoljavajući. Tumačenja/rašćlanjivanja poetskoga štiva ima mnogo, ovisno o onome koji ga nastoji tumačiti/rašćlanjivati, a sve se u krajnjoj mjeri svodi na individualizirani doživljaj i vrijednosni sud iz njega potom iscrpljen.

Nijedan pjesnički recital nije u tome iznimka, pa ni Recital "Josip Ozimec". Dobro je da se i on od svoje početne kajkavske inicijacije propozicijski proširio na standardni hrvatski jezik i, uz

kajkavski, na čakavski pjesnički izričaj. Opravdanost tomu bjelodano je znatno svakogodišnje sve to veće i izrazitije pojavljivanje amaterskih pjesničkih imena iz obaju prije spomenutih jezičnih izraza. Tako je uostalom i s ovogodišnjim, 8. recitalom "Josip Ozimec".

Od tristotinjak na natječaj pristiglih pjesničkih radova (standardni, kajkavski, čakavski jezični izraz!) stručni je četveročlani sud (po svojoj ocjeni i procjeni!?) za uzborničenje odabrao četrdesetak.

Što nam u motivsko-tematskom, predmetnom, književnoestetskom smislu donose sudionici ovogodišnjega recitala? Iako je tematska, pa i motivska prisutnost nacionalnoga marijabistričkoga svetišta u smislu osjećajnosti i vjerskoga obilježja, naprosto *Vjere*, još uvijek *izrazita*, ona ipak nije, u odnosu na sam početak recitala otprije šest-sedam godina - nadvladavajuća. Sada je, čini se, sve suptilnija, sve to više isprepletana intimizacijama, pa i upitnim žestinama svakodnevice: *Ako Bog vjetrovima rata zakuca i na naša/ vrata hoće li nam negdje otvoriti prozor./ (Omnia mea mecum porto.)*, Iako je, na primjer, pojam majke/ majčinstva s nijansiranom zabrinutošću, ali i s neizmjernom majčinskom ljubavi (sa snažnom aluzijom na Bogorodicu - majku svih nas!) stalna prisutnost u pjesnikovanju: *Ako te sinek čekala ne bum/ kad se ti jenput domu svom vrneš/ molitva moja čuvala bu te/ kad staru lesu v dvorišče odgrneš (Ako te sinek čekala ne bum)*, ona ima i svoj *perpetuum mobile*, svoju sliku kalvarijske spoznajne obraćenosti onoga kome je upućena: *Kervava kolena na bistričkom kalvarijskom potu/ za se one grehe kaj sem jih napravil v življenju./ (Kervava kolena)*. Ali se počesto ni na kalvarijskim *kervavim kolenima* ne može zatamiti osjećaj bezizlazja u opaku svijetu u kojem se življenje pjesničkoga jezika lomi u vapaju zazivanja spasa u onoga u koga je sadržana sva nada spasenja: *O Jezuš, o Jezuš, gdi si moj Jezuš/ o lubav, o sreča, se oko mene nesreča/ crni ajngeli z luke su splovili/ misel ludsku vmorili (...)/ o Jezuš, o Jezuš, gdi si moj Jezuš/ daj*

mi snage, daj mi moči/gda brezglavo telo temu ceste kroči./ (Lapis infernalis).

A onda, kao začudni intimni aluzivni solilokvij, kroz sonetiranu formu, dijelom tankočutnu, dijelom gotovo demonski natopljenu žudnjom za (izgubljenom?) ljubavi, s profinjenim kajkavskim jezičnim štihom na felu provansalskoga felibriža i G. Mistral, javlja se u pjesnikinje sretan kreativni zagrljaj ezoteričnoga i stvarnosnoga, depresivnoga i pritajeno demonskoga, zagrljaj *anime* i *animalnoga*: *Na posletku leta koplju se v pličini,/ lakomi ftiči bieli i oni, samehni,/ zaklejeni v slanost kak brodi v glibini,/ ti čempresi drobni, zvihrom raščehnjeni/(...)/ Rišem ti rieči v piesku, dragosti mi dej,/ denem se vu kamen, sam me nej pehati,/ luč sem, trepet svetleči, bole me poglej,/ narišem ti sebe, vse kaj morem dati./ (Na migica soul).*

Umjesto nekog pretencioznog zaključka nedvojbeno primijetiti je da su izričaji s podlogom jezičnoga arhetipa (osobito kajkavski!) u pravih/intaktnih stvaralaca amatera nepresušno vrelo znatnih kreativnih pjesničkih mogućnosti, nerijetko i antologijskih, što samo govori da su ovakve recitalne manifestacije, popraćene zbornikom pjesničkih radova, hvalevrijedna nastojanja u popunjavanju bijelih ploha nacionalne kulture.

(2006.)

Ganuće i zanos pjesničke riječi

U životu svakodneвно se događaju stvari obične i -neobične, ali i te neobične ponavljanjem postaju izlizane, ne'ijetko banalne. Neki će, pak, tobože “mudri” ljudi, neobičnosti zvati suplementom, dodatkom običnosti, i ne'ijetko poradi bogtepitaj koje i kakve dramatičnosti i -perpetuum mobile. No, istini za volju, treba reći da se barem trunak toga perpetuum mobile ogleda, ako igdje, a ono u pjesništvu, premda oni nisu mislili na to. Običnom čovjeku, naime, pjesnikovanje oli pjesničko “umovanje” u razmišljanju o svakodnevnim brigama zasigurno nije ni nakraj pameti.

Kao nerijetko koja čovjekova djelatnost, istinsko pjesništvo je, dakako u rijetkih, fiktionalna djelatnost, onkraj svakodnevnih gacanja po blatu življenja. Pjesnička riječ, njezina “tvrdokornost i tvrdoglavost”, njezina -persistencija, prema svemu ružnom izvan svojega svijeta jest stalno razorna, a razorna je zato što se nikakvim opačinama ne može obesmrtniti. I tu je, u tom perpetuiranju sebe same, naime svoje poetike, onaj prije spomenuti dijelak onoga što bismo mogli nazvati perpetuum mobile.

Premda je na natječaj za 9. recital “Josip Ozimec” pristiglo manje pjesničkih radova nego prijašnjih godina, opća je ocjena ocjenjivačkoga stručnog suda da su oni u književnoestetskom pogledu - kad je riječ o pjesništvu na standardu i oba supstandardna idioma: kajkavskom i čakavskom - dosad jedni od najboljih. Dakako, potrebno je, i red je, istaknuti osobite individualnosti. Tu prije svega mislim na cijeli set kajkavskih pjesama (*Med lilijah, Žoltar gacovum listju, Tvega joka noč, Ar zebrale sme brieg*) pristiglih na natječaj pod šifrom *Boži volek* (što je jedan od naziva za kukčića crvene ili žute boje s crnim pjegama, poznatog i pod drugim imenima: bubamara, božja ovčica, itd., *Coccinela septempunctata*).

Jezično izgrađena u duhu kajkavskoga književnoga jezika, formalno dotjerana ili u sonetnoj ili slobodnoj formi, s izrazitim osjećajem za ritam - čas usporen, čas vratolomno ubrzan, s osjećajem punim emotivna naboja, obično depresivnoga, u interpolacijskim oli inverznim stihovnim sklopovima u kojima se glože bivša erotizirana žudnja i spoznajno naknadna, bezgranično tragična osama poslije svega (*Hudo me vgrizla tvega joka noć./glibina čkomenja kak voda zdena*), izbrušene stilizacije s funkcionalnim “upadima” iz drugog jezičnog sustava (*postela biela, čitaba dijačka “suicid mors”*). Autoričin Boži volek frrr s vapajima (istaknutima italikom!) (*Piknja, piknjica,/vuz veter il vetra spram,/ Boži volek frrr.../ Povej mi, kaj v žitku tem/ baš vse je bilo zgub. /.../ Povej, al je bilo moči kak/ terh z tveh pleči preklasti nam?*) - tek jedna je od njezinih transformacija osjećaja tragična ganuća, kojih je i inače njezina poezija prepuna. U svakom slučaju, u književnoestetskom pogledu kajkavska poezija *Zdenke Maltar* pravo je otkriće.

U drugom primjeru, pjesnikinja će iz cjelokupne biosfere izreducirati svoj pjesnički izričaj na samo jedan stožerni podatak (*Mudno cajt prehaja/ Pod drevom petstoletnim*), gradeći oko njega *opulenciju* (izobilje) koja se u završnoj ekstazi erotizira i erotiziranjem skončava. Ekstaza kao vrhunac zanosa i u zanosnu vrhuncu metaforička naznaka klice buduće izgubljenosti: *Kipec vu zeleno belo klajdi,/ Napirlitana mladenka,/ Gizdava devojka./Se zdopali./ Drevo začarobiralo./ Drevo zelo/ I dušu i telo.* (Željka Skledar, *Lipanjaska lepa lipa*).

U nekih autora, pak, nastupa aluzivna zagonetnost. Koja, naslovom, pogotovo tekstom, namah raskoli se, aluzivno bude upućena barem na dvoje. Od toga dvojega iznjedruju se misli koje bi, recepcijski mislim, da zaustave dah, toliko su naime prožete onom vrstom običaja i egzistencijalne žestine da čitatelju uvjetuju položaj iz kojeg je teško izaći. Jer ta autoričina riječ, umanjenica umiljenica *škrinjica* (koja je u naš kajkavski došla iz kasnolatinskoga) s jedne je strane u običnom leksiku značenjski: sanduk, obično ukrašen, i za pohranu raznih stvari, a s druge je strane: sanduk za umrle,

što je onda mrtvačka škrinja. U autoričinoj pjesmi, koja zapravo iz ovodobnosti/sadašnjosti izvidnički razmatra ne ono što bi se moglo zgoditi, nego prije svega ono što se je već dogodilo, iz te *škrinjice* izbija, prije svega, egzistencijalni *strah odrastanja* (*stra me gda se bou jempout otprla prazna škrinja/ i s puojnjavou pokrta*), misaono-refleksivni prepletaj genealoškoga (*dedek*) kristološkoga (*Pomoć je naša u imenu Gospodnjem*) i osobne stvarne i simbolične izgubljenosti (*zgubili sme muoj zeleni svitrek/ nazaj iskat ga išli i našli ga*) (Branka Jagić, *Škrinjica*).

Kao i obično, onih tamnih sjenki sveopće ljudske bešćutnosti i osjećaja prolaznosti/praznine (*Na suncu žamor prolaznika. Prolaznost u/ tračnicama tramvaja. Prazni pogledi zabijen!/ u zemlju koje nema. Marame, šeširi, betonska/pokrivala./Imitacije drveća, neba, oblaka*) - ni ovaj put ne nedostaje. Ne nedostaje ni, situacijski nametnuta, spoznaja gubitka materinskog jezika koji se kao spoznajni teret ipak skrušeno nosi u sebi (*Ne, neću pisati jezikom svojih predaka/ jer tada je sjenka preteška/ za zemlju kojom koračam bosonoga*). Naime, pjesnikinja je već u uvodnom dijelu svoje pjesme na standardu unaprijed pripremila gnijezdo za vlastitu žestinu; njezin moto glasi: *Betežni oblaki kilaviju se po nebu/ se je prevzela senca* (Biserka Marečić, *Otisak u zraku*).

Još je možda izrazitiji osjećaj neumoljive prolaznosti u pjesnika na čakavskom izričaju. U njega će se, u njegovoj poeziji, alegorijski i s protegnućem metafora na cijelu pjesmu taj osjećaj neumoljive prolaznosti planetarno filtrirati između pretpakla (*Lim*) i boga podzemlja (*Pluton*): *Ležimo tako u komoru mrtvi/ Jo i biša/ Iz zida i dasok./ Preci kargoju didinu/ Ovih don oni iz Limba i Plutona/ Žale mi se da hi ukinuše/ A jo, preciz iz Limba i raja/ Gnjile daske, pisme i sumpreši/ Somo smo stvori u komori*. (Ivo Jelinčić, *Komora i jo*). U istog je pjesnika sa sličnom motivacijom i temom, tek s ponešto izreducirana na dva lika (*Ona i On*) riječ o pjesmi *Burjet na brudet*.

Motivi i teme ovom zgodom izdvojenih pjesnika sudionika, dakako i onih drugih, uzborničenih, svih triju književnih izričaja, raznolikošću se protežu od zanosa marijabistričkim vjerskim obilježjima do široko iznijansirane depresivne egzistencijalne palete, što je i za ovogodišnji, 9. recital “Josip Ozimec” dobra podloga za prepoznavanje istinskih pjesničkih vrijednosti.

(2007.)

***Na putu prema
helikonskim vrhovima***

Kajkaviana cuius aetas et aeternitas

U svojoj najnovijoj zbirci kajkavskih pjesama “*meni morje međimurje*” Ivan Kutnjak dativom će, dakle morfološki, iskazivati emocionalnu zavičajnost, ali i iskazati svojevrsnu simboličku - ovisnost (nastojanje: težnja-čežnja). Toj (mogućoj!) tautologijskoj interpretaciji njegove kajkavske poetike unekoliko nam pripomaže i ciklusno imenovanje i raspoređivanje poetskoga tkiva *domovini - kip: robav a fin; ober tebe - zlata teja; zniknula, pajdašija; kakti vetrek. . . kak potočec; suprotiv betega; prestri se senčica.*

Iako je lakoćom ustanovljiva Kutnjakova jezično-tematska podloga s osnovnim značajkama (mentalnim, antropološkim itd., čak fiziogeografskim!) domicilnih mu genealoških korijenamedimurskoga podneblja, ta poetika najboljim svojim ostvarenjima kreativno kuša nadrasti sve ono što bi se u to upletalo sa strane, sve što bi bilo postrano, sve uopćeno, opće. Pa čak kad se takvo uopćeno prepleće vjerodostojnom faktografijom antejskoga - smirena, pastoralna idiličnost autorovom intervencijom bude uskomešana refleksijskim neobičnostima u običnome, upitima i (rjeđe) odgovorima, ali i onim neiskazanim (namjerno znanim a prešućenim, poznatim a zatajenim, skrovitim!?) u okrilju dionizijske radosti. Ali i ona, ta radost, nije pritom raskalášeno neodgovorna, nego disciplinirana smirenošću. Smirenost, dakle, nije zadana nekom izvanjskom okolnosti nego je poetski isfigurirana specifičnom živošću.

Poetikom smirenosti autor kao da lakše razabire prave osobine i tvarnog i pojavnog svijeta. (Je li se pritom iskustvena punina života stopila s elementarnom lijeposti naravskoga - možda bi bila neka naša naknadna ispomoćnica).

U motivsko-tematskom kontekstu posebno se, treba naglasiti,

razaznaje *snažan autorov osjećaj doma/domovine*. On, međutim, nije motiviran zapažajem izvanjskoga, marginalnoga. Naracijsko, kao nužnost, svedeno je na funkcionalnu mjeru: iskustveno se utočnjava refleksijom. Ali se i refleksija radikalizira. Taj osjećaj strogoga pounutarjenja zadobiven i usposta vljen refleksijom (*ve sem već dalko - sam te gledim znutra*) nije podarila svijest o vlastitoj konačnosti, o prolaznosti vlastitoga, o neumitnosti, ali je o tom posredovala umom sa svake bitne strane.

Novostvorena psihološka slika stvarnosnoga (naime, kajkavskoga dijakronijskoga i sinkronijskoga!) stvara i rastvara u autora mnoge, nove, upite Prepleću se tu, s formalne strane, ritmiziranja i rimovanja usmenoga kajkavskoga pjesništva: *došel nan je denek/ beli, beli tenek/ prišel nam je jurek kak mali pandurek/ BELI, BELI DENEK*), prepleću se također naizgled znane figuracije krajolika (Mura, oblaci, sunce, vinogradi itd.), prepleću se silnice povjesnosti, prepleće se nestajanje i trajanje, pri čemu se kroz neumitnost nestajanja drugih prepoznaju silnice vlastitoga nestajanja: *človek je nika, se je boža vola, amen. (...) sveča na stolu, kolač, sim svetim vina/ pol gloža kre grobja kratek/ spomenek z davji – čakala falatek/ se je domovina* (SE JE - DOMOVINA). Zato se autor osjećaju pojma domovine ne svraća kao nečem idealiziranom, vrhunaravnom - nego ga živi *zi čistum verum, ze srcom*. Uopće, da bi dohvatio povjesnost, on će joj se pokadšto i maziti jezičnom slikom njezina vremena: starom grafijom, vjerujući u mogućnosti lakšeg prepoznavanja i usvajanja intimizacijom. Zato Kutnjakov odnos prema pojmu kajkavštine ima počesto individualiziranu etičku dimenziju, istaknutu naglašenom baroknosti i zanosom emfatičke epopeje: *moj KAJ robav a fin/ po domovini/ hodi zi vsemi svojimi/ sini - vu temi/ dragi/ v černini. čuda pot v belini/ telovske prošecije* (. . .) (ROBAV A FIN). Zazivanje/ prizivanje, pak, njezinih samosvojnih veličina (Zrinski, Frankopan itd.), koji je motiv i inače čest u autorovoj poetskoj replici s nacionalnom povijesti, nije statička povijesna ikonografija, nego svjesno oživljavanje onoga virtualnoga arhetipskoga, temeljnoga, koje se prepoznaje u suvremenom kontekstu: *hervacka nam ladya tone/ hervackoy*

nam szvona szvone (HERVACKOY NAM SZVONA SZVONE). Nerijetko će se pritom autorov subjektivni odnos spram povijesno objektivnih okolnosti i činjenica u poetskoj strukturi kristalizirati kao osjet istinske boli koja nadrasta taj subjektivni poticaj. Da bi se takav osjećaj relativizirao, autor će iznova zaiskati potporu u simbolizaciji *martinskoga zvona*. Metonimijska podloga toga zvona nije samo tonska refleksija svečanog stiha stare kajkavske arhaike, nego i svjetonazorna autorefleksija kajkavskom riječi kao istinskim izvorištem obnavljanja snage u nadvladavanju novovjeke letargije: *gda se z cirkve zglasi takpitovni, lehek/ kak peroti svilne po zraku leteće/ obhajajoč bezge cvetoče, krheče/ kak šaka je sena dišeći i mehek/ glas martinskog zvona vsepovsod resplava/ z jurovca vu marof z hotize kapeli/ pa za vuho dene jorgovan si beli/(...)/ makar se nam zvonič trdo delo piše/ gda se zvon resplavle, v muri zabliskeče/ tak. je žalost dalko, reč med nami teče/ (človeka vun z zemle nekaj gori vleče. . .)* (MARTINSKI ZVON). Pri čemu *hotiza* etc. nije samo to što jest, nego je pojam svetosti - domovine, aeternitas.

Iako bi se pri površnu razmišljanju moglo reći da je Kutnjakova stihov-na forma često disharmonična i razdrobljena, lomljena, s “narušavanjem” sintaksnoga i interpunkcijskoga na primjer, mislim da takva njezina struktura zapravo frapantno korespondira s mnogobrojnim traumama modernoga intelektualca pred pragom novoga, trećega tisućljeća. Zato i možemo izreći misao: u suvremenoj hrvatskokajkavskoj lirici njegov je poetski glas - upućen spoznajama o antejskoj utemeljenosti ljudske opstojnosti - ne samo estetskim ustrojem iznimne kultiviranosti izraza i značenja nego i inovacijskom paradigmom zaslužio svoje mjesto u svakoj budućoj antologiji hrvatskokaj-kavskoga pjesništva: *vu štrigovi ti si: tu si - tak si domaj/ da popefke - pedenj, neba laket komaj!/ ar ti svetek v joku a na trsu joči. . ./ zlata od muškata, rajnske srebrine/ z srca potihoma vsaka gneča zgine/ bože dela zvira vmirajuč v tihoči...* (STRIDON CUIUS AETAS).

(meni morje međimurje, 1998.)

O kajkavskoj poeziji Valentine Šinjori

Valentina Šinjori kajkavskom se poezijom učestalo javlja zadnjih četiri-pet godina na recitalima suvremenoga kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić”, što se već tradicionalno i svakogodišnje održava u Sv. Ivanu Zelini. Neobičnost njezina pjesničkog izričaja zasigurno je bila poticajem da se u KAJU 5-6/Zagreb 1997., časopisu za književnost, umjetnost i kulturu u rubrici: Suvremena hrvatskokajkavska književnost objavi rukovet njezinih kajkavskih pjesama pod indikativnim naslovom: *Svet se negde kala*. Riječ je o pjesmama: *Jutro; Neblačina, deždi jesenski, vučitalica; Šuma; Cirkus; Nežno tožno; Bezgov cvet; Leta Gospodnjih devedesetih*.

Na XVII. recitalu suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić”, godine 1998., Valentina Šinjori osvojila je sve vršne nagrade, i to: I. nagradu ocjenivačkog suda, nagradu za najcjelovitiji pjesnički opus na recitalu, te prestižnu nagradu publike.

Danas (moramo to reći!), u naplavini naprasne pjesničke slatkorječivosti s jedne ili u hermetičnu samozadovoljavanju s druge strane, kajkavska je poezija Valentine Šinjori odmah prepoznana kao sasma nov, izgrađen i samosvojan pjesnički izričaj. Davati bilo koje i bilo kakve racionalne zaključke o njezinoj poeziji (kao i inače o pravoj poeziji!) - doista bi bilo pretenciozno i nadasve sumorno. Jer pravi pjesnički izričaj, a pravi se odmah prepozna, i nije ništa drugo do fikcija koja nas, tekar kad je iščitamo, hrani i brani, ali i drobi, spletom novousvojenih doživljaja. Pa čak kad se radi o naoko trivijalnom zbiljskom, koje ćemo svi s lakoćom prepoznati, jer je i naše i sa svima ga dijelimo, kako je to u pjesmi *Neblačina, deždi jesenski, vučitalica*, Šinjinorino viđenje toga zbiljskoga bitno

mijenja naše “čitanje”, a time i naš doživljaj. Viđenje zbiljskoga u toj pjesmi, viđenje ružnoće toga kišnog jesenskog dana, čini mi se, u drugom dijelu pjesme autorica prurušava u drugu zbilju, u novu iluziju, onu oblikovanu u snu. Ali ni ta, nova iluzija - hoće se reći, nije ništa bolja od one zbiljske, a suptilnost blage erotike na samom kraju pjesme kao da hvata korak za turoban i još strasniji osjećaj novog nadolazećeg dana. Koji, čini se, i nije ništa drugo do našeg osjećaja nerazaznatljivosti kozmičkih oblika. Ta, pomalo erotična, pomalo ezoterična, sve u svemu: senzualna, i inače diskretno prisutna začudnost u Šinjinorinoj poeziji, kao da je vođena, nekim nevidljivim kantorom, doživljaju i svijesti o prolaznosti, doživljaju skrajnje osobne usamljenosti, doživljaju koji ne trpi ni zaborav, ni završnicu, ni hvalospjeve, ni ulične argumente, ali doživljaju koji pripomaže da se i naše iskustvo, ma kakvo bilo, individualizira, a ne da bude bilo komu ili čemu bilo kakav prirepak.

U svojoj kajkavskoj poeziji Valentina Šinjori nipošto “ne bježi” ni od opisnosti kojom se mjestimice, gdje je to najpotrebnije, uspostavlja neposredna vizualna komunikacija: *i dalko kak šaka kresnici tev/ grad pod nami/ na tamnonočni pozadini iskri/ i blešči/ v čkomini steklena erotika. Krajstoletja.*

Neposrednost se uspostavlja i upotrebom razgovornog, kolokvijalnog jezika, onomatopejskim izrazima: *čulo se/ nekaj je krc kak steklo*, ili, na primjer: *Pst! Postiha... Stiha bodi, pa i emfazom: A med smehom ostalo samo oh! i ah! i o!*

Ta poezija, kojom s jedne strane kajkavskim izričajem kao prepletom jednako suvereno prohode i Shakespeare, i Scarlet, i Monet, i ostali, a s druge, aluzivno i misaono, domaće jabuke petrovčice, božićnice, zelenike, cigančice i stare varaždinske vedute - nipošto nisu pomodarske poštapalice nego općekulturne stečevine i usvojenice. *Mislim da je zapravo riječ o specifičnom utemeljivanju intimnih autoričinih pobjeda i spoznaja u samoj utrobi kajkavske jezične arheologije. Spoznaja koje su duboko očovječene, ali i duboko tragične. Zato se u njezinoj poeziji, uz naglašeno treperenje*

misaonoga, ali i intime, mogu razaznati i mnoge sociološke traume modernog intelektualca, višeslojna životnost, ali i odbljesci blage i nekonvencionalne sjete, kakvaje ona dijaloški stilizirana Očenašem u pjesmi *Oko moje* (s posvetom: *Mojemu Mudrijašu, 1911./1998.*): *I još smo si sam prek roke/ stisnali šeptom mučkinu čkomine/ na čist male komačkeke našćukane./ jer med belinu i smrtju su prhali tiči./ I to je bilo se, mili moj./ Kaj ne?*

Lakoćom u oblikovanju neposrednosti pjesničkoga govora, interpolacijama neobičnih ali funkcionalnih onomatopeizama i jezičnih inovacija, sklonosti živom, neposrednom ritmu, pa i dijaloškoj formi, sklonosti brzom smjenjivanju asocijacija i figura, osvježenom sintaksnom organizacijom stihovne forme, a nadasve upotrebom neistrošenih riječi i neistraženih motivsko-tematskih područja - Valentina Šinjori u obzorju suvremenog i modernog kajkavskog pjesništva zacijelo je nov i osebujan glas, pravo otkriće. To je poezija koja nema nakane suditi da se stvari i pojave imaju raspoređivati po njezinu oćutu, ali je svakako poezija koja bitno nastoji, na svoj način, biti vjernim sudionikom i svjedokom suvremenosti, ali i one više duhovne sfere umjetnosti riječi. Šinjinine pjesme, kao što su: *Oko moje; Bezgov cvet; Neblaćina, deždji jesenski, vućitalica; Slamnati ćovek; Jesen; Žejna; Ćetiri varaždinske premijere 1997./1998.; Leta Gospodnjih devedesetih*, a posebno pak pjesma *Kajkavimo jutrešnji blues, moja Hrvacka i ja*, izniman su doprinos onom reprezentativnom, antologijskom izboru suvremenog kajkavskog pjesništva. A na taj je antologijski izbor, nema dvojbe, već i dosadašnjom svojom poezijom Valentina Šinjori stekla legitimno estetsko pravo.

(*Jutrešnji blues, 1999.*)

Na putu prema helikonskim vrhovima

Javljaajući se nekoliko zadnjih godina na recentnim recitalima suvremenoga kajkavskoga pjesništva, treba odmah reći: uspješno; objavljujući u prigodnim zbornicima, tjednicima i kulturnim glasilima, Željko Bajza najzad se odlučio za uzbirčivanje svojih pjesničkih uradaka. Javlja se, naime, “Kronikom osebjnom”, zbirkom pjesama na kajkavštini, strasno, vrlo ozbiljno, “poigravajući se” (uglavnom) s fenomenom kajkaviane, s njegovim najeklatantnijim predstavnicima, s njihovim raznovrsnim, poetskim i proznim, stratumima.

Izvan kajkavskog konteksta obraća se i drugima, osobama za koje vjeruje da životom i djelovanjem zaslužuju da se s njima uspostavi komunikacija, tako s Wojtylom (“Wojtyla” /*Tvoja duša velika,/ kak roža gda se rescvete,/ slavi našega Gospodina./*), s Terezijom Avil-skom (“Terezija Avilska” /*Terezija Avilska plamenu sulicu vu srcu nosi./ Ljupka je to ženska, retke lepote,/ puna vedrine, zavidne dobrote./*), s Marijom iz Magdale (“Marija iz Magdale” /*Za njezinim stolem mnogi su blagovali./ Zato ju zdej ajngeli prema nebu nosiju/ da tam prime okrepu./ O, predobra putnice,/ prosim te pitaj gore ima li kakvo/ mesto za me grešnika,/ makar vu zadnjem redu Raja,/ teroga tak malo vreden jesem!/) i s drugima.*

Neovisno o tom upućuje li svoju poetsku riječ guruima kajkavskog jezika i kulture, na dijakronijskoj ili sinkronijskoj razini, prema objema se odnosi jednako respektabilno. Shvaćajući ih “živom (s)tvamosti”, bez povijesne pozlate, shvaćajući ih kao neposredno događanje, Bajza je na neposrednosti sjevremenosti jednog te istog vremena izgradio osebjan, komunikacijski učvršćen izričaj. Komunicirajući - unutarstihovnim prije svega etičkim i estetičkim intervencijama - sa Česmičkim (“Na vrhuncu

Helikona” / *Tak je popeval on, teri je rođen vuz gliboku Dravu./ Teri je vučinil da zdaj italska zemlja čita pesme z Panonije/), s Vramcem (“Z Vramcem na putu” / *Nek zna Vaša milost/da sam Postilu vezda znovič zpravil/), s Belostencem (“Belostenec kamen steneć” / *Belostenec glibok zdenec našeg sećanja./ Belostenec kamen steneć našeg trajanja./), s Mulihom (“Poziv knigopisca” / *Fsem kršćanskem putnikom./ vu nebesku domovinu putujućem./ knjigu, hižicu svoje duše podarujem/ da predragem obadvojega spola dušam/ i po moje smrti ovak obilneše dojtj pomorem./), “Abecevice” / *Zamišljam vu glave Hrašće Turopoljsko/ i vidim Muliha kak se špancera/ i rezmišlja ob duhovne hrane./ kaj je dičici potribna./), s Fućekom (“Spominek zštefanem Fućkem” / *Kaj pak bi z onemi nebogemi napraviti/ ki šteli bi naš spominek na krivo obrnuti?/), s Rangerom (“Ranger” / *Priroda i Bog su jedno te isto./), s Ritterom Vitezovićem (“Pavao Ritter” / *Tvoj pogled povese stvarnosti./ te reći spasenja, svetionik su vusred brodoloma./), s Gjalskim (“Dej nam značajeva” / *Teške su to reći, tere more podnesti samo dobra knjiga./ Z njih brenči stara pesma bugarka tera naskroz životem ori/ i pripoveda nam večnost človekove tragedije./ izazivlje: dej nam značajeva!/ Illustrissimus Battorych su živo postavili scenu i odnošaje/), s Antom Kovačićem (“Ante Kovačić” / *Hodiš nadarjen i borben./ tiskaš misli svoje vu svet./ hodeć življenjem vu obrane našeg ponosa./ ze strossmayerovskem idealem./ z prosvetu k slobode./), s Galovićem (“Galovič” / *Gde ti je domaja, videle je nesu dugo tvoje oči?/), s Domjanićem (“Kipci i popevke” / *Kam tvoja cesta nas more otpeljati./ gda senjara lahko je smešnjem napraviti?/), s Krležom (“Aretej, Filip ili Leone” / *Nad otprtim grobom, tužni zbore./ samo se z popevku povedat to more./ Izgara kreševo vu kontroverze./ Vu ognju Horvatski Bog Mars./ Kak se zvleči z te vražje zamotavke?/)* - ne kao s povijesnim osobama, nego kao sa suvremenima, Bajza kuša reaktualiziranjem njihova stvaralaštva aktualizirati svoja (poetska) razmišljanja.************

Naoko, tromošču kazivanja širokih predmetnotematskih paleta, tromošču nerijetko narativnom ali gnomski raspoređenom

i ne nauštrb estetskoga, neromantično i s dovoljno kritičke usmjerenosti zahvaća i prigranjuje mentalnu podlogu kajkavske riječi. Ožilje njezino, koje tu i tamo čami u onom fatalističkom dijelu te zavičajne mentalne podloge, Bajza nadраста osobnim komentarima, “filozofskim” podešavanjem u percipiranju odnosa među kulturološkim vrednotama. Tu se on iskustveno eksponira u svojstvu savjetodavna etičkog korektiva, premda je pokadšto zbog reverzibilne naravi izričaja teško razglobiti što nam nudi kao svoje, a što je velikanovo s kojim komunicira. Kad se bolje uđe u Bajzinu pjesničku problematiku, vidi se da je ona zapravo suptilna refleksija kristijanizacije ljudskog roda i biblijske ikonografije.

Dolazeći k nama iz povijesne dubine početaka kršćanstva presymbolizirana i prefigurirana, nabijena eshatološkim o posljednim stvarima čovjeka: smrti, sudu, raj u ili paklu, i inklinirajući moralno-didaktičkim poukama - ta poezija predmetnotematski tamna je, zagonetna. Ona nas hoće uvući u svoje tkivo, u svoju povijesnost, kako bismo, možda, lakše spoznali što nam je namrijeto, što usvojeno, i to je uvlačenje, čini se, bespoštedno.

Stječe se dojam da je Bajza, imajući tu problemsku kompleksnost na pameti kao stalnost dobro “naoružanu”, uslijed zlosretnih životnih iskustava obraćenik one stare jobovske provenijencije. Bog, kažu, voli obraćenike. Indikativna je u tom smislu “Popevka ob Jobu”, a pogotovo “Marija iz Magdale”. Moglo bi se reći da je Bajzin životni prosede najbolje zamjetljiv u već spomenutoj premodelaciji biblijske ikonografije: Jobovu postojanost u kušnjama, njegovu muku, poistovjećuje sa svojom, tj. svoj životni put osvješčuje u Jobovu, oboje se - čak istim rekvizitarijem - prepleće. Ta indikativna parabola glasi ovako: *Još se zmisiim Jobaja, Jobaja vu sebi,/ simbola postojanosti vu kušnjah./ Pravednika nad pravedniki,/ teri strpljivo podnaša svoje patnje./(...) Vsakomu človeku je treb zaslužiti da do muke svoje dojde./ Patnje i poniženja nam omogućavleju/ da se prečistimo i spoznamo svoje pravo poslanje./ Križ križnoga puta savršena je jednostavnost/ i zapanjujuče siromaštvo./ Križ je treb prijeti kak*

nagradu./ Na križnomu putu dete Jezuš/ igra se ze svojemi simboli muke (“Popevka o Jobu”).

Izgrađivši poetičku komunikaciju s velikanima kulture na povijesnoj okomici, Bajza je i sam sebe intimizirao, osluškujući kako se u intimi kreativno reflektiraju vlastiti osjećaji i razmišljanja, kako se oboje odražava u kajkavskom izričaju. I baš tu, na intimnoj se razini, u kraćim formama, ali i u poemi (“Kronika osebujna, navlastita, znamenita”), “odigrava” u montaži stripa osobna psihodrama.

S osobitom egzaltacijom od globalnog zahvaćaja *vesmira* do smirivanja u intimnim maštarijama porađa se tjeskobno Bajzino tekstovno tkivo, predmetnotematski i motivski nerijetko obogaćeno erotiziranim i ironijskim, kerempuhovskim najezdama čudesnih, ikoničnih potraga osobnih iskustava kao vidom fatumske projekcije cijelog ljudskog roda. Potraga za osobnim iskustvima presimbolizirana je do mnogih unutar tekstovnih aberacija, izričajima prividnih razlika, od kojih se izabiru one s najmanjom moći emancipacije. Rascjep osobnoga, individualnoga i dijakronijskoga diskretan je, pomalo tajeći. Veza je fluidna, metafizička, jer je vremenska ploha ogromna, ali se burnim objekcijama, estetiziranim obratima vitalizira.

Osviješten prije svega položajem i ulogom kajkavskog konteksta u korpusu nacionalne kulture, Bajza je “Kronikom osebujnom” nedvojbeno među prvima, ako ne i prvi, kajkavskom riječi ekspresijski isprovocirao i sam smisao njezine sekularne i nesekularne strane kao vid osobite pojedinčeve izgubljenosti u konfliktnosti sociološkog konteksta.

(Kronika osebujna, 2000.)

Katarzični verzal i terra combusta

U plejadi književnih stvaralaca bilingva Denis Peričić jedan je od najmlađih.

U svojoj prvoj zbirci na standardu napisanih pjesama: “Nakraj svijeta”, Varaždin 1995., sedmi, završni ciklus napisan je na kajkavštini, autorovu izvornom jeziku. (U spomenutu je ciklusu i pjesma “Kervava bajka”, inače prva autorova pjesma napisana kajkavštinom 1992. godine.)

Na samom početku u zbirci “Nakraj svijeta” već indikativno - stihovima raspoređenim u pet kvartina, kako je u pjesmi “Idu strahi”, s naglašenom kratkom i odrješitom formalnom strogoćom i rimarijem, u naoko tromo barokno kajkavsko tkivo ugrađena je s jedne strane nadmoć snažnog osobnog predosjećaja sveopće (nadolazeće) apokaliptičnosti, kojoj su u sadržaju pjesme ratne strahote tek uvertira, a s druge strane, završetne, blago erotizirana želja koja nas podsjeća na ono što kolokvijalno zovemo posljednjom cigaretom osuđenoga na smrt: *Idu strahi/ idu k nami/ idu vragi/ nesu sami/ Ide pomor/ ide glad/ vnogi čovek/ vmrl bu mlad/ Ide beteg/ ide kugai/ kam god dojde/ plač i tuga/ Idu kojni/ ide rat/ stekli idu/ ljude klat/ Još sam prej nek/ zgubim vrat/ štel bi, mala,/ s tobom spat*. Ne samo nosivim leksemima: *strahi, vragi, pomor, glad, čovek, beteg, kuga, kojni, rat, mala* (tj. dragana), koji se protežu, izravnim ili konotacijskim varijacijama, obogaćenom paletom kroz cijeli autorov opus, nego i izgrađenim stavom - sretno je uspostavljena autorova veza, veza modernog intelektualca s općekajkavskom tradicijom, estetskim iskustvom starokajkavskog jezika, književnosti i kulture. (I tematski i formalno isto je i s pjesmom “Hudo vreme”, a samo tematski, ne i formalno, s pjesmom “Terra combusta” iz ove, druge Peričićeve zbirke.) U ciklusu “Idu strahi” je i antologijska pjesma

“Tetoverani čovek (II.)”, u kojoj se imperativnim zazivanjem: *razcufaj, raztrgaj, zapiči, zežmikaj, zgrizi, razdrobi* itd. - pojam ljubavi, kao i ljubovanja presimbolizacijom dovodi do tragične, katarzično/groteskne osviještenosti pojmom domaje, domovine, pri čemu je teško ustvrditi što bi čemu doživljajem prethodilo kao alibi: *Mala, bič zemi, hrpta mi razcufaj,/ raztrgaj, razmrvi, v krvi ga slupaj;/ (...)* / *Razdrobi me do kraja, tak neš vidla raja,/ v ovi zemli dihamo jogenj steklog zmaja;/ na telima našim kervava je packa:/ hmrl bum od ljubavi, baš kak i Hrvacka.*

(Završni ciklus “Idu strahi” iz prve zbirke “Nakraj svijeta” prvi je, uz dodanu pjesmu “Tetoverani čovek III.”, amblemski, u ovoj, drugoj autorovoj zbirci, u cijelosti napisanoj na kajkavštini; iz datacija uz pojedine pjesme vidljivo je da su nastale u razdoblju od 1992. do 1996. godine. Osim spomenutog ciklusa “Idu strahi”, u ovoj zbirci su još ciklusi: “Hudo vreme”, “Pesme horvatske”, “Znaki se v kolu tiraju” i “Techno telo”).

U Peričića struktura je uglavnom formalno okvirna, ali - nadilazeći tu formalnu stegu - izvanokvirno vrvi virtualnim aluzivnim mogućnostima. Tu prije svega mislim na antologijsku “Terra combusta”, u kojoj verzal nadržasta svoju grafičku i poprima metonimijsku funkciju: iz postvarenoga se premeće u živo, o(ne)čovječuje se, kad se iz dijaloške forme, vidljivo je, svaki pokušaj ljudske komunikacije dokida.

Iako formalno nestrofne, određene pjesme funkcioniraju kao strofne; izostavljen se rimrij nadoknađuje unutarstihovnom ritmičnošću ili posebno, ekspresivno raspoređenom arhitekturom stihovnih jedinica (“Tetoverani čovek III.”). Inače, posredno sam već dotaknuo autorovu sklonost ironično-farsičnoj banalizaciji motivsko-tematskih kompleksa, iz koje počesto kao preostatak tinja istančana sjeta (na primjer: “Volel bi”, “Ti si moj poharajak”), sklonost (erotično)/ nadnaravnom, magijskom/pentagramskom: *Se na svetu dal bi ve/ za te čudne znakove;/ dal bi križ i dal bi kosti/ za zabljenje od žalosti./ Dal bi dušu, dal bi telo/ dal bi celo selo belo/*

dal bi zadni ficlek sebe/ sam da postal del bi tebe. (“Črna magija”), sklonost neobičnom/(morbidnom) (“V dolini sence”), nokturalnom (“Potnikova pesem”), sklonost dijakronijskoj putešestviji jezikom koja se pragmatično reaktualizira (“Balade Jakoba Lovrenčića”).

U Peričićevu kajkavskom itinerariju - jednako ozbiljno i ironično, jednako presudno i huncutarski, jednako cinično i shrvano ljubavlju, jednako s namjernom trivijalizacijom netrivialnoga, jednako s prokazanim i sakraliziranim - do paroksizma prohode *Hudi i Bog, Nišče i Glorija, Mesec i Sonce, bedaki i spametni, Varaždin i aenigmata, Belostenec i Jakob Lovrenčić, kostobolni vetri i svetoivanjski kresi, eskimska duša i nigdina, požotela stena i kvadrat kaj se kesi*, itd. (“Belostencov krug”, “Balade Jakoba Lovrenčića”, “Scherzo”, “Arabeska o Luni”, “Nazaj...”, “Črno-beli čovek”, itd.) Peričić će jednako prislan odnos uspostavljati spram egzistencijalnoga kao i spram neegzistencijalnoga, umnoga i zaumnoga, orfičkoga i obeščašćenoga, uzvišenoga i poniženoga. U bogatoj kajkavskoj jezičnoj riznici on ne vidi ama baš nikakvih razloga (i zašto bi?) da se prikloni ovom ili onom semantemu, pa čak ni njegovim konotacijama. Svi su mu naime semantemi u poetskom izričaju jednako vrijedni, jednako obzirni, prema njima jednako je kritičan. Kao bilingvalni pisac/pjesnik prije strogo stvaralačkog čina našao se pred ogromnim, vrlo ozbiljnim pitanjem - kako otvoriti tu svojevrsnu jezičnu Pandorinu kutiju i kako se, s kojih razloga, pri tom odlučiti za jedan od dvaju mu ponuđenih izbora; sjedne strane standardni, s druge supstandardni. U Peričićevu slučaju to je ujedno i značilo - za koji se tip ne samo jezičnog nego i kreativnog uvježbavanja odlučiti: za hrvatski književni ili za kajkavski. Kad se, u ovoj zbirci, odlučio za jednu izraznu stranu, bolje reći: kad se svjesno odlučio za jednu izraznu poetiku, kajkavsku, druga nužno ostaje po strani. Izborom izrazne strane eksplicitno se podjarivala stilizacija teksta, ali i stiliziran je tekst uzvraćao, odradivši svoje: stiliziranim se tekstom i sam tvorac samostilizirao, ali i - što je još važnije - potencijalni recipijent. (Inojezične interpolacije standardom, latinskim, engleskim, slengom, itd. - rijetke su; rijetkost

je tada posebno funkcionalizirana.) Ali se ni time Pandorina kutija nije zatvorila, štoviše Peričićeva se organska, kajkavska idiomatika vrhunskim poetskim ostvarenjima najozbiljnije supostavila jezičnom standardu. Najozbiljnije pak onim dijelom koji pretpostavlja odnos između tvorca i referenta. U tom horizontu ona s autorom izgrađuje razumijevanje, koje i nije drugo doli uzvisivanje navlastito svojeg duhovnog prostora na suženu prostoru recepcije što je još preostao u sociološkom, zapravo glotofagijskom kontekstu. Položaj i uloga suvremene kajkavske književnosti u kulturološkom nacionalnom ozračju, taj glotofagijski kontekst pravi je prostor, pravi diskurs u kojem autor istodobno stvara i razara specifičnu kajkavsku poetičku repliku. Prostor u kojem na nov, osebujan način, kao pravo otkriće, iznova ispituje i preispituje ne samo fonetsko-fonološke, značenjske, konotativne, stilske i zapretane mogućnosti kajkavske jezične arhaike nego i kreativne mogućnosti suvremenog (organskog ili stiliziranog) kajkavskog izričaja. Jezičnopovijesnu, ali i reinkarniranu zbilju “Techno telo”). U obojemu pak - književnoestetsku, humanizacijsku, ali i demonizacijsku stranu.

(Tetoverani čovek, 2000.)

Književnoestetsko i jezično nadrastanje nametnute formule corpus alienum u tronarječnom biću hrvatske književnosti

Javljaajući se na recentnim recitalima suvremenoga hrvatskokajkavskoga pjesništva gotovo istodobno s njihovim pojavljivanjem, poezija Biserke Marečić namah je prepoznana kao oznaka specifičnog poetskog korpusa. Iznenadnim bljeskovima crnoće, beznađa i bezizlazja, ali i sa samoironiziranjem pri iskazivanju ljudske izopačenosti - ta poezija predanim iščitavanjem razbuđuje i čitateljev kreativni adrenalin, tako da - moglo bi se reći – zapravo javnim svjedočenjem precizira svoju, u biti, etičku dimenziju: kako, naime, u svijetu opće pomahnitalosti iskreno upravljati svojim emocijama? U potrazi za prikladnim formama, sa sklonosti narativnom, s rijetkim rimarijem, s naglašeno tromim ritmom njezini *demuoni duše* u ovoj, prvoj joj objavljenoj zbirci indikativna naslova *Cule moje sakdašnje* neumorni su u ljuštenju ljudske opakosti. Pjesma *Aurora* u tom smislu gotovo da je autoričina programska pjesma. Ona je stihovni preplet osobnoga/ spoznajnoga i filozofskoga/ metafizičnoga; ona je i duboko duhovna katarza utisnuta u tekst: (...) *se sem menje gospodar demuona/ se sem više črviva droftina/ sluga ždere gospodara/ rat kmica kuga kolera/ kak f čoveku/ tak i vun nega/ se je poguodba zmet pekla i raja/ se je više on/ se sem menje ja/ demuoni duše na grčkieh vazah/demuoni serca f naše misli/ egipatskieh hieroglifof/(...)* Pritom su *grčka vaza i hieroglifi* tek okvirna, izvanjska arabeska kojom se prikriva unutarnja drama; način uvlačenja u galimatijas stvarnosnog i fikcionalnog, dvojnosti i zdvojnosti koje vrebaju sa svih strana, koje nagrizaju savjest zbog općeljudskih neriješenih računa i samo će refleksija autoričine kreativne karme u unutarnjoj

borbi s vlastitošću i općeljudskom moralnom atrofijom zaiskati pravi odgovor. Ali - koji je odgovor pravi? Je li on *već* sadržan u samom pitanju: (...) *Gduo zna gde popievleju/ oni mučki kukurički/ jutriešnje lepotel?/(...)* ili ga postavljanje pitanja razara? Konačno, autorica kao da se pita mogu li se stvaralačke i ine strepnje nadvladati -nadvladati njihovim ispisivanjem ili su strepnje i neumoljivost prolaznosti funkcionalne prisile da se “govori” upravo i jedino tako kako se “govori”?

Ako se pomnije promotri bujno rječničko bogatstvo u organizaciji stiha, jedinično ili u sintagmama: *skula na sercu; i bile je kak da i neje; z zemle f zemlu, z praha f memlu; raspeti smo saki cajt zmed “oču”i “morem”;* *biedzga naviek cvete tam gde je ni meste;* itd., ako se pomnije promotre sami naslovi pjesama i njihovi sadržaji: *Črna lady i zemleni čovek; Jene zo siem... zo siem; Mefistof tanec; Mertvečki tanec; Apokalipsa; Čez kmicu do louči; Luciferov medenjak; Raspametil bu me veter; Zacementierana senokoša;* itd., - onda je sasma jasan razlog zašto se u višu - ne samo književnoestetsku vrijednost promoviraju riječi/simboli koji poetsko tkivo drže na okupu i ne dopuštaju rasap. Autoričine riječi/simboli i sintagme upravo su to: *stekli cucek; Lucifer i Mefisto; kokotiček/ pievec; crni maček; črnina/ kmica; coprnjak; škrlak,* itd. To su ujedno, sa zavičajnom topografijom (*Severovine!*) i autoričini obrambeni mehanizmi u stalnom prijeporu s paranojom kaotičnoga svijeta u kojem živimo, svijeta koji u mnogome razmrvljuje čovječnost, pogotovo osobnost, beščutno je postvarujući. Kajkavska poezija Biserke Marečić s tim je i takvim svijetom u neprekidnom sudaranju, njezina kreativna gesta bitno opstoji na toj crti, i to je njezin književnoestetski aksiom. Duboko svjesna da ovaj svijet opakosti ne može nikakvim, racionalnim i iracionalnim, intervencijama ispraviti u bolji svijet - ona njegovu moralnu ekscentričnost neprestance kuša stvaralački anestezirati, zapravo umrtviti. Zato, nikakvo čudo da je njezina poetika zastupljena u najnovijoj antologiji kajkavskog pjesništva prepoznana kao osobita, premda zatamnjena ekrana, osebujnost i uopće nov poetski izričaj

uzdignut visoko iznad tradicionalnih slatkorječivosti i izlizanih retoričkih figura: *F tve douše još naviek črnina se koti, kak lafra/ skriva ti lice da ne bi spodoben bil sprestrielene/ ftiice, sprecartane lisice, iliti pak sam sebe/ jer pekel je tak blizu, tak daleke je nebe./ Tišnjava, stišnjava, nuoč polegla po dnu/ jena louč ne bu dosti da rasvietli zemlu./ Če ti pokažem kmicu morti bouš zažgal louči... (Čez kmicu do louči).*

Biserka Marečić motivsko-tematski nerijetko se čvrsto veže uz zavičajni ambijent, tako da su mnoge njezine pjesme zgusnuta zavičajna hrestomatija. Premda s nabijenom emotivnom zavičajnom privrženosti, i u njima se lako utočnjuje pritajena i aluzivna grotesknost. Tekstovno, stihom zakamuflišana (autorica kaže: *politika zakamuflišana f teoriju kaosa*), kako je u antologijskoj pjesmi *Raspametil bu me veter*, ona je zapravo zavičajna ikonografija (*ciklame!*) koja prerasta zavičajne okvire i bude općeljudska, a izokrenuta u grotesku čitatelja se doima kao ekstrem. Prefigiranim glagolima: *zagrinja, prigrinja, razgrinja, rastače*, itd., glagolskim pridjevima - aktivnim i pasivnim: *raspametil, zakamuflišana, zmiešana, prežvakanu, prežmikanu, preruošanu*, itd., raspoređenima uz asocijativno bogate imeničke oblike u kojima dominira stožerna imenica *veter* - razaznaje se tragična svakodnevica. lako sklona duljoj izričajnoj formi, svakako treba istaknuti i autoričine pjesničke minijature. Tu, prije svega, mislim na pjesme *Kuostejnuof cviet, Črčkica i Na tešče*.

Sve u svemu, zaključno je reći: zavidnom kulturom, brigom o jeziku, navođenjem na doživljajnost ali i narazmišljanje - ponajboljim pjesničkim ostvarenjima *svoje specifične crnoće i (ne)ozlijeđenih emotivnih naboja*, nerijetko antologijskim, poetski izričaj Biserke Marečić u kontekstu suvremenih kajkavskih pjesnika moderniteta motivskotematski, predmetnotematski i književnoestetski neosporno je još jednim dokazom kako u tronarječnom biću hrvatske književnosti kajkavski segment nije nikakav corpus alienum, nego neiscrpan vratak novih i neiskorištenih kreativnih mogućnosti.

(Cule moje sakdašnje, 2004.)

Živjeti i stvarati u duhu dobrih želja!

U duhu dobrih želja pjesnikinja Željka Skledar obraća nam se gotovo u formi upravnog govora, što će reći da u pjesmi sudjeluje izravno, s puninom subjekta, da nam ono - što ima u svojoj najnovijoj zbirci s popratnim obasnidbenim rječnikom na standardu pjesničkim govorom kazati - sažimlje sintagmom: *To ti nosi ptica lastavica*. I, pitati se je, što je to što nam nosi, poetski donosi, *ptica lastavica*? Željka Skledar svoju pjesničku misao koncentrira, s jedne strane, oko temeljnih kajkavskih, usudio bih se reći: arhetipskih leksema: *trnac* (voćnjak), *zdenec* (zdenac, bunar), *nežica* (glineni vrč), *stupec* (klupičasti prijelaz s jedne strane ograde na drugu), *kurnjak* (kokošinjac), *mustači* (brkovi), *hižica* (kućica), *refče* (siročće), itd., a s druge oko, mogli bismo reći, ispomoćnih kajkavskih jezičnih varijacija s pomoću kojih se predmet pjeva motivski i tematski situira, tj. “objašnjava”: *regetat* (glasati se kao žaba), *pošemerit* (poremetiti), *nalecat* (zaletavati), *cujzek* (ždrijebe), *ščuka* (štuka), *jalša* (Joha), *kača* (zmija), *svitnjak* (traka za gaće), *nastoren* (pakostan), *črlena tica* (puran), *labrdan* (čubavac), *prilepčif* (zarazan), *zajemač* (posuda za vađenje vode iz bunara), itd. Tu su, dakako, u istom, kajkavskom jezičnom sustavu i mnoge riječi stranoga porijekla kajkavskom sustavu prilagođene, koje se više i ne osjećaju stranima: *štacun* (dućan, trgovina), *ajnkasirat* (naplatiti), *ofnat* (osloboditi; razriješiti), *krota* (žaba krastača), *španung* (napetost), *firunge* (zavjese), *durhcug* (propuh), *curik* (natrag), itd.

Željka Skledar, višegodišnja sudionica recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva, onoga najrelevantnijega - recitala suvremenoga kajkavskog pjesništva “Dragutin Domjanić” u Sv. Ivanu Zelini, koji - usput budi rečeno - upravo slavi 25. godišnjicu

svojeg agilnog opstanka unatoč nahrupu novovjekih novotarija, od stručnoga je suda prepoznana kao poezija osobite privrženosti kajkavskome izričaju, nadasve kao poezija osebujne leksičke obogaćenosti iz bogata fundusa kajkavske organske idiomatike. Ona je istinski poklonik kajkavske riječi. Kajkavska riječ njoj je više od same značenjske oznake koju sa sobom nosi, u prepletaju s drugim riječima ona joj je svojevrсна mentalna podloga za uokvirivanje cjelokupnog *fenomena kajkaviane*, stvaralačka žudnja sa zadaćom neke vrsti metafore spasilačke kapsule spram hrvatskoga standardnoga jezika. To, međutim, nije nikakva ilegalna djelatnost, nikakva jezična paranoja, nego - baš nasuprot - pokušaj da se jezični entiteti, u ovom slučaju štokavski i kajkavski, u književnoestetskom pogledu promatraju kao silnice jedne te iste kreativne zajednice. U tom smislu čitatelju se predočuje slika arhetipa s pomoću koje bi lakše prepoznao ono korijensko srođivanje s kajkavskim podnebljem i krajolikom koje se izvan možebitnih metafora iskazuje kao opipljiva, “gola” životna stvarnost, zavičaj:

Jedino z debeli cvikeri / Je videti gliblinu tvoju otajnu. / Ziskavam ju i skoznujem, / Žalujem i vraćujem. / Poldanjega sunčeka traki / Dragaju spomenek saki, / Znutrinu moju tentaju napasnjaki. / Vodica, okrepna, draga, / Gledeč te vživam blaga / Kaj tu nigdar ne hodi zlo i nesnaga. / Lepota tvoja pilepčiva / Gliboko vu kmici počiva / Tak mučliva, nigdar brbliva. (...) (Zdenec).

To je tipična pjesma Željke Skledar u nastojanju za pravilnim oživljavanjem identiteta, i to ne bilo kojeg, nego kajkavskoga, i to ne bilo kojim jezikom, nego kajkavskim. A upravo osebujnim bogatstvom kajkavskoga (*zapreščanskoga*) vokabulara, štoviše: oživljavanjem “zaboravljenih i potisnutih” riječi, izraza i fraza iz svakodnevnog upotrebe, autorica svoja životna zapažanja i opažanja poetizira diskretno, pred novovjekim tehnicističkim i kibernetičkim dobom ipak ne tajeći svoju misiju. U ovom novovjeku dobu ta bi se njezina misija očuvanja i brižnosti spram kajkavskoga izričaja u zlrada čitatelja mogla shvatiti kao svojevrstan anarhistički pokušaj reinkarnacije i novog uspostavljanja onih životnih vrijednosti

koje su na izdisaju, zapravo svojevrsna žudnja za nečim, kad je riječ u kajkavštini na području umjetnine teksta, što iz dana u dan doživljava i proživljava svoj silazak s kreativne scene.

Srećom, marom mnogih suvremenih neimara kajkavske kreativne geste žudnja za autentičnošću *fenomena kajkaviane* bitno se stvaralački othrvava vrebajućim postranim manipulacijama. Željka Skledar svakako je u kontekstu suvremenoga kajkavskog pjesništva jedna od značajnijih kreativnih zagovornica, pjesnička osobnost koja bez imalo mrzovolje, dakle s puno predane ljubavi, svojom poezijom regulira nametnutu autsajdersku poziciju tobožnjeg depresivnog egzibicionizma same kajkavštine. Njezina poezija, njezina stihovna organizacija, obično u trostihovnim strofama, sa spontanim i nenasilnim uspostavljanjem ritamske strane, ma bila tematski vezana uz znakove prošlosti, uz onaj specifični “miris” sjete, u prijateljski raspoložena čitatelja naprosto iznudi u sjećanju povratak ishodišnim vrijednostima koje i jesu tradicijski temelj pojma zavičajnosti. Upravo zato njezina se nazočnost u kontekstu suvremenoga kajkavskog pjesništva, inače nerijetko sročena u maniri domjanićevske blage kantilene, doživljava kao individualizirana i iskrena pjesnička dokumentacija tako daleko odmaknuta od bolesnih jadikovanja o stanju, ulazi i mjestu kajkavštine u nacionalnom kulturnom kontekstu, konačno tako daleko od ideoloških kombinacija: *Vufanja nigdi, zločestobe sigdi, / Žareči, vužgani zrak. / Dušu mi draple začrleneli mak. / Pocek življenja / Dalko za pleči. / Rescu fane brente treba je vleči. / Hlepenje zgingavilo. / Na solncu se cvre. / Boži pasec zginul je vre. / Novu luč je treba nažgati. / Pomori! Ivajnska mušica / Moja pajdašica.* (Nežica).

Od ovakva autoričina pomalo tjeskobna zanosa nad “prolazećim” stvarima i pojavama rodnoga krajolika, iznenada bukne, pomalo ironizirana, pomalo kabaretna, raspojasana radost izlakirana dionizijskim veseljem i isprepletana raznim živahnim biomorfima; ljudi, biljaka, životinja:

*Zove šmajhlasta macica, / Srameča fjojlica / Dišeča
gjurjefkica, / Jorgovan gizdavi, / Potočnica herček plavi. / Cvetna
nedela / Dečko pucu pela/ Se špancira. Hofira. / Dobrostojeća ga
gebira./ Vrčeki obdelani, / Gosti nezvani: / Mrafci, vrapci, / Puži,
vuši, / Domaći gladuši. (Protuletje -Zelen raj).*

Zeljka Skledar, moglo bi se pritrrditi, izuzetno upućena u rječnički arsenal kajkavskoga jezika (u leksičkom, gramatičkom i sintaksnom smislu), lakoćom manevrira stihovnim kombinacijama, i to na onoj razini koju je i inače u stvaralaca najteže dosegnuti - na razini jednostavna, spontana iskaza. U mnogim njezinim pjesmama izrazite su apoteoze folklorno-etnološkim značajkama kajkavskoga podneblja, izrazite duhovnosti, mnoge su te pjesničke minijature tako vjerno dočarane da se doimaju kao kolorirani pejzaž naseljen ljudima u posebnoj prilici, zauzdan u mentalnoj slici kao npr. posebno istaknuta svečana ikonografija starinskih, kršćanskih običaja:

*Prek brežičkof/ Prek glibokih jarkof, / Prek lugof i gmajni. /
Noge trde, korave, žulnate. / Kak i žitek svagdanji. / Za pokoru i po
kolenim. / Na Kralevom vrhu, Pri Ivanušu, / Pereclini friški vabiju,
/ Si malko pritrđiš, / S guštušom vutažiš, / Pak put pod noge. / Hote,
hote romari, / Pojte, pojte romari. / Na veke / Pot kapum nebeskum.
(Romarska).*

Kajkavska poezija Željke Skledar, zaključiti je, u kontekstu suvremenoga kajkavskoga pjesništva izdvaja se onim tematsko - motivskim preokupacijama koje u našem doživljaju, dapače u svijesti, iznova kušaju prigrliti nevine znakove starine, njezinu nepatvorenu / prirodnu pupčanu povezanost s nama / ljudima koji smo odveć “zarobljeni” modernističkim orgijama svake vrsti. I baš u tom smislu, njezina je kajkavska poezija, bogato sročena i stilizirana na domaćem, *zaprešćanskom* izričaju, ne samo dragocjen kreativan, ilustrativan dokument vremena, ljudi, zгода i običaja nego i osobit doprinos nacionalnoj kulturi.

(To ti nosi ptica lastavica, 2006.)

“Den prije, golubica” Vinka Hasneka

U nekoliko zadnjih desetljeća svjedoci smo bujanja recitalnih događanja i na njima masovne pojave pjesničkih pisanija. Riječ je, dakako, o “kulturnim događanjima” na supstandardnim izričajima, premda se ni o sličnima na standardu ne bi mogle, uz časne iznimke, izreći bogzna kakve pohvalne riječi, ipak, u sveopćoj pojavi histerizirane banalizacije motiva, tema, formalnih nezgrapnosti izdvajaju se imena o čijoj se pjesničkoj pustolovini može izreći ozbiljnija kritička riječ. Jedan iz te plejade svakako je i Vinko Hasnek, višegodišnji redoviti, i nagrađivani, sudionik mnogih recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva. Kad mu je god. 1995. u ediciji Male biblioteke “Ignac Kristijanović”, (knj. 27), nakladnika “Kajkavskog spravišča”, objavljena prva zbirka kajkavskih pjesama “Zdroblena idila”, uočena je, s jedne strane, specifična tankoćutnost; ona intimna, ali i ona spram izvanjskih “stvari” - zavičajne ukorijenjenosti, naprimjer, a s druge strane sklonost marijologiji i kristologiji. Oboje autor i u ovoj: “Den prije, golubica”, drugoj svojoj zbirci na kajkavštini tematski još jače nijansira emotivnom suzdržanošću, koja počesto - razlažući pejsažne karakteristike stepeničastim uronjavanjem u tišinu, u smiraj - prigrnjuje osjećaj osobne i sveopće izgubljenosti: *Lahorek nečujni zdalka duhu življenja donaša/ i bezgov grm zavlekel se tatski/ vu plesnivi škedenj./ Vranec gizdavi zaprhal na povetarcu/ srce mu k tvojemu blizu./ A mi/ vu rožah i cvetju zvuzlani/ kak suhe drieve/ spresušili se./ Nestali. (Nestali lahorek)*

Hasnek je ponajprije poklonik sjete, pjesnik koji se ne bavi (kao mnogi drugi?!) emotivnim provokacijama uperenima na čitateljevu dušu, njegova poezija komplimentirajući maštariju izaziva ljudsku znatiželju da je prihvaćajući iščita dokraja. U

simboličnom smislu sudarajući se u egzistencijalnoj tjeskobi sam sa sobom, u formi slobodnoga stiha on će egzistencijalno/životno bez otpora i komentara emotivno prepustiti silnicama neumoljive prolaznosti. Većina njegovih pjesama, uz izrazitu ljubav prema kajkavskoj riječi i kajkavskom krajoliku, bogata je koloritom i natopljena iskrenom čežnjom za povratkom u neiskvarene/nevine predjele ljudske duše. *Vrni me nazaj/ tam gde sem pozabljen/ gde mi život ne da predehnuti/ gde sem mejši od makovoga zrna/ gde dohajam bos i nasmejano dete/ misel se otrgla, zabludela. (Žmirek pri kraju dana).*

Pitanje koje se nameće: s kojeg razloga autor u formi stiha radi na “mistificiranju” svijeta koji u svojoj naravi, sui generis, nije takav, nije dobar, i kojim riječima, kojeg jezika? Stvaralac se kao pita, preispitujući vlastitu intimu, može li se izvornim riječima svojega jezika, kajkavskog jezika, s punom vjerom u poslanje, “efektom uljepšavanja” zaustaviti fantom strave kojim je obrubljen naš skučen život, život jedinke suočen s agresivnim nahrupom univerzalnosti?: *Zdavna pozabili vse/ scedili se kak megla pred zorju / pozabili da srne negda bili luč/ sad ofucani jastreb vu golom nebu krešči/ a ti si još tu/ samer ti zmirom dragaš/ stara reč/ tvoje oke. (Reč I.). Jer: Nevidlivi sme del/ mi tečeči poteki spod bregov. (Vse se vrača).*

Kako sam već spomenuo, druga je Hasnekova tematska preokupacija ona marijološka i kristološka, upućenost Majci Božjoj, upućenost Isusu i Bogu. Kao predanom vjerniku ta mu je preokupacija istinska uzdanica, puna blagonaklonosti i utočišta za rješavanje životnih teškoća. Zato će on, da bi se Majci i njezinu Sinu približio i da bi ih spoznao, koliko je to uopće moguće, stihom sakralizirati posebnu, osobno svoju aureolu njihove svetosti: *Ti kaj se znaš/ trpiš za nas/ življenje i greh/ dok nas steza pela/ vu vjeter vu jarku/ gde na obločeku hižičke brez gospodara/ ostavlena kora kruha/ znenada/ zadiši. (Ti se znaš).*

Kajkavskom poezijom, sadržanom u ovoj, drugoj njegovoj zbirci “Den prije, golubica”, Vinko Hasnek, lišen glumljenih katarzi i estradnog vašarenja, izravnom jednostavnošću bez komplicirane metaforike i nadasve emotivnom predanosti stihu plijeni čitateljevu znatiželju, iznova učvršćujući i potvrđujući svoje mjesto u onom kreativno bogatijem dijelu suvremenoga kajkavskog pjesništva.

(Den prije, golubica, 2006.)

Popefke od harca pravednega **Vladimira Poljanca**

Podastrijevši nam *Popefke od harca pravednega*, napisane u zadnjih petnaestak godina u maniri tuheljskoga kajkavskog jezičnog koda, s dragocjenim rječnikom/prijevodom kajkavskih riječi (urbanih i stranih prilagođenih kajkavštini) na standardni jezik, Vladimir Poljanec, stalni sudionik mnogih recitala suvremenoga kajkavskog pjesništva, njihov stvarni i duhovni otac, sve je, dobiva se dojam, kao priznao otrpve. Prvo, *domoljubnu* predilekciju koja se u pjesmama uglavnom iščitava kao buntovni anagram, i drugo, *osobnu duhovnu/stvaralačku* koja ga je natjerala da se riječima/tekstom, koliko je to moguće i ako je to uopće moguće, skloni u intimni kutak smiraja, u čem je unatoč opasnostima koje u takvim tekstovnim i svakovrsnim intimizacijama vrebaju sa strane - i uspio, kadšto i antologijskim primjerima.

Poljančevo domoljublje nije ona “fela jadikovanja” s kakvim se u okviru istog temata u suvremenom kajkavskom pjesništvu počesto susrećemo, nego ga treba iščitati, dakako i shvatiti, kao autorov kontekstualni solilokvij, kao *popefke* s tezom (u kojima je, mislim, teza potisnula ono kreativno!), pokadšto čak eskapadno plošan, za račun očuvanja temeljnih životnih vrijednosti (povijesnih, kulturoloških, sociografskih, socioloških, itd.), onoga što običavamo zvati Zavičajem (*Spomin za Krapinu, Svetećna popefka*) u širem smislu: Domovinom (*Prigodna popefka, Polstoletja prekesna popefka, Neintegrirana popefka*, itd.). Njima se, Zavičaju i Domovini, u narativnoj formi, obično s rimovanim poentiranjem on obraća apoteozno, diveći im se, braneći, slaveći i štiteći njihov integritet s puno predane ljubavi, bez rezervnih ostataka, bez tajnovitih metaforičkih provociranja, bez lažnog kontaktiranja, ali nadasve s puno ironijsko-kritičkih obzira! Iza tog, mogli bismo reći,

“programatsko-ideologemskog” (?) paravana više deklaratorno nego emotivno svojim *Popefkama od harca pravednoga* Poljanec će istom predanošću protestno filtrirati i suvremeno naše traumatizirano društvo i društvenu situaciju ne samo u vrijeme agresorskog ratnog napada na domovinu *Horvacku* nego i inače.

Sasma je druga stvar, puno složenija, s onim njegovim “popefkama” koje smo već spomenuli kao “popefke” intime. Ta je intima raslojena/razuđena raznim refleksijskim osjećajima. Tako, osjećajem ljubavnog zanosa koji se raznim refleksijskim kombinacijama ironiziranjem banalizira (*Banalna popefka*), osjećajem pročišćenja prenesenog u epistolarnu molitvu (*Molitva prva, Molitva druga, Molitva tretja, Molitva četrti*), osjećajem diskretne patnje i gotovo hereditarne izgubljenosti, (antologijska *Refleksivna popefka*), osjećajem višeslojnog himnično-gnjevnog panoptikuma razabranog u arhetipskom simbolu, kakav je npr. *kokotiček v ognju keramičke peči* (antologijska *Proškribirana popefka*), itd.

Kajkavska poezija Vladimira Poljanca zahtijeva punu mobilnost duha upućena predmetu i temi, jednako kad se radi o pastorali, tek naoko o naivnoj pastorali (pjesme *F Tuhlju, Na Loboru*, koja neodoljivo podsjeća na Matoševu nostalgiju *Oko Lobora!*), jednako o onima u kojima se trivijalizacija provlači kao viskoza s naginjanjem stanovitom eklekticizmu (pjesma *Dugocajtni autizem*), jednako o onima “programatskim”, naime *popefkama* s tezom (*Programska popefka, Popejfska krautkega navuka out meštrije bizantinske*), a kamoli da se govori o pjesmama premreženima metafizičnim prostorima natopljenima višeznačnim simbolima (već spomenute pjesme: *Refleksivna popefka, Proškribirana popefka*).

Što će reći da najboljim svojim pjesmotvornim primjerima, Vladimir Poljanec imaginacijskom čvrstinom iznova uzvisuje ne samo svoje nego i one književno-estetske vrijednosne diskurse koji bitno pripomažu konstituiranju (kritičkog, estetskog) mišljenja o suvremenom kajkavskom pjesništvu u kontekstu nacionalne kulture.

(*Popefke od harca pravednoga, 2006.*)

DIVINA, DIVINA!! (a što je s nama ostalima?!)

Je li tiskovinska apstinencija, ne i stvaralačka!, što je oboje slučaj Božice Pažur, u umjetnosti riječi hipoteka koju zbilja - nužno valja sa sobom ili je znak da se ima promišljati drukčije, tj. kako i u kojoj mjeri jedna te ista (mentalna) cjelina: u tiskovini ili u ladici, opstoji u zavisnosti jedna od druge, tj. može li, bilo koja od dviju, izboriti da bude jedna i jedina, sama po sebi? *Divina* (isprovocirano u standardu, osim u značenju: *divljina*, aluzivno i: *divinizacija*, *oduševljenjel*), na kajkavštini: *divljina* brezničkohumski jezični kod!) - ciklusno pjesnikovanje (svega dvadesetak pjesama, s prijevodom na standard!) Božice Pažur jedna je od najzanimljivijih pojava hrvatskog pjesništva, u znatnoj mjeri izvan svakog (mogućeg) kritičkog kontekstualiziranja poetskoga, jednako na standardu i supstandardu. To nije poezija plošna, poezija površinskoga grebanja ili dodvoravanja slatkorječivosću, ili estradiranjem, nego poezija koja zahtijeva uz emotivan i znatan *misaoni* (!?) napor. Mislim da se radi o *poeziji pasije*, to je dakle *poezija-pasija*. Koja vapi za istinskim čitateljem, nadajući se da će u njemu izazvati dostojna sugovornika koji će je, "korak po korak", usvajati i prepoznavati ne bi li zadobio ono najvažnije: snažnu emotivnu ovisnost, zapravo šok. To je, također, poezija koja riječima ne mistificira, ne zavodi, ali je bez dvojbe poezija koje struktura bridi sa sklonosti prema paroksizmu. Taj paroksizam, to osebujno stvaralačko uzbuđenje fantomski kvalitativno fermentira cjelokupni kontekst suvremenoga kajkavskog pjesništva, naime njegov legitimitet unutar pjesništva na standardu, ali i pjesništvo na standardu.

U toj poeziji divina: *divinaje korenina...divina tekst...govori/*
vu trunu dreves/ vu mekotu divine/ govori!.; otec: otec ne prejde

praga/ ali prejde.../ z očuh mu šprli negde dešč; vuk: zapeljavam ga vuka/ vu slovnatu pašu; sen/ sjena: peskovita sen/ prekoračila me denes/ kak smrti zen; slovo/ pismo/tekst (mrtvik-tekst!): slovnata celina imam se kak puščaga teksta.../ ideme se plakat pod svoju dobru rieč; žufko: tva žufka sredina i maje nutrina; tamba (tama): Vu ke laje pes? Vu tambu od jezika; stra/strah: po mojemi tvojem i štublji/ kuči stra; smrt: smrt je slaba rieč, itd. - neke su od stožernih leksičkih i simboličkih varijabli oko kojih se “lijepe” punine ili ogoljetine teksta, premećući ga uglavnom u antropomorfnu mutaciju: dvie zaprte kmice spitavaju se med suobu.

Pjesnikinja nesebično uporno gradi/izgrađuje slovcani/rječotvorni avanturizam, slova/riječi koje nas prigrljuju/zarobljavaju, slova/riječi koje nas mazno uljuljkuju, možda samo zato da bi nam se pritajenim konotacijskim bumerangom u dramaturgiji impresije mogle što bezbolnije emotivno osvetiti? U lomljenu, zapravo izlomljenu, stihu čuči višeslojna strukturiranost. Upravo iz te naznačene višeslojne strukture nazire se filozofično, humano i etičko, odnos “svjesnog” i “ne-svjesnog” u čovjekovu duhu, naime žestoko kontrapunktiranje tradicijskoga i neogezistencijalnoga. Taj odnos misaonoga i emotivnoga (odnos “tvrđog” i “mekog”!) nije lako razaznatljiv. Duboko u svijesti upitno se ugnijezdio pojam sudbinskoga, sudbine; tekst/pismo s naporom je kuša simulirati, ali to je virtualno simuliranje sudbine. Otud tekstološka tjeskoba, otud tekstološka gorčina. Tekstološkom gorčinom ne samo da se brišu oblici inače čvrstih (s)tvari nego i one suptilne, naprimjer senzualnost. Ona se dokida, ili je drastično dokinuta; nerijetko se razvlašćuje odnosom: *ja - on*, primičući se, moglo bi se red. metafizičnoj identifikaciji vlastite osobnosti. U torn poslu, koi razapet na relaciji konačnog dokinuća i beskonačnoga dokidanja obavlja sam tekst, premrežio se nespoznano. Otuda *strah*, od straha s bezbrojnim ikonografijama refleksija je *smrt*: apsolutni svršetak živoga. (Ipak, iako u realnu svijetu razapet između mnogobrojnih stereotipija življenja, pojam otac i njegova simbolizacija u *Divini*

zapravo je inhibitor, djelo i slika vječnoga obnavljanja, preslik transcendencije).

Poezija Božice Pažur, mislim prije svega na antologijske pjesme: *Jabukova koščica*, *Korenina Buzetuovščina tekst Žeja štera*, *hodi*, *Od katnena do lapora do puščage Spričavajnje predekalnomu cvietju i onomu ki obrača notuše*. *Predekalnica na sniegu*, *Divina*, (=) *jednako kajom*, *Otec gledi repaču s praga*, u kontekstu suvremene kajkavske poezije nedvojbeno je vrijednosni novum. On na osebujan način aktualizira ne samo emotivne i racionalne nego i “nesvjesne” supstancije poetskoga koje jezik virtualno nosi u sebi (njezin *kajom*, “kajkavski gen”, jedinica mjere za kajkavski!). To je poezija koja gorčinu i suptilnost prepleće u jedinstven osjećaj, podajući nam jednakim marom oštrinu izgubljena/zatomljena sjećanja kao i njegove krhotine, emotivno i misaono nadržavajući nelagodu da se ne zaboravi “tekst! Naime, kako da se poetski “osvijeste” očita i skrivena značenja, arhetipskoga i suvremenoga, napokon kako da se “pripitome” moguće implikacije u čitateljevu doživljaju.

(*Manutekstura*, 2006.)

“Stijen naravnosti”
zbirka kajkavske i štokavske poezije
Branke Jagić

Bez ikakve, možebitno kurtoazne pompoznosti reći mi je da se pjesnikinja Branka Jagić dosad objavljenim zbirkama i sudjelovanjem na mnogim recitalima, u javnoj i zborničkoj prezentaciji sudu javnosti pokazala i dokazala kao jedno od vršnih imena suvremenoga nacionalnoga pjesništva. Tu prije svega mislim na one recitalne manifestacije koje su estetskom kreativnom blagodati po ocjeni stručnih ocjenjivačkih tijela nadrasle stereotipe, izdvojivši se kao samobitnost, iznimnost. Riječ je, dakako, o dvjema-trima relevantnim manifestacijama toga žanra; onom najrelevantnijem suvremenoga kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić” u Sv. Ivanu Zelini (koji je netom proslavio svoje četvrtstoljetno trajanje!), trojezičnoga (štokavski, kajkavski, čakavski!) “Susreta riječi” u Bedekovčini (u trajanju od trideset i sedam godina!) te onoga, također trojezičnoga, uvjetno rečeno marijološkoga, Recitala “Josip Ozimec” u Mariji Bistrici, koji bilježi osmu godinu. Na svim tim recitalima, i drugima koje ovom zgodom ne spominjem, kajkavska i poezija na standardu Branke Jagić bila je izdvojena među četiristotinjak pjesničkih radova pristiglih na svakogodišnje natječaje i, kao takva, nagrađivana.

U predgovornom tekstu “*Kreativnim jazykom - iznad prijetnji gewehrom*” (*Zeleni bregi Zeline*, XXII. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić”, Sv. Ivan Zelina 2003.), pišući o pjesničkom “traganju” humanosti u obezglavljenju svijetu, između ostaloga, naveo sam: “(...) u drugom će slučaju pjesnikinja (Branka Jagić) izlomljenim stihom izricati svoju spoznaju. Ta tragična spoznaja, duboko intimizirana sjećanjem/reminiscencijom

preuzeta preko posredovana iskustva, iskustva onih prije nas i onih sada pokraj nas, nadaje se kao životni aksiom: *siećanje gnete misel/ i teške mi je vu očuji/ ve mi se vujnje zaletava / tvoje starejnje.* (Ovi autoričini stihovi svakako su od najsugestibilnijih refleksivno-meditativnih stihova suvremenoga kajkavskoga pjesništva)”.

U tom smislu moguće je govoriti i o ovoj zbirci kajkavskih i štokavskih stihova “Stijen naravnosti”. Već samim naslovom pjesnikinja aludira na svojevrsno novo, inovacijsko prepoznavanje zbilje, naravnosti. Ispomoćnica *stijen*, taj žižak, to svještilo, ta baklja oliti buktinja!, simboličan je znak nadvladavanja osjećaja neumoljive prolaznosti života, čiju fatalističku narav rođeni kajkavci, čini se, hereditarno osjećaju i žive izrazitije no stvaratelji na kojem drugom jezičnom izričaju. I ne samo to! Kod kajkavaca ona kreativna gesta, stiješnjena između *natura naturans*, stvaralačke prirode, i *natura naturata*, stvorene prirode, komprimiranošću, rekao bih, iscjeduje iz riječi najsuptilnije osjećaje i značenja. U pjesnikovanju Branke Jagić taj je osjećaj, osjećaj unutarnjeg progona u proživljavanju *naravskoga* iznimno naglašen. Bepomoćje, filozofično utamničenje svakodnevicom -dostaju da se u osobnim prostorima duhovnosti kuša regulirati izvanjska traumatičnost, osjećaja življenja kao bastarda, kao zloguke izrasline tako daleke od istinske i nevine pređe djetinjstva, od utjehe krajolika, ljudi i pojava (kajkavskoga) podneblja, onoga podneblja koje nam pred očima sumanuto nestaje u novovjekim senzacijama tehnicističkih orgija svake vrsti: */...I odlazimo/ u jutarnje magle/ u podnevni ili večernji pakao/ u osobna izdajstva/ u nužnosti dana./ Odlazimo/ primorani bezvoljni/ nekamo - nikamo/ u znano nam/ a strano beznadno/ u nove osame samoće/ vezani/ lancima služnosti vlastitoj nemoći./ (Danomice).*

Taj osjećaj *raskorjenjivanja* (koji se reflektira u skrajnju samost!) u pjesništvu Branke Jagić stalnost je i zato se ni ne može uspaliti nikakvim humornim ili slatkorječivim intervencijama poradi dodvoravanja čitatelju, nego će nas kušati obuzdati spoznajnim refleksijama koje se zornošću doimlju kao dokumentaristički preludij zabilježen na ekranu za koji se nadamo da se neće desiti

baš nama. Dakle, i poruka, i slika, i ton, vrijednost i timbar samoga pojma raskorjenjivanja: *to tijele ljudcke ponucale se i zništile/ i ot sounca žgečoga/ i ot megle fajtne smrdeče/ od čemerneji teguobi življenja/ brige na prgiške na štrinke/ sreče i veselja na mrvinke/ (...)/ali vezda/ si sou ti cajti pozabljeni/ ve to se skup znucana misel/ i to negda i to denes se je znucane. (Spoznavajnje).*

Raspoređena trociklusno: *Danomice, Spoznavajnje, Stijen naravnosti* - ova zbirka Branke Jagić ne samo da je književnoestetska povezanost s izričajem na standardu i s onim na organskoj (kajkavskoj!) jezičnoj podlozi, nego je u tematskom i motivskom pogledu, a nadalje u specifičnoj stihovnoj tvorbi, ujedno i snažna rehabilitacija i identifikacija pjesničke umješnosti.

(Stijen naravnosti, 2006.)

“Reči vu reštu” Nevenke Videk

Nema dvojbe: već samim naslovom zbirke pjesama na kajkavskom izričaju “Reči vu reštu” (“Riječi u zatvoru”), autorica Nevenka Videk aluzivnim konotacijama poseže u povijesni, ali i suvremeni, kontekst fenomena kajkavštine, onoga njezina književnoestetskoga potencijala koji je s razine troipolstoljetnoga polivalentnoga jezičnoga sustava u smislu kreativne geste nakon 1835. spao na supstandard, na vernakul, na svojevrsni *corpus alienum* hrvatske književnosti i kulture (Ludva Gaj? ilirci? “utopija” o jezičnom i inom južnoslavenskom jedinstvu i zajedništvu?, itd.). Unatoč svemu, kreativna plejada suvremenih stvaralaca na kajkavskom izričaju na području umjetnosti riječi produbila je bit, ontološku bit, svojeg poslanja, naslanjajući se poetološkom misijom na one estetske vrijednosti kojih su stožer Krležine “Balade”.

“Reči vu reštu” Nevenke Videk motivsko-tematski i predmetnotematski gibljivošću kajkavskoga izričaja razaznavaju svoj i njegov entitet, zapravo identitet - razaznavanjem podcrtavajući ga jednim od triju (narječnih) dionika hrvatskoga jezika i kulture. Stihovnom formom, koja se raspoređuje od narativne ritmizirane i rimovane epičnosti do sažimanja u minijaturu, u kroki, regulira se preplet antinomijskih usporednosti, paratakse: zbilje i intime. Samosvojnost zbilje, hoće nam reći autorica, najbolje se ogleda u njezinoj pakosnoj bezličnosti, koju je Krleža tako frapantno detektirao, i koja je aktualna i danas, a vrijedit će i sutra, jer je aksiomska (: “/-../ u ovome rasapu svih vrijednosti kada smo na početku rasula i kada se ne može dogledati vrijeme procjenjivanja naših krivih (ljudskih) vrijednosti, danas, u ovim obezglavljenim prilikama imati dovoljno treznoće vlastitog rasuđivanja, opasnije je nego ikada”; Miroslav Krleža, *Davni dani*, str. 32), a samosvojnost intime u stalnu sudaranju osobnosti s njome. Što je to sudaranje

žešće, to je antropološkoga identiteta manje, ali je zato onoga marionetskoga u ljudi više. Da bi izbjegla moguće traumatične prijepore, autorica nerijetko pribjegava ležernim refleksijama, modelirajući ih ugodajnošću urbane atmosfere, onoga njezina dijela koji je vedutiran patinom starinskoga (Grič, Kamenita vrata, “Tkalča”, Matoš, itd.). Ta, pomalo nostalgična nokturalna raspoloženja odišu dražesti, koja se doživljajno prepoznaje kao parhelij (odraz sunca na oblacima). No, u njezinoj poeziji ima i one specifične zajedljivosti protkane humorom, jetkog huncutarenja, obično u dijaloškoj formi, što cijeli kontekst raspoređuje živahnom respiracijom, ali ima i otužnog, baladesknog, koje se prepoznaje kao romanca. Vještim manevriranjem stihovne sintakse, iznimno bogata leksika, urbanog kajkavskog ali i organskog, često pojašnjena adjektivizacijama, cijela se ova zbirka na kajkavštini oslanja, izravno ili neizravno, metonimijski, na trijagl simbola: Majka Božja/Jezuš (*Ono što gledate kao zagonetku, vidjet ćete kao stvarnost* - obećano je izabranima), križ (*Križ je simbol svijeta u njegovoj sveobuhvatnosti*, J. Soustelle), duša (*Princip nastanka svih živih bića, a u svom inteligibilnom duhovnom aspektu, princip ljudske misli*, J. Beaujeu). Poetskim tkivom, rječotvornim tkivom, ambijentalnost se toga trijanglera, snažnim autoričinim emotivnim intervencijama koje su zapravo obrambeni mehanizam nadahnut vitalizmom, prepoznaje kao nova vrijednost: mentalna ravnoteža. Ili, kako autorica kaže: Gdo reči samene,/ sprepiškane, scvrljene z kaveza sneme,/ pušča korenje vu vesmir/ kak ajngelski smeh./ Zdruzgane reči z duše zmeči,/ senjaj i hodi po čalarni prodi./ Ne žaluj, ne spi./ Srhljive, vpaljene, žive reči/ ze srca zešči.

Nevenka Videk, inače poznata po nekoliko objavljenih knjiga za djecu predškolskog i ranog školskog uzrasta, npr. pjesničkih abecedarija s razigranim zagonetkama, ovaj put vlastitom zbirkom i sama se, zajedno s nama, svjesno našla pred još mnogim “zagonetkama” s abecedarija neumoljive prolaznosti života, braneći riječima *reči vu reštu* kroz ono nevino dijete u sebi i u nama, dijete još nestasalo za žrtvu.

(*Reči vu reštu*, 2007.)

Nova afirmacija i reafirmacija kajkavske pjesničke riječi

Kajkavska poezija pjesnikinje Biserke Marečić (*Mertvečki tanec, Čipka življenja, Črna Lady i zemleni čovek, Zacementierana senokoša*) već dosad je antologizirana (v. Joža Skok, *Rieči sa zviranjka - Antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća*, Zagreb 1999.). Uz to, spomenuti je činjenicu da se Biserka Marečić sa svojom kajkavskom poezijom učestalo pojavljuje na mnogim recitalnim manifestacijama suvremenoga kajkavskoga pjesništva (Sv. Ivan Zelina, Bedekovčina, Krapina, Kustošija, Marija Bistrica, itd.), često nagrađivana prestižnim nagradama, ne libeći se poetskim govorom javno podastrijeti sudu javnosti, što je, između ostaloga, tek jedan od znakova njezina samotestiranja.

U mnogim uzborničenim izdanjima s provenijencijom kajkavske poezije i proze pisao sam i o njezinoj poeziji. Tako sam, prije nekoliko godina, zapazio kako je njena osobita sklonost da “golim tekstom kao svojevrstnom ispomoćnom štulom simulira nahrup sretnih dana koji bi imali nadoći pred licem neke nove subverzije, nekog novog rasapa znaka/značenja, kao neka nova monada”: *misel otposlana, / misel f zemlu zakopana, / misel f rouka zadržana, f peklu rojena / iznesena na svetle dana*.

Osim besprijeborne artistske umješnosti baratanja s velikim osobnim leksičkim potencijalom organske podloge njezina biškupečkog kajkavskog govora, svakako je istaknuti i zavidno korištenje leksika iz riznice kajkavske (povijesne) arhetipije. Uz to, spomenuti je i virtuozno infiltriranje (modernih?!) terminoloških i inih naziva u poetski kontekst koji nas svakodnevce zapljuskuju s elektroničkih naprava.

...črčkice, huncutarije i druge življeja bedarije... zbirka je vratolomnih jezičnih perturbacija, dubokosmislenih etičkih, socioloških, metafizično- gnoseoloških vratolomija, ritmički disciplinirana izričaja, prepuna humornih inscenacija (što i sam naslov sugerira!), izazvanih i neizazvanih ironizacija, ali i misaonosti, raznoraznih refleksija, kontemplacija, zazivanja fatumnosti, smrti, očaja, te rijetkih, diskretno izrečenih ljubavnih zanosa i bajaranja. Mnogim jezičnim umanjenicama (deminucijama) i umiljenicama (hipokoristizacijama), mnogim gnomičnim mudroslovljem kajkavskog podneblja pjesnikinja umrtvljuje “značenjsku pakost teških riječi”, sintagmatski ih pogurujući u korporativno poetsko štivo, premda unatoč svemu svjesna da se Svijet umjetninom i umjetničkom gestom neće promijeniti.

Prvi ciklus uglavnom je sazdan pjesmama (i opet mnogim antologijskim! - na primjer: *Zaprta nebesa, Biele mladienke, Zajni zdieh, E-mail, Prazna šalica, Cigalica migalica švigalica, Jenesmerna križalka, Čistam jena fufla, Staneš negda, Anatema shema*) u formi minijature, s podosta umanjenica i umiljenica (*Črčkica, Nuoč f vajnkušu, Cuopralica, Z deždžine, Čiček, Biele mladienke, Vrieme nebes, Zajni zdieh, E- mail, Svečkica, Reckica, Prazna šalica, i dr.*), drugi i treći uglavnom pak poduljih, nerijetko narativnih forma, ali s frapantnom umješnosti onomatopeiziranja (*Cigalica migalica švigalica, Špancier nagluhoga šklaka, Čistam jena fufla, Čvrga za gospuona Bimbambuša; Staneš negda, Rastrgani cajti, Kruog je zaprt, Anatema shema, WWW. Chatnet-brbljonet. com, Znat kuostajna - spuot kostajna, i dr.*)

Osim slikovnosti, ponajprije s upućivanjem na prepoznatljivu domaću toposferu, u toj se poeziji poput lepeze vidljivo granaju silnice biosfere, da bi se s tog slikovnog plana postupno prelazilo u pojmovno. Stih je slobodan, ali i vezan, u strukturi pjesme u oba slučaja inovativan (kako je na primjer u pjesmi *Jenesmerna križalka*, u kojoj je slobodna forma još uočljivija poradi uvođenja specifične kontekstualne arhitekture). No i onda kad je takve, slobodne forme, njegova struktura nije sročena spontanije od one

vezana stiha. Ipak, s obzirom na obje forme, mogli bismo reći kako poetika pjesnikinje Biserke Marečić ne nosi nikakva dugovanja spram kajkavske pjesničke i pjesmotvorne tradicije.

Biserka Marečić “maherica” je u detektiranju predmetno-tematskih skrivenih značenja u sudbini kajkavskoga rječotvornoga sloga, ona ih, te riječi -povijesno zapretanih i nerijetko (ideološki) potisnutih na marginu društvenih i kulturoloških zbivanja - umjetnički *razotuđuje* udahnjivanjem funkcionalna i doživljajna života u umjetnini. Reklo bi se: osim što pledira za uspostavom kontinuiteta, ona ga, taj isti kontinuitet neposrednim organskim izričajima predmetnotematski osvježuje i osuvremenjuje, obogaćuje i na nov način reaffirmira.

S ovom, drugom svojom zbirkom kajkavskih pjesama ... *črčkice, huncutarije i druge živlejna bedarije...* (prva, *Cule moje sagdašnje*, Matica hrvatska, Ogranak Sv. Ivan Zelina, 2004.) pjesnikinja Biserka Marečić u kontekstu suvremenoga kajkavskog pjesništva čvrsto je zakodirala ne samo svoje ime nego i ime pjesništva kajkavskoga, onoga njegova dijela koji je u nekolicine suvremenih kajkavskih stvaralaca odavna već nadmašio opciju moderniteta, u mnogome i opciju postmoderniteta.

(...*črčkice, huncutarije i druge živlejna bedarije*, 2008.)

***Intimizacija i
njeno rastakanje***

Suvremeno recitalno kajkavsko pjesništvo

U smislu postmodernističkih obilježja rad tretira problem refleksije suvremenoga kajkavskoga recitalnog pjesništva, problem njegova identiteta, temeljena na osnovi jezičnoga i kulturološkoga trožilja: štokavskoga, kajkavskoga i čakavskoga.

Rad također problematizira sužen recepcijski prostor fenomena kajkaviane, položaj i ulogu suvremenoga kajkavskoga pjesništva u nacionalnom kontekstu, pri čemu je njegov glotofagijski kontekst prostor u kojem se stvara i razara speeifična kajkavska poetička replika.

O suvremenom kajkavskom recitalnom pjesništvu moguće je govoriti od potkraj 60-tih godina prošlog stoljeća točnije: od 1968. god., naime od iniciranja javnoga prezentiranja suvremenoga kajkavskoga pjesništva u Sv. Ivanu Zelini. Ma tko god bio idejnim začetnikom, njegove su zasluge inauguracije toga i takvoga pjesničkoga fenomena kajkaviane goleme. Zašto? Iako je notorna činjenica de se pojam i realizacijska refleksija hrvatskoga jezika u istinskom smislu njegova identiteta temelji na osnovi jezičnoga i kulturološkoga trožilja: štokavskoga, kajkavskoga i čakavskoga, politička ideokracija vladajuće oligarhije bivše države u obrani svojih monolateralnih unifikacijskih modeliranja ideologema *punih* 40-ak godina ideološki regulirala društvenu svijest na svim razinama ljudskoga djelovanja: u politici, umjetnosti religiji, gospodarstvu itd. (Na području jezika nije se npr. teško za hrvatski jezik prisjetiti politički nametnuta naziva hrvatskosrpski.) Dakako da su se stvaralačka buđenja hrvatskokajkavske i hrvatskočakavske riječi držala za segregacijske elemente, pa ih se nastojalo potisnuti u svojevrsni izolacionizam, u geto. No, kako rekosmo, stvaralački procvat kajkavske riječi u vidu osvješčena iskoraka iz nametnutih politogema javio se u tadašnjim okolnostima, među ostalim, u

recitalnim manifestacijama. Kako to i obično biva, u prijelomnu vremenu, potkraj 60-tih godina prošloga stoljeća: najprije u Sv. Ivanu Zelini, potom u Krapini, Kustošiji, Bedekovčini, Varaždinu, Mariji Bistrici, Ivancu itd. Istaknuti je da je svakogodišnji recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva u Sv. Ivanu Zelini jedini ostao vjeran preferiranju samo kajkavskoga pjesništva. (Onaj u Kustošiji u međuvremenu je usahnuo, dočim se onaj u Krapini s vremenom sve više estradirao.)

Recitalni vid prezentacije osim neposredne slušne komunikacije s publikumom svakako ima i onu drugu, još važniju funkciju: širenje inače sužena recepcijskog prostora.

Činjenica je, naime, da je kajkavski, jednako kao i čakavski izričaj upravo recepcijskom naravi spram izričaja na standardu u podređenu položaju. Uz to što su recitalne manifestacije kajkavskoga pjesništva u svojoj realizaciji verbalno-auditivne, a vista, najveća je njihova blagodat oduvijek bila tiskovinska pratnja, naime zbornici kao materijalna dokaznica estetskih senzacija.

Istodobno s pojavom recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva, ili nešto kasnije, svjedoci smo, moglo bi se reći, gotovo nahrupa samostalnih /autorskih zbirka kajkavske poezije, u lepezi od slatkorječivih banalizacija do antologijskih visina. Procvat suvremenoga kajkavskoga pjesništva od 70-ih godina prošloga stoljeća naovamo istodobno je, u raznim vremenskim intervalima, pratila i kritička književnoestet-ska aparatura, ponajprije ona Jože Skoka, zatim E. Fišera, M. Kuzmanovića, B. Pažur, B. Jelušić, V. Poljanca i dr.

(Među ove poslenike mogao bih ubrojiti i svoj skroman doprinos istom predmetu razmišljanja.)

Književnoestetski najvredniji dio signiran je u antologijama (M. Kuzmanovića, ponajviše J. Skoka, dijelom I. Kutnjaka.) Sve je to pripomoglo de se fenomen kajkaviane pravilnije sagleda i smjesti unutar sustava hrvatske književnosti kao uopće neprijeporno njezin konstitutivni dio.

S obzirom na naslovljen predmet ovoga znanstvenog kolokvija: *Postmodernistička obilježja u kajkavskom recitalnom pjesništvu*, treba reći slijedeće. Kao duhovni pokret (Bewegung) postmoderna je nejasan pojam. Ona čak i nije to, naime cjelovit pojam, nego je s obzirom na različita, nerijetko disparatna, razmišljanja - obilje kontroverzi unutar sebe same.

To je, uostalom, doduše nešto manje, i pojam moderne. Ako je moderni, kako kaže Lyotard, pripadala ideja o materiji/materijalnosti/tvarnosti, onda je postmoderna, naprotiv, rastvaranje /raspadanje/razuđivanje materije/ materijalnosti/tvarnosti na bezbroj informacija, ali s dovodenjem svega postojećega i virtualnoga u pitanje, s jednakom vrijednosti, tj. s neutralizacijom vrijednosti. (Uostalom, o postmoderni su, i njezinim naznakama, pisali i razmišljali mnogi, dakako i različito: Adorno, Baudrillard, Foucault, Freud, Hegel, Heidegger, Horkheimer, Jencks, Lyotard, Raulet, Wittgenstein i mnogi drugi.) To će reći da postmoderna sve što je naslijeđeno dovodi u sumnju, u pitanje. Da parafraziram: post-moderni/postmodernistima nije “dužnost isporučiti realnost, nego izmisliti aluzije na mislivo koje ne može biti predočeno”.

Kako stoje stvari sa suvremenom kajkavskom recitalnom poezijom, točnije: sa suvremenom kajkavskom poezijom od 70-ih god. prošlog stoljeća naovamo, dakle u zadnjih tridesetak godina? U smislu tog pitanja i primjerena odgovora izdvojiti mi je one pjesničke individualite koji su i inače vrijednosno antologijski verificirani ili će to zasigurno biti. To su (abecednim slijedom): Zlatko Crnec, Željko Bajza, Ernest Fišer, Vinko Hasnek, Božica Jelušić, Ivica Jembrih, Zvonko Kovač, Ivan Kutnjak, Biserka Marečić, Božica Pažur, Denis Peričić, Stanislav Petrović, Tomislav Ribić, Valentina Šinjori. (Etički razlozi ne dopuštaju mi da u tom kontekstu spomenem i svoje ime.)

U skladu s temom samo ću se o nekima od njih očitovati s posebnom pozornosti. Tako se, naprimjer, kajkavska poezija Željka Bajze unutar konteksta cjelokupnog suvremenog kajkavskog

pjesništva može doživljavati/percipirati kao zaseban izdvojen pjesnički svijet, svijet svojevrsne poetske replike s poviješću, svojevrsne poetske replike s guruima kajkavskoga jezika i kulture. Motivsko-tematski ona to i jest. Ali sadržajem nije, nego je njegova unutarstihovnim, prije svega etičkim i estetičkim intervencijama reaktualizacija, tj. osuvremenjenje. Kad se bolje pronikne u tu Bajzinu pjesničku problematiku, onda se vidi da ona opstoji kao suptilna osuvremenjena refleksija kristijanizacije ljudskoga roda i biblijske ikonografije. Ta indikativna parabola glasi: *još se zamislim Joba ja, Joba ja u sebi.*

God. 2000. povodom njegove zbirke “Kronika osebnoga”, istaknuo sam: “Rascjep osobnoga, individualnoga i dijakronijskoga diskretan je, pomalo tajeći. Veza je fluidna, metafizička, jer je vremenska ploha ogromna, ali se burnim objeacijama, estetiziranim obratima vitalizira.”

Ni dan-danas ne bih tome imao išta dodati.

Druga pjesnička osobnost, Ivan Kutnjak, posebno je markantna. Bez obzira na motivsko-tematske poetičke komplekse njegova kajkavska poezija prije svega apostrofira medij u kojem se ostvaruje, naime: jezik. Uz naglašeni verboludizam kajkavski, latinski, njemački), tu je u duhu temeljnih identitetnih arhetipova istaknuta i razmrskana pjesmotvorna sintaksa, počesto odjevena u tradicijsko grafemsko ruho, s aluzivnim svodenjem na pojam (ne)slobode - osobne i nacionalne: *Plorantis Kroejše - vsa skerb ka me hrani/ A k Sigetu nekšem novomu me pela: / Junakof boš mela; jazyk bo ti vzela/ Na ojropski bela röslein britki strani. (...)* *Ej, Kroejša, nigder, zdi se: več nikade/ Horvackohervacke res friške balade/ Spuknjenim jazykom - hižnim a gewehrom... (Ritterland).*

Radikaliziranjem nacionalne (kajkavske) kulturne tradicije, ali i sadašnjeg trenutka, Kutnjak je preispitujući novu ulogu oksimorona: sve je razmrvljeno - materijalno i nematerijalno, sve je jednako upitno, sve je jednakovrijedno - jedna od najzanimljivijih osobnosti suvremenoga kajkavskoga pjesništva.

U razred posebnosti pjesničkog izričaja, ne samo zbog iznimna leksičkog bogatstva, svakako je izdvojiti i pjesnikinju Biserku Marečić, koja - razbuđivanjem čitateljstva kreativnog adrenalina precizira svoju, u biti etičku pjesničku poziciju pritom se pitajući: mogu li se stvaralačke dvojbe nadvladati njihovim ispisivanjem ili ih pjesmotvorno ispisivanje zapravo razara? Za što ona - svjesna da sveopću opakost i moralnu atrofiju društva nikakvim nacionalnim, pa i iracionalnim pjesmotvornim zahvatima nije moguće ispraviti, kuša tu atrofičnost barem stvaralački anestetizirati: *Če ti pokažem kmicu boš zažgal louči...* (iz zbirke *Cule moje sakdašnje*).

O kajkavskoj poeziji / poetici Denisa Peričića mislim da ni ovom prilikom ne bih mogao ni trebao izreći što nova u odnosu na već ono izrečeno/ napisano 2000. god. za objavljivanje njegove zbirke indikativna / provokativna naslova: *Tetoverani čovek*, kad sam “dotaknuo autorovu sklonost ironično-farsičnoj banalizaciji motivsko-tematskih kompleksa (...), sklonost (erotično) nadnaravnom, magijskom/pentagranskom, (...) sklonost neobičnom / (morbidnom), nokturalnom, sklonost dijakronijskoj putešestviji jezikom koja se pragmatično reaktualizira (...) Položaj i uloga suvremene kajkavske književnosti u kulturološkom nacionalnom ozračju, taj glotofagijski kontekst pravi je prostor, pravi diskurs u kojem autor istodobno stvara i razara specifičnu kajkavsku poetsku repliku. Prostor u kojem na nov, osebujan način, kao pravo otkriće, iznova ispituje i preispituje ne samo fonetsko-fonološke, značenjske, konotativne, stilske i zapretane mogućnosti i kajkavske jezične arhaike nego i kreativne mogućnosti suvremenog (organskog ili stiliziranog) kajkavskog izričaja:

*Mala, bič zemi, hrpta mi razcufaj, / raztrgaj, razmrvi, v krvi ga skupaj;/ (...)/ Razdrobi me do kraja, 'tak neš vidla raja, / v ovi zemli dihamo jogenj steklog zmaja;/ na telima našim kervava je packa:/ hmrl bum od ljubavi, baš kak i Hrvacka (Tetoverani čovek II. iz zbirke *Tetoverani čovek*, Kajkavsko spravišće, Zagreb 2000.)*

Iako nisam, moram priznati, osobiti poklonik kajkavske poezije Stanislava Petrovića (što bi, pretpostaviti je, mogao biti moj osobni hendikep!?), premda sam i sam o njegovoj poeziji već tamo 1982. uspostavio nekoliko (usudio bih se reći: dokona) mišljenja/ razmišljanja, danas - imajući pred sobom šest njegovih zbirka kajkavskih pjesama, pa i najnoviju sedmu, ali na standardu - mogu samo potkrijepiti ono što sam prije signirao, naime: a) narav/zbilja, s prostornom podlogom zavičajnosti, b) uskršivanje genealoških profila svojih pređa da bi se naznačilo vlastito postojanje, c) zadobivanje samobitnosti, utvrđivanje identiteta. U Petrovićevoj kajkavskoj poeziji sve se vrti oko antejskog prokletstva; njemu je zemlja /pojam zemlje, njegovoj poetici, ne samo božica nego i egzistencijalna odrednica, doduše s fatumskim predznakom: *niemost zemlje na se strane/ strte nezorane/ smrtjo zasiejane.*

Osobnost prožet osjećajem, ali i spoznajom iskorjenjivanja/ raskorjenjivanja iz zavičajne topografije, Petrović će, obogaćen iskustvom kajkavskog jezika i tradicije, ekspresivno traumatizirati i sam značaj postojanja : al dok fkaj odidem/ gdo zna s kiem se/ rezidem(pred špiglom, iz zbirke *Puot brez znakov*, Čakovec 1999.).

I, na kraju ovoga retrospekcijskog krokija, dvoje pjesnika: Tomislav Ribić i Valentina Šinjori, dvoje pjesnika u kojih je sraz: moderno/ neomoderno/ postmoderno, ma što to značilo, najizrazitiji. U njih je intimno+kibernetско (virtualno) nadraslo svako moguće sugliranje, tako da će se “doživljavanje” njihove poetike u recipijenata razmnožavati nesmiljenom brzinom, bez ikakve nade da se sveopća izgubljenost, da se ljudski, životni nesporazumi, ma kakva predznaka bili, mogu spasonosno “umiriti”: *Pomalem odkrivleme sebe./ (Prazen email. Prazna hiža./ Človek navek nese križa.)/ (...) Pobeg. Kam ?/(...) Daleč od sega kaj me muči. Od sebe./ Vu jutra bela kak vu romanima. Daleč. Pobeg vu skafanderju. Vesmirski sem harcer. (Pentimento). ili, kako će u pjesmi Cyberkay reći Valentina Šinjori: Sejvaj/ Printaj/ Pošli/ Čakaj/ Yes?/ No?/ Cancel?/ The end?/ Kraj za kaj?/Ma dej!/ Kakev kraj!/ Sam rože*

plastične vehneju po zagorski/ Grobli i kičaste reči zdihavaju.. ./Je da jesmo v panonsko blato/ Zacementerani/ Al vrate k zvezdami zvijamo/(...) Čez virtualni krajobraz/ I čez Martix kajogaj/ Slatko diši/ Lepo draga/ Ščiple titra cyberkay.

Iako ovom prigodom kritički tek skicozno izdvojena imena suvremenoga kajkavskoga recitalnoga pjesništva 70-ih god. prošloga stoljeća naovamo iz inače brojem bogatije plejade antologijski verificiranih, vidljivo daju za pravo da se radi o zasebnim književnoestetskim individualitetima. O zasebnim književnoestetskim individualitetima zato što je u svakog pojedinca pjesnički svijet strogo individualiziran i na specifičan način individualno antropocentričan, na specifičan način duhovno i jezično lomljen, promišljali ga mi u duhu moderniteta ili postmoderniteta, pa i postpostmoderniteta. Ipak, zaključno je reći: ma bio njihov individualizirani pjesnički svijet u doživljavanju shvaćen i prihvaćen kao dijaloški ili monološki, čak solilokvijski diskurs, bio prihvaćen kao neka od *strategija zaborava*, kako sugerira Burghart Schmidt, ma bio u novovjeku dobu kreativno oslobođen od robovanja prošlosti, sadašnjosti, pa i budućnosti, svaki je od tih pjesničkih svjetova u konačnici svih konačnica ipak, kroz vrijeme i prostor neprestano, strogo individualno, duhovno svođenje računa s onom jednom jedinom konstantom općeljudskoga postojanja - s neumoljivošću prolaznosti, svojim najboljim ostvarenjima i duhovnim arhetipskim potencijalom ne da jest, nego nužno mora biti, ravnopravno i suvereno uključen u jedinstven sustav nacionalne poezije i poetike.

(Gazophylacium, 2005.)

Kajkavski pjesnici u antologijama hrvatskoga pjesništva

Prije svega, treba reći da se ovdje ne radi o kajkavskim pjesnicima u izborima i antologijama kajkavskoga pjesništva, npr. Bačićevoj *Antologiji nove hrvatske kajkavske lirike* (Sisak, 1937.), Pavićevoj *Antologiji novije kajkavske lirike* (Zagreb, 1958.), Hadrovićevoj *Kajkavishe literatur* (Wiesbaden, 1964.), Skokovu izboru *Horvacka zemlica* (Samobor, 1971.), Kuzmanovićevoj *Antologiji novije kajkavske lirike* (Zagreb, 1975.) ili dvjema Skokovim antologijama - *Ogenj reči Antologiji hrvatskoga kajkavskoga pjesništva* (Zagreb, 1986.) i *Rieči sa zvirnjaka Antologiji moderne kajkavske lirike 20. stoljeća* (Zagreb, 1999.), nego se radi o kajkavskim pjesnicima zastupljenima u *antologijama hrvatskoga pjesništva*, dakle u antologijama kojih će sastavljači/pripremači/priredivači na području umjetnosti riječi, pretpostaviti je, jednako vrijednosno akceptirati pjesništvo na kojem od nacionalnih idioma (čakavski, kajkavski, štokavski) i pjesništvo na hrvatskome standardu.

Premda će mnogi kreativci reći da je statistika dosadna i pomalo zatupljujuća znanost, štoviše i sam se priklanjam tom mišljenju, ipak će priznati da je uglavnom frapantno točna.

A činjenica jest, kritički verificirana, da se od 70-ih godina prošloga stoljeća naovamo - osobito s pojavom časopisa KAJ, koji usput govoreći redovito izlazi gotovo 40 godina - poetski/ poetički pojavila plejada suvremenih kajkavskih pjesnika/ pjesnikinja koji zaokružuju fenomen kajkavianane.

Poslije tzv. *zlatnog doba* kajkavskog pjesništva s Galovićem, Domjanićem, Prpićem, Pavićem, Krležom i Goranom - od 70-ih

godina prošloga stoljeća pojavila se tzv. *druga generacija*, *drugo zlatno doba* suvremene kajkavske poezije. Tom sveopćem bujanju kajkavštine svakako je i neosporno pogodovalo pojavljivanje recitalnih pjesničkih manifestacija (npr. *Recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić"* u Sv. Ivanu Zelini, *Susreta riječi* u Bedekovčini, *Senja i meteorja* u Varaždinu, *Ča - kaj - što* u Selcima na Braču, i drugih, od koji neki dokazuju izrazitu demokratizaciju standardnog i supstandardnog izričaja: čakavskoga, kajkavskoga i štokavskoga, u što se je lako osvjedočiti uvidom u svakogodišnje prateće zbornike i individualno objavljene zbirke kajkavske poezije.

Bez obzira na uvijek prisutnu estradizaciju takvog tipa manifestacija, i na njima se iznjedrilo podosta antologijski vrijednih imena, snažnih pjesničkih individualiteta, koji, i inače skloni fatalizmu, u najnovije vrijeme svoj stvaralački medij, naime kajkavski jezik, sve više nastoje preftmkcionalizirati u, usudio bih se reći, rafinirani neoneihilizam: *Zlatko Crnec*, *Ernest Fišer*, *Vinko Hasnek*, *Božica Jelušić*, *Ivica Jembrih*, *Ivo Kalinski*, *Ivan Kutnjak*, *Biserka Marečić*, *Denis Peričić*, *Stanislav Petrović*, *Tomislav Ribić*, *Valentina Šinjori*.

No, kako stvari s kajkavskim pjesnicima u antologijama (onim najpoznatijim?!) hrvatskoga pjesništva zapravo stoje?

U Tadijanović - Delorkovoj *Hrvatskoj modernoj lirici*, Zagreb 1933., u odjeljku Regionalna lirika (? - I.K.) četvorica su kajkavskih pjesnika: Domjanić, Prpić, Pavić i Galović.

U Kombolovoj *Antologiji novije hrvatske lirike*, Zagreb 1934., u Predgovoru piše: "Regionalna poezija već zbog ograničena prostora nije mogla ući u ovu antologiju. Pjesme u dijalektu uvrštene su samo kod dvojice pjesnika (Domjanića i Galovića), koji bi bez njih bili jednostrano prikazani." Svaki komentar ovih nesuvislih, čak suprotnih tvrdnji - nepotreban je. (Inače, navodim kao kuriozum, od sedam Domjanićevih pjesama uvrštenih u antologiju tri su kajkavske, a od pet Galovićevih četiri su kajkavske.)

U također Kombolovoj *Antologiji novije hrvatske lirike*, Beograd 1956., opet su od kajkavaca uvršteni Domjanić sa sedam pjesama, od toga trima kajkavskima, i Galović s pet pjesama, od toga četiri kajkavske, dakle s istim izborom kao i u njegovoj antologiji iz 1934.

U ovećoj Slamnigovoj *Antologiji hrvatske poezije od najstarijih zapisa do kraja XIX stoljeća*, Zagreb 1960., kajkavskih pjesnika nema, osim Šenoine štokavsko-kajkavske pjesme Carmen, naime s dvije strofe na kajkavskome.

U Mihalić - Pupačić - Šoljanovoj *Antologiji hrvatske poezije dvadesetog stoljeća od Kranjčevića do danas*, Zagreb 1966., kajkavskim i štokavskim pjesmama zastupljeni su: Domjanić, Galović, Krleža i I. G. Kovačić, dakle kao bilingvi, samo kajkavskim Nikola Pavić, nema Matoša - njegova kajkavskog Hrastovačkog nokturna iz 1900-te, koji je zapravo amblemski znak kajkavskog pjesničkog moderniteta, dočim Zvonimir Majdak, inače i pjesnik urbano-žargonske kajkavštine, dolazi samo kao pjesnik na žargonski stiliziranom standardu. I to je sve!

U, također Slamnigovoj, *Antologiji hrvatske poezije od Kačića Miošića do Matoša*, Zagreb 1974., od kajkavaca zastupljeni su Tituš Brezovački, Pavao Štoos, Ljudevit Gaj i Fran Krsto Frankopan.

U Pavletićevoj antologiji, *Zlatnoj knjizi hrvatskog pjesništva od početaka do danas*, Zagreb 1991. (IV. prošir. izdanje), od antologijski verificiranih kajkavskih pjesnika dolaze: Pavao Štoos, Ljudevit Gaj, August Šenoa, Dragutin Domjanić, Fran Galović, Miroslav Krleža, Nikola Pavić i Ivan Goran Kovačić.

U antologiji Stijepa Mijovića Kočana, *Skupljena baština, Suvremeno hrvatsko pjesništvo 1940. - 1990.*, Zagreb 1993, kronološkim slijedom zastupljeni su kajkavskim pjesmama mahom bilingvi: I. G. Kovačić, Zvonimir Majdak, Ernest Fišer, Stijepo Mijović Kočan, Božica Jelušić, Zvonko Kovač, Stanislav Petrović, Zlatko Crnec, Ivan Golub, Ivo Kalinski i Marijan Karabin.

Bez ikakove dvojbe, to je dosad najsvieobuhvatnija antologija hrvatskoga pjesništva, koja je uz domaće nacionalne autore obuhvatila i one u dijaspori.

U Čegec - Mićanovićevoj antologiji *Strast razlike. Tamni zvuk praznine. Hrvatsko pjesništvo osamdesetih i devedesetih*, Zagreb 1995., od kajkavskih pjesnika -također mahom bilingva - nalazimo Božicu Jelušić, Zvonka Kovača i Božicu Pažur.

U *Uskličnicima, antologiji Četvrt stoljeća hrvatskog pjesništva* Tonka Maroevića, Zagreb 1996., kajkavskih pjesnika nema, nema ni čakavskih, osim pjesme Suprotiva Petrasova Marovića. U pogovornom tekstu pod naslovom Predradne pripomene Maroević je napisao: “Poseban je problem pjesništva pisanoga na dijalektu -moćne i inače nemimoilazne dionice (i starije i moderne) hrvatske književnosti./.../ Naime, unošenje stihova obilježenih tako jakim (izvanjskim) distinktivnim crtama, kao da bi sasvim poremetilo proporcije pojedinačnih prinosa, otežalo usporedivost čitanja, -čak poništilo temeljni kriterij individualne razlikovnosti. Drugačije rečeno: na razini “fizičke” ekspresivnosti čakavski i kajkavski tekstovi predstavljaju “nelojalnu konkurenciju” književnom jeziku./.../. Komentar, dakako, moguć, ali - nepotreban!

U *Antologiji hrvatskog pjesništva ranog moderniteta* SI. Prosperova Novaka, Zagreb 2004., zastupljena su samo dva kajkavca: Matijaš Magdalenić i I.G. Kovačić.

U *Međašima, antologiji Hrvatskog pjesništva dvadesetog stoljeća*, Zvonimira Mrkonjića, Zagreb 2004., pjesmama na štokavštini i kajkavštini zastupljeni su Domjanić, Galović i Krleža, a I.G.Kovačić i B. Jelušić samo na štokavštini.

U *Utjehi kaosa. Antologiji suvremenog hrvatskog pjesništva od Ivana Slamniga do Ivane Bodrožić* antologičara Miroslava Mićanovića, Zagreb 2004. te u *Rušenju orfičkog hrama, antologiji novije hrvatske poezije* Miloša Đurđevića, Zagreb 2006, kajkavskih pjesnika - nema.

Što je zaključiti? Iako se od 1970-ih zbio pravi “nahrup” suvremenoga kajkavskoga pjesništva, po ocjeni i antologijskim prezentacijama kritike i antologičara (Skok, Kuzmanović, Fišer, Jelusić, Kalinski, Kovač, Kutnjak, Pažur, Peričić, Poljanec, i drugi) kajkavskoga pjesništva od moderniteta i postmoderniteta pa sve do neonihilizma, onoga pjesništva koje se individualitetima vrijednosno inovacijskim književnoestetskim značajkama suvereno uključilo u kontekst sveopćeg nacionalnog pjesništva kao njegov integralni dio - u antologijama hrvatskoga pjesništva toga kajkavskoga pjesništva gotovo i nema. (Ništa bolja situacija nije ni s čakavskim pjesništvom!) Za taj svojevrsni geto moglo bi se, dakako, dijelom iznaći opravdanje ili u subjektivnim sklonostima samih antologičara ili u objektivnim okolnostima. Ima tu i nešto treće: zadnjih godina naime antologičari su sve više upućeni neposrednim generacijskim predstavljanjima, nerijetko podastirući dojam da se radi više o zauzimanju klanovskih busija negoli o poštivanju vrijednosnih kriterija. Sve u svemu, reći je: jedna cjelovita antologija hrvatskoga pjesništva, onoga na standardu i onoga na idiomatici - tek čeka dan svojeg objelodanivanja.

(Nova Istra, 2008.)

Aureola kajkavske zavičajne intimizacije i njeno rastakanje

Uz kajkavske aforistično-sarkastične epigrame napisane u formi distiha i katrena kao refleksija na ondašnje društveno-političke prilike, kakav je na primjer epigram Veni sancte: V spravišće peju kak na groblje/ Domovine oci/ Pak ne znaš, kaj su: črno groblje/ Ili pak, klopoci./, uz satirički Grički dijalog u dvije katrene na kajkavskom i dvije tercine na štokavskom s jednom jedinom kajkavskom riječi (japica!): Čuju gospon, zakaj nečeju/ Naši ludi bit za bana zdigani,/ Zakaj naši novci drugom tečeju?/ - Čkomi, Bara, nismo dost prefrigani!/ Dragi gospon, naj mi rečeju,/ Zakaj naši ludi jesu cigani,/ Zakaj v Peštu našu zemlu vlečeju?/ - Čkomi, Bara, čkomi, mi smo frigani!/A po nebu čudnim slovima/ Oblacima jesen govori./ Teče veče tihim snovima./ Prestaše već stari dobri govori/ U susjednoj kući, samo viri kapica,/ Gdje već spava Barica i japica./ - općeprihvaćeno je kritičko mišljenje da je Matošev Hrastovački nokturno (Novo iverje, 1900.) zapravo početak modernoga hrvatskokajkavskoga pjesništva.

Napisana u formi punog poštivanja gramatikalizacije kajkavskoga leksika u svega dvije kitice, u dva katrena sa strogim rimarijem abab, to je nedvojbeno amblemska pjesma kajkavske provenijencije u doba hrvatske moderne. Uz to ona je, mislim, amblemska i još po jednoj stvari: ta je Matoševa pjesma s hipokoristizacijama i emfazama do dana današnjega nenadmašeno predmetnotemat-sko opredmećivanje, naime suptilna reifikacija intimističnog, ljubavnog sadržaja: Kaj da počmem, moja draga mati,/ Smrt i betek - to je sinek tvoj./ Strelili su mene Smiljke zlati/ Prami, Smiljka - to je betek moj!/ Već je zorja, a ja ne mrem spati./

Po hiži me hinca mislih črni roj,/ Kokotiček već kriči za vrati:/
Hajči, Smiljček, hajči picek moj!

U tzv. *zlatnom dobu* hrvatskokajkavskoga pjesništva pojavljuje se, simplificirano govoreći, nekoliko osobitih antologijskih pjesničkih individualiteta: *Dragutin Domjanić, Fran Galović, Tomislav Prpić, Nikola Pavić i Ivan Goran Kovačić*. (Književno, sociološki, povijesno, filozofski - ontološki nadržavajući tzv. *zlatno doba* hrvatskokajkavske poezije - *Krležina* višeslojna povijesna rebelija u Baladama Petrice Kerempuha, 1936. zahtijeva posebnu egzegezu.)

U trima zbirkama kajkavske poezije (Kipci i popevke, 1917; V suncu i senci, 1927; Po dragomu kraju, 1933.) *Domjanić je*, pogotovo prvom zbirkom, prije svega začetnik tipične arkadijske kajkavske kantilene, i to one koja uz opsionalno isticanje osobnog osjećaja neumoljive prolaznosti svega s puno bolećivih nostalgičnih dekoracija specificira senzibilitet toga imaginarnog svijeta, ali se uz stilizaciju kajkavskoga književnoga jezika i one „mekanije” varijante „zagrebečkoga” kajkavskoga utočnjuju i koordinate kajkavskoga podneblja. Tu prije svega mislim, sjedne strane, na pjesme s temama pejzažne podloge, naime pejzaža kao objekta i, s druge strane, na pjesme u kojima se odu-šak osobne traume ne pronalazi u stvarnom nego imaginarnom pejzažu.

S izrazitim smislom za melodioznost stihovne forme većina je njegovih kajkavskih pjesama podatna uglazbljivanju, stoje i učinjeno, tako da se može reći daje uglazbljena Domjanićeva kajkavska poezija u znatnoj mjeri pripomogla oblikovanju kajkavskoga glazbenog narječja.

Kod *Galovića* (premda iznimno kratka života - poginuo u I. svj. ratu 1914. nedaleko Mačve!) poetske stvari stoje drukčije. U njegovom nevelikom kanconijeru *Z mojih bregov* (Književna republika 11-12, 1925.) ne samo da nema domjanićevske tugaljivosti nego, štoviše, ima, s jedne strane, predana uronjavanja u puninu života, i to s obiljem koloritne hedonističke sladostrasnosti, a

s druge spoznaje o boli, rezignaciji, izgubljenosti, s natruhama nostalgичnosti i elegičnosti, nadasve pak slutnje skore smrti.

Neveliki je taj ciklus kajkavskih pjesama traganje za (izgubljenim) zavičajem i kroz to poetsko traganje spoznaja da ga je kroz sve njegove pore nemoguće dokraja obuhvatiti, a kako ga je nemoguće dokraja obuhvatiti, nije ga onda ni moguće dokraja shvatiti.

Galovićeva opsesija zavičajnošću, konkretnim zavičajnim prostorom, dramatično se, gotovo fatalistički i metafizički dijaloški reflektira između onostranskog (transcendentalnog) i stvarnog (pjesnika samog!). No, žuđena izlaza nema: „ Da poznaš ovo nebo, zvezde ove./ „I ovo zemlo, kaj te sebi zove!“/ Preveč dobro poznam se kraj sebe to,/ Zato nemrem pota najti vre domo. (Kostanj).

Tomislav Prpić (najpoznatije zbirke: *Plava gora*, 1921; *Starokajkavska tetralogija*, 1979.).

Svakako znatno, ali nedostatno ime za vrhunske ocjene hrvatskokajkavskoga pjesništva tzv. zlatnog doba.

Artificijelnost, stilsko-estetska upućenost onome o čem je kritičko-esejistički, pa i programatski, pisao - regionalizmu. Pa i kad je pjesnički zborio o tzv. nacionalnim temama, teško je izlazio ispod sentimentalna likovnoga skuta jednoga Vanke, ali je neosporna njegova kritička uloga u sagledavanju kajkavskoga poetskoga korpusa nakon prvoga rata.

U Prpićevim kajkavskim pjesmama prisutna je sociološka (Molitva grešnoga naroda, Teštamentum), puntarska nota (Puntarska), ali i nota kristologije (Kristuš na cesti,), ali također i nota (koja je u stanovitom smislu novum!) apoteozne brižnosti o jeziku (Dika jezika horvatskoga).

Nikola Pavić (najpoznatije zbirke: *Pozabljeno cvetje*, 1923; *Prsten zvenknul*, 1968.) istinski je pjesnik Međimurja, neobično spontana rimarija; ta terra incognita sav je njegov pjesnički svijet, pojam zemlje mu je - sve. Ona je hraniteljica, ona je buntovnost,

ali i raspojasana anakreontika iz koje se čas ceri sarkazam, čas anegdotalnost (Zemlica naša). Međimurski pejisaž prošaran bojama, napučen domaćim ljudima i običajima, natopljen glazbom, intimom i rezignacijom (Gostovanje), nerijetko suptilnošću i ljubavlju - pravi je Pavićev poetski prostor.

Ivan Goran Kovačić (zbirka Ognji i rože, 1946.) izraziti je pjesnički senzibilitet, pjesnik s izričajem na goranskoj, lukovdolskoj kajkavštini. Sjedne strane, njegova kajkavska poezija, naime ljubav prema kajkavštini, ogleda se npr. u sonetnom ciklusu Četiri meštra (s obzirom na Matoša, Galovića, Domjanića i Krležu), s druge strane njegova poezija puna je intimnih trenutaka, naravske ritmičnosti, zvukova, kontekstualiziranih pejisažnih krokija, uopće leksičkih prepletaja koji pršte bogatim antitetičnim vizualizacijama - u rasponu od portretiranja stvarne (Sonce i seljak) zavičajne ukorijenjenosti, preko suptilnih intimizacija (Breskva), socijalnih puntarskih (Drvarska popevka) do, moglo bi se reći, metafizičnih (Mali pot).

I dok su, izuzev Matoša i Prpića, Domjanić, Galović, Pavić i Goran motivima i temama pjesnički većim dijelom vezani uz topografiju svojih zavičaja, svaki sa samosvojnim nijansiranjem osobne privrženosti i taj se odnos više ili manje zanosno intimizirao, postmoderna generacija suvremenoga kajkavskog pjesništva pojam zavičajnosti „promatra” drukčije. Nije da ona zapostavlja zavičajnu, topografsku genezu, da je se odriče - ne!, ona predmetnotematski svojom poezijom itekako priznaje njezin status; navođenjem imena učvršćujući joj glavne lokalitetne ubikacije, ali joj je sada pojam zavičajnosti iz one prvotne idolatrije pjesnika tzv. *zlatnog doba* prefunkcionaliziran u pojam zavičajnog raskorjenjivanja, u rastakanje zavičajne intimizacije.

Baveći se sve više, u zadnje vrijeme sve više i više, ontološkim pitanjima: bitka čovjekova i bitka pjesme - zavičaj suvremenom pjesniku, i kad je tematski nezaobilazan, više ne samo da nije predmet idealizacije nego je, dapače, spoznaja raskorjenjivanja

materijalne podloge, rastakanje bivše idealizacije u svim porama u novu, najčešće preznakovljenu opsesionalnost. Duboko pismom svjesno ogreznuvši u (kajkavski) jezik, tim jezikom ne samo da piše nego - nastojeći shvatiti njegovu bit, osobito arhetipiju - njime misli o njemu samom i svojem položaju u njemu. U tom smislu (poštujući inovacijske književno-estetske elemente) u nekoliko riječi izreći ću osnovna kritička zapažanja o četvero pjesnika, dva pjesnika i dvije pjesnikinje: *Ivan Kutnjak* (r. 1941.), *Božica Pažur* (r. 1957.), *Denis Peričić* (r. 1968.) i *Valentina Šinjori* (r. 1965.).

Kajkavska poezija *Ivana Kutnjaka* (Tu znutra, 1978; Tišina kemijski čista, 1983; Gibanve chloveka, 1991; Hasnovita, 1994; Meni morje Međimurje, 1998; www točka rt dobre nade točka hr, 2004.), antologijskog pjesnika, pravi je primjer za to. Ma kakav predmetnotematski bio, njegov poetski kontekst takve je strukture da se, prije svega jezičnim (filološkim) intervencijama vrijednosno (vrijednosno-semantički!) stabilizira i u istom času - radikalizira. „Međutim, nema dvojbe da dublja strukturalna strana takve poezije/ poetike zahtijeva dodatan napor za razbuđivanjem(?) drugačijih emotivnih didaskalija, tj. traži stanovito solidariziranje s ponuđenom „neugodnom” doživljajnošću za koju bi se moglo zbog svojevrzne okrutnosti reći da je smiona, nerijetko agresivna čak. Stihovnim kombinacijama riječi, rječničkog fonda, riječima koje uz osnovna nose i aluzivna značenja, lomljenjem riječi i lomljenjem paradigme, spajanjem više paradigmi u jednu riječ, jedan paradigmatski oblik, koji se onda i drukčije iščitava, dakle i s lomljenjem značenja upotpunjena dopunskim figuracijama, sve to motivsko-tematski isprepletено kadencama i kakofonijama, čak i katatonijama, što će reći: namjerno izazvanom poetizacijom mahnitosti - kuša se u čitatelja „razbuditi” osjećaj izokrenute (ne)slobode svijeta u kojem kako-tako opstojimo, svijeta u kojem kako-tako živimo.” (Ivo Kalinski, Nosferatu u kajkavskom emotivnom podrhtavanju, u: Nosferatu nad čkomečim nebom, Mala biblioteka „Dragutin Domjanić”, knj. 41, Sv. Ivan Zelina 2006.)

Uz i inače naglašenu sklonost verboludizmu, intermedijalno uklapanje „stranih” (latinskog, njemačkog) jezičnih elemenata u tkivo kajkavskoga jezika, u toj je poeziji „u duhu temeljnih identitetnih arhetipova istaknuta i razmrskana pjesmotvorna sintaksa, počesto odjevena u tradicijsko grafemsko ruho, s aluzivnim svođenjem na pojam (ne)slobode - osobne i nacionalne. /.../ Radikaliziranjem nacionalne (kajkavske) kulturne tradicije, ali i sadašnjeg trenutka, Kutnjak je preispitujući novu ulogu oksimorona: sve je razmrvljeno - materijalno i nematerijalno, sve je jednako upitno, sve je jednakovrijedno -jedna od najzanimljivijih osobnosti suvremenoga kajkavskoga pjesništva” (Ivo Kalinski. Suvremeno kajkavsko recitalno pjesništvo, Gazophylacium, 3-4, Zagreb 2005.)

Božica Pažur (Zmučene rieči, 1975; Ili - ali, 1983; Božica Pažur, Daniel Načinović, Manutekstura, 2005.) jedno od vršnih imena suvremenoga kajkavskoga pjesništva. Zastupljena u svim antologijama toga pjesništva.

Njezino kajkavsko pjesništvo provocira, prije svega, kritičko kontekstualiziranje poetskoga čina uopće, jednako na standardu kao i na supstandardu. To pjesništvo na brezničkohumskom izričaju, pogotovo se to odnosi na zadnju niezinu zbirku, zahtijeva u recipijenta znatan misaoni napor.

Neikonička, neplošna, iz stiha u stih suvereno barata sinestezijskom dramatizacijom teksta, iz stiha u stih doživljaj estetskoga pun je perturbacija: stih koji slijedi onaj prije sebe ili potire ili uskrisuje. U beskrajnom području pasije - to i jest pjesništvo pasije! - razaznaje se autoričina žudnja za razaznavanjem osobne i opće patnje i pritom traženje dostojna sugovornika koji će moći usvojiti emotivnu zavisnost, zapravo šok.

Šok iz slobodne stihovne forme, znatno modeliran biranim kajkavskim riječima brezničkohumskoga kraja, zapravo je „proizvod” kreativne strasti: „nerijetko namjerno izgnane iz svojeg osnovnog semantičkog gnijezda, te riječi traže novu, premodeliranu

svijest o humanome, o filozofičnome, o etičkome. Sučeljavanjem osjećaja te tradicijske *korjenine* i neogzistencijalnoga ozbiljenja, naime prelaženjem te *korjenine* u novu zbiljnost, Božica Pažur kuša razaznati odnos „svjesnog” i „nesvjesnog” u vlastitome biću, ali i u biću drugoga, nadasve pak pojam sudbinskoga, sudbine; koju tekst/pismo želi simulirati, ali je to virtualno simuliranje sudbine, usuda. Otud tekstološka tjeskoba, otud tekstološka gorčina stihovnom formom iskrzanom, lomnom, skoro bi se reklo: razornom.

Da bi se izbjegle stereotipne identifikacije, sve se rječotvorno drobi i mrvči i usmjeravanjem bliži metafizičnome. Otuda strah, kao stalna opsesivna prisutnost, otuda ikonografija smrti. „Pjesnikinja nesebično uporno gradi/izgrađuje slovčani/rječotvorni avanturizam, slova/riječi koje nas mazno uljuljkuju, možda samo zato da bi nam se pritajenim konotacijskim bumerangom u dramaturgiji impresije mogle što bezbolnije emotivno osvetiti?” (Ivo Kalinski, *Divina, divina !!* (a što je s nama ostalima?!), u: Božica Pažur, Daniel Načinović, *Manutekstura*, 2006.)

Denis Peričić (Tetoverani čovek, 2000.), zastupljen u antologiji *Rieči sa zviranjka*, osebujno je ime suvremenoga kajkavskoga pjesništva, inovativan tematski, izričaja baroknog, pjesnik koji izgrađenim stavom sretno uspostavlja vezu modernog intelektualca i općekajkavske tradicije, snažnog predosjećaja (nadolazeće) apokaliptičnosti u čovjeku i društvu. Također pjesnik snažne presimbolizacije - od pojma i osjećaja ljubavi do tragične, katarzično/groteskne osviještenosti pojmom domaje.

„Položaj i uloga suvremene kajkavske književnosti u kulturološkom nacionalnom ozračju, taj glotofagijski kontekst pravi je prostor, pravi diskurs u kojem autor istodobno stvara i razara specifičnu kajkavsku poetsku repliku. Prostor u kojem na nov, osebujan način, kao pravo otkriće, iznova ispituje i preispituje ne samo fonetsko-fonološke, značenjske, konotativne, stilske i zapretane mogućnosti kajkavske jezične arhaike nego i kreativne mogućnosti suvremenog (organskog ili stiliziranog) kajkavskog

izričaja. Jezičnopovijesnu, ali i reinkarniranu zbilju („Tehno telo”). U obojemu pak - književnoestetsku, humanizacijsku, ali i demonizacijsku stranu.” (Ivo Kalinski, Katarzični verzal i terra combusta, u Denis Peričić, Tetoverani čovek, 2000.)

Valentina Šinjori (Jutrešnji blues, 1999.) svakako novo, antologijsko ime suvremene kajkavske književnosti.

„Ta poezija, kojom s jedne strane kajkavskim izričajem kao prepletom jednako suvereno prohode i Shakespeare, i Scarlet, i Monet, i ostali, a s druge, aluzivno i misaono, domaće jabuke petrovčice, božićnice, zelenike, cigančice i stare varaždinske vedute - nipošto nisu pomodarske poštapalice nego općekulturne stečevine i usvojenice. Mislim da je zapravo riječ o specifičnom utemeljivanju intimnih autoričinih pobjeda i spoznaja u samoj utrobi kajkavske jezične arheologije. Spoznaja koje su duboko očovječene, ali i duboko tragične. Zato se u njezinoj poeziji, uz naglašeno treperenje misaonoga, ali i intime, mogu razaznati i mnoge sociološke traume modernog intelektualca, višeslojna životnost, ali i odbljesci blage i nekonvencionalne sjete, kakva je ona dijaloški stilizirana Očenašem u pjesmi Oko moje (s posvetom: Mojemu Mudrijašu, 1911./1998.).” (Ivo Kalinski, O kajkavskoj poeziji Valentine Šinjori, u: Valentina Šinjori, Jutrešnji blues, 1999.)

U Valentine Šinjori moderno/neomoderno/postmoderni najizrazitije je; U nje je “intimno+kibernetsko (virtualno) nadraslo svako moguće sugeriranje, tako da će se “doživljavanje” /.../ poetike u recipijenata razmnožavati nesmiljenom brzinom, bez ikakve nade da se ljudski, životni nesporazumi, ma kakva predznaka bili, mogu spasonosno “umiriti”. (Ivo Kalinski, Suvremeno recitalno kajkavsko pjesništvo, Gazophylacium, 3-4, Zagreb 2005.).

(Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, 2007.)

KAJ-eve antologije kao časopisna i knjižna izdanja

KAJ, časopis za književnost, umjetnost i kulturu, u svojoj četrdesetgodišnjoj neprekinutoj, raznorodnoj i nadasve bogatoj djelatnosti osobitu pozornost poklonio je onom dijelu područja umjetnosti riječi koji običavamo zvati poezijom, i to ne bilo kojoj, nego onoj koja se iznjedruje iz kajkavske jezične stvarnosti. Riječ je dakle o hrvatskokajkavskoj poeziji.

Samo sedam godina nakon osnutka kao prvo časopisno, ujedno i knjižno izdanje pojavila se *Antologija novije kajkavske lirike*, koju je u KAJU 3-5, godine 1975. na gotovo tristotinjak stranica uredio Mladen Kuzmanović. Treba reći daje do 1968., do osnutka časopisa, Kuzmanović pred sobom već imao antologijske, premda skromne, izbore kajkavske poezije kojima se je mogao poslužiti, kojima se je na kraju krajeva i poslužio; one selektirane u općim antologijama, na primjer one u Tadijanović - Delorkovoj *Hrvatskoj modernoj lirici*, Zagreb 1933., one u Kombolovoj *Antologiji novije hrvatske lirike*, Zagreb 1934., također one u Kombolovoj *Antologiji novije hrvatske lirike*, Beograd 1956., ili one u Mihalić - Pupačić - Šoljanovoj *Antologiji hrvatske poezije dvadesetog stoljeća od Kranjčevića do danas*, Zagreb 1966., ili one u Slamnigovoj *Antologiji hrvatske poezije od Kačića Miošića do Matoša*, Zagreb 1974., kao i one selektirane u specijalističkim kajkavskim antologijama, počam od Bačićeve *Antologije nove hrvatske kajkavske lirike*, Sisak 1937., preko Pavićeve *Antologije novije kajkavske lirike*, Zagreb 1958. do Hadrovicseve *Kajkavishe Literatur*, Wiesbaden 1964. Treba također reći da je Kuzmanović pred sobom imao i pet dotad izdanih knjiga kajkavske poezije (Stanka Dominića, Bože Hlasteca, Ivana Horvata, Verice Jačmenice i Božene Loborec), objavljenih

1970. u ediciji Male biblioteke “Ignac Kristijanović” tada već vrlo agilnog časopisa KAJ, imao je pred sobom i *Panoramu novijega kajkavskog pjesništva*, KAJ IV, br.1, 1971., Skokovu *Horvacku zemlicu*, Samobor 1971., također i Tominu *Popevku zemlji*, Čakovec 1971., kao što je imao uvid i u deset od 1971. do 1974. objavljenih knjiga u Štamparsko-izdavačkom zavodu “Zrinski”u Čakovcu u ediciji Biblioteke poezije urednika Ernesta Fišera. To su bile zbirke kajkavske poezije Stjepana Bence, Ivica Jembriha (čak tri!), Stanka Kancijana, Dragutina Feletara, Martina Hegedušića, Bože Hlasteca, Marije Novak i Blanke Dovjak- Matković. Imao je ovaj sastavljač antologije pred sobom i onodobna recitalna izdanja suvremenoga kajkavskoga pjesništva, onoga u Zlataru i Sv. Ivanu Zelini, s recitala za koje se običava rabiti pomalo pejorativni frazem da su s pojavom časopisa KAJ “počeli nicati kao gljive poslije kiše”. Kuzmanović je u *Antologiji novije kajkavske lirike* izdvojio (no, da li i verificirao?) četrdeset i dvoje autora, četrdeset i dva pjesnička imena. Kronološki, počam od Antuna Gustava Matoša do zadnjeg, Stanislava Petrovića. Između su, poštujući kronologiju objavljivanja ali i stanovite geografske i jezične raščlambe (ovo zadnje uvijek mi se činilo pomalo pretencioznim! -I. K.): Dragutin Domjanić, Tomislav Prpić, Nikola Pavić, Fran Galović, Mihovil Pavlek-Miškina, Miroslav Krleža, Ivan Goran Kovačić, Stjepan Bence, Blanka Dovjak - Matković, Grgur Karlovčan, Adalbert Pogačić, Stanko, Dominić, Zvonko Milković, Stjepan Draganić, Fran Koncelak, Mirko Radušić, Melita Runje, Pajo Kanižaj, Anđela Vokaun-Dokmanović, Ivica Jembrih, Stanko Kancijan, Verica Jačmenica, Ivan Horvat, Božena Loborec, Josip Jurjević, Josip Ozimec, Drago Ulama, Zdravko Čadež, Katica Šimec, Ivo Kalinski, Mirko Hadrović, Željko Reiner, Marija Novak, Dragutin Feletar, Vladimir Šenjuga, Zvonko Kovač, Zlatko Crnec, Ivan Kutnjak i Božica Pažur.

Bez obzira na prenaplašenu širinu pjesničkih imena koja se u ovoj antologiji zatječu, bez obzira na prije svega subjektivne sastavljačeve okolnosti, Kuzmanovićeva *Antologija novije kajkav-*

ske lirike - s opširnim predgovorom, s rječničkim prijevodom na standard manje poznatih riječi, s biografskim i bibliografskim bilješkama te preciznom bibliografijom kajkavianom-uhistoriografiji kajkavskoga pjesništva svakako je jedno od najdragocjenijenijih KAJEVIH časopisnih izdanja, a u obzoru nacionalnog pjesništva i kulture jedno od indikativno referentnih.

Jedanaest godina potom pojavila se knjiga *Ogenj reči - Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva*, priređivača Jože Skoka. To je tada slijedom bila druga antologija KAJEVA časopisna i knjižna izdanja, objavljena u KAJU br. 4-6, 1986. godine. Od Kuzmanovićeve, ova se antologija razlikuje u mnogočemu, ponajviše problemski i, usuđujem se reći, konceptualno. Kolokvijalno govoreći, reklo bi se da je Skoku priređivanje ove antologije bilo znatno lakše nego njegovu prethodniku. A za to, da mu je bilo lakše, ako već i jest tako, nije mu priskrbio gotovo nitko sa strane nego ponajviše on sam. Naime, uz mnogobrojne književnopovijesne studije i interpretacije fenomena kajkaviane, uz mnogobrojne kritičke priloge u vidu recenzija i prikaza, napose uz dvije temeljne svoje knjige: *Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo te Kajkavski kontekst hrvatske književnosti* (obje tiskao "Zrinski", Čakovec 1985.), Skok je već prije objave spomenute antologije sam istrasirao put svekajkavske pjesničke i poetičke sinteze. Njegova, na 330 stranica, *Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva*, kako i sam naslov kazuje, antologija je svekajkavske (antologijske) poetske riječi, ugrubo rečeno: od početka do dana objavljivanja, kronološki raspoređena u pet koherentnih dijelova: I. Roža u njadrih sto(l)jeća s Izborom kajkavskih pjesmarica od 15. do 18. st, II. Tiček i tičica s Izborom iz usmenoga kajkavskoga pjesništva, III. Kip jezika hrvatskoga s Kajkavskim pjesnicima 19. stoljeća, IV. Reči vu kmici goreče s Kajkavskim pjesnicima prve polovice 20. stoljeća i V. Drievo na samem, s Kajkavskim pjesnicima iza 1950. godine. S bogatim prilozima - rječničkim, s bilješkama o pjesnicima te s priređivačevim Post scriptumom na kraju, ova se antologija funkcionalno odzrcaljuje u zadanoj konceptualnoj slici, o kojoj sam

Skok u Post scriptumu, između ostalog, kaže: “(...) ova antologija polazi od načela ravnopravnosti kajkavskoga pjesništva, a posebice od načela višestoljetnog kontinuiteta kajkavske pjesničke riječi. Taj kontinuitet, koji se začinje prvim pjesničkim radovima još u 14. stoljeću, nastavlja se i ostvaruje zrelim pjesničkim ostvarenjima u kasnijim stoljećima kajkavske književnosti, i to bez obzira na to kakav je u pojedinim razdobljima bio njegov ekstenzitet.”

Četvrti i peti dio Skokove *Antologije*, naime Kajkavski pjesnici prve polovice 20. stoljeća i Kajkavski pjesnici iza 1950. godine uglavnom se izborom pjesnika i njihovih pjesama poklapa s izborom Kuzmanovićevim, dakako ne sasvim. Iz Skokova izbora, u odnosu na Kuzmanovićev ispalo je - zbog pooštrenih kriterija - jedanaestero pjesničkih imena: Adalbert Pogačić, Stanko Dominić, Fran Koncelak, Josip Jurjević, Josip Ozimec, Katica Šimec Mirko Hadrović, Marija Novak, Dragutin Feletar, Vladimir Šenjug i Ivan Kutnjak. Ali su antologijski verificirana nova: Vladimir Velčić, Ivan Golub, Zvonimir Majdak, Ernest Fišer i Božica Jelušić.

Trinaest godina poslije, godine 1999. Skok je na gotovo petstotinjak stranica, ovaj put u nakladnika TIPEXA, objavio svoju drugu antologiju *Rieči sa zviranjka - Antologiju moderne kajkavske lirike 20. stoljeća*, u kojoj je po njegovu izboru sa svojim anologijskim pjesmama prodefiliralo pedesetsedmero pjesnikinja/pjesnika. Knjiga inače sadrži bogat tumač manje poznatih riječi, kajkavskih i latinskih, izraza i izreka Stjepka Težaka, priređivačeve minuciozne bilješke o pjesnicima te, na samom kraju, priređivačevu pogovornu riječ.

U ovoj, drugoj svojoj antologiji Skok je, moglo bi se reći, rehabilitirao četvoricu pjesnika: iz starije plejade, pučkog pjesnika Florijana Andrašeca (kojeg nije bilo ni u Kuzmanovićevoj ni u prvoj Skokovoj, premda se već zatječe u Pavićevoj *Antologiji novije kajkavske lirike* iz 1958.), i Vinka Kosa, suptilnog duhovno-refleksivnog pjesnika, zatim iz novije plejade poeziju Vladimira Šenjuga i, osobito, Ivana Kutnjaka, a izostavio je Melitu Runje, koja

je inače bila u njegovoj prvoj antologiji. Uz već provjerena pjesnička imena, u desetak godina - od 1986. do 1999. - objavljivanjem u časopisu KAJ, sudjelovanjem na mnogim recitalima i objavljivanjem u prigodnim zbornicima, nadasve pak samostalnim zbirka, izregutirala su se po Skokovoj ocjeni - anologijskim pjesmama mnoga nova imena. Navodim ih abecednim slijedom: Drago Britvić, Božica Brkan, Zlata Bujan-Kovačević, Zvonimir Bukovina, Ivan Čehok, Miroslav Dolenc Dravski, Ljubica Duić, Željko Funda, Vinko Hasnek, Vladimir Korotaj, Ivan Kušteljega, Zvonimir Majdak, Stijepo Mijović Kočan, Biserka Marečić, Denis Peričić, Zlatko Pochobradsky, Tomislav Ribić, Zdravko Seleš, Valentina Šinjori, Franjo Švob i Jolanda Tišler.

Naravno da priređivačima/sastavljačima antologija, ma bilo kojeg žanra, nije nimalo lako; pri izboru uvijek se prepleću osobne i objektivne okolnosti. Istina je da antologijski pjesnički individualiteti razbuđuju, ali i izazivaju sijaset referencijalnih pa i autoreferencijalnih doživljavanja; u ponekih će se tako poetska tvorevina senzibilizirati više uz nostalgične motive, teme i tonove, u nekih će se raspoređivati i poetski problematizirati više uz egzistencijalne, moderne i postmoderne pojmove, u nekih će se bližiti više ironičnom i grotesknom, čak i nihilističkom, koje onda ide do sveopćeg relativiziranja svega, konačno - do rasapa samog teksta.

Bližeći se zaključku reći je da su u posljednja dva i pol desetljeća prošloga stoljeća sve tri objavljene antologije kajkavskoga pjesništva u kojima antologičari preferiraju različite autorske nitodele poetskog izražavanja - Kuzmanovićeve, a pogotovo obje Skokove - velik doprinos prije svega kajkavskoj književnosti, ali se njima prvi put s one često spominjane marginalne, rubne crte najozbiljnije uključuje tamo gdje je toj književnosti po samoj naravi stvari oduvijek i mjesto - u maticu svehrvatske književnosti kao njezin korporativni dio. To je neprijeporna činjenica, ali je isto tako neprijeporna činjenica da suvremeni hrvatski jezik, standard, kao i književnost na njem, zazirući od tobožnjeg konzervatizma,

baš i ne prihvaća, osim deklarativno, supstandardne jezične oblike: kajkavski i čakavski. No, zašto je to tako, sasma je druga i - duga priča.

*(Znanstveni skup, Četrdeseta obljetnica časopisa KAJ,
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2008.)*

Pogovor

Najnovije kritičko-esejističko djelo Ive Kalinskoga; tematika i struktura

U knjizi *Kiborg kao emotivni alien* Ive Kalinskoga autor raspravlja o ovim tematsko-strukturnim/strukturalnim književno-estetskim područjima suvremene supstandardne/idiomatske (!?) “Ča-Kaj-Što” književnosti:

1. Recitalna događanja vezana uz trodesetljetnu *Smotru dječjega kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić”* Sv. Ivan Zelina; kritički obziri (edukacija i propedeutika);
- 2.a. Recitalna događanja vezana uz tridesetsedmogodišnju “Ča-Kaj-Što” književno-recitalnu manifestaciju *“Susreta riječi”* Bedekovčina; kritički obziri;
- b. Recitalna događanja vezana uz tridesetgodišnju književnu manifestaciju *Recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić”* Sv. Ivan Zelina; kritički obziri;
- c. Recitalna događanja vezana uz desetgodišnju “Ča-Kaj-Što” književnu manifestaciju *Recitala “Josip Ozimec”* Marija Bistrica; kritički obziri;
3. Kritički obziri na individualno, uzbirčeno, kajkavsko pjesništvo *Željka Bajze, Vinka Hasneka, Branke Jagić, Ivana Kutnjaka, Biserke Marečić, Božice Pažur, Denisa Peričića, Željke Skledar, Valentine Šinjori i Nevenke Videk;*
- 4.a. U radu *Suvremeno recitalno kajkavsko pjesništvo* u smislu postmodernističkih obilježja autor tretira refleksije

suvremenoga kajkavskoga recitalnog pjesništva s obzirom na problem njegova identiteta temeljena na osnovi jezičnoga i kulturološkoga trožilja nacionalne kulture;

- b. U radu *Aureola kajkavske zavičajne intimizacije i njeno rastakanje* autor kritički argumentira/detektira reifikaciju suvremenoga kajkavskog pjesništva;
- c. U radu *Suvremeno kajkavsko pjesništvo u odnosu na pjesništvo na standardu* autor između ostaloga razmatra problem periodizacije sveukupnoga hrvatskoga pjesništva;
- d. U radu *Kajkavski pjesnici u antologijama hrvatskoga pjesništva* autor razmatra antologičarske prijepore u vezi s antologijskim uvrštavanjem vrsnih imena kajkavskog pjesništva.

Nakon knjige *Anatomija kmice* Ive Kalinskoga, koja je uistinu jednadžba kajkavske postmoderne, knjiga *Kiborg kao emotivni alien* istoga autora još je jedan, najnoviji, dragocjen kritičko-esejistički prinos književnoestetskog usustavljanja supstandardne/idiomatske (!?) književnosti u jedinstven korpus nacionalne književnosti.

Mr. sc. Božica Pažur

Kazalo

Smotre dječjega kajkavskog pjesništva

“Dragutin Domjanić” Sv. Ivan Zelina

KAJ - em mi vu duši spi!.....	9
Osvrt na jubilarnu godinu dječjega kajkavskoga pjesništva.....	12
Breze šumiju – “rascveteni majuš”, gdje si?.....	15
Brižnost prema jeziku i zabrinutost odrastanja.....	18
Radost materinskog jezika, radost doma.....	21

Recitali suvremenoga kajkavskoga pjesništva

“Dragutin Domjanić” Sv. Ivan Zelina

Poetika intime, antejskoga i virtualnoga.....	27
Poetsko tkivo - bilježenje svakodnevice i bilježenje straha.....	30
Nosferatu u kajkavskom emotivnom podrhtavanju.....	33
Kaj je videl gartlic?.....	36
Intima, rastakanje i spoznaja kajkavske vitije.....	40
Traženje i nalaženje poetskoga.....	43

“Susret riječi” Bedekovčina

“Emotivni” alien.....	47
Zamah prema modernitetu.....	49
(Ne)iznajmljene riječi - mrlje i sjaj!.....	51
Idiomi i standard u poetskom i proznom kontekstu.....	54
Stvaratelji i fanzini - poklonici umjetnosti riječi.....	57

Recitali “Josip Ozimec”, Marija Bistrica

Kreativno pripitumljavanje žudnje i - lapis infernalis!?	63
Ganuće i zanos pjesničke riječi	66

Na putu prema helikonskim vrhovima

Kajkaviana cuius aetas et aeternitas	73
O kajkavskoj poeziji Valentine Šinjori	76
Na putu prema helikonskim vrhovima	79
Katarzični verzal i terra combusta	83
Književnoestetsko i jezično nadrastanje nametnute formule corpus alienum u tronarječnom biću hrvatske književnosti	87
Živjeti i stvarati u duhu dobrih želja!	90
“Den prije, golubica” Vinka Hasneka	94
“Popefke od harca pravednoga” Vladimira Poljanca	97
DIVINA, DIVINA!! (a što je s nama ostalima?!)	99
“Stijen naravnosti” zbirka kajkavske i štokavske poezije Branke Jagić	102
“Reči vu reštu” Nevenke Videk	105
Nova afirmacija i reafirmacija kajkavske pjesničke riječi	107

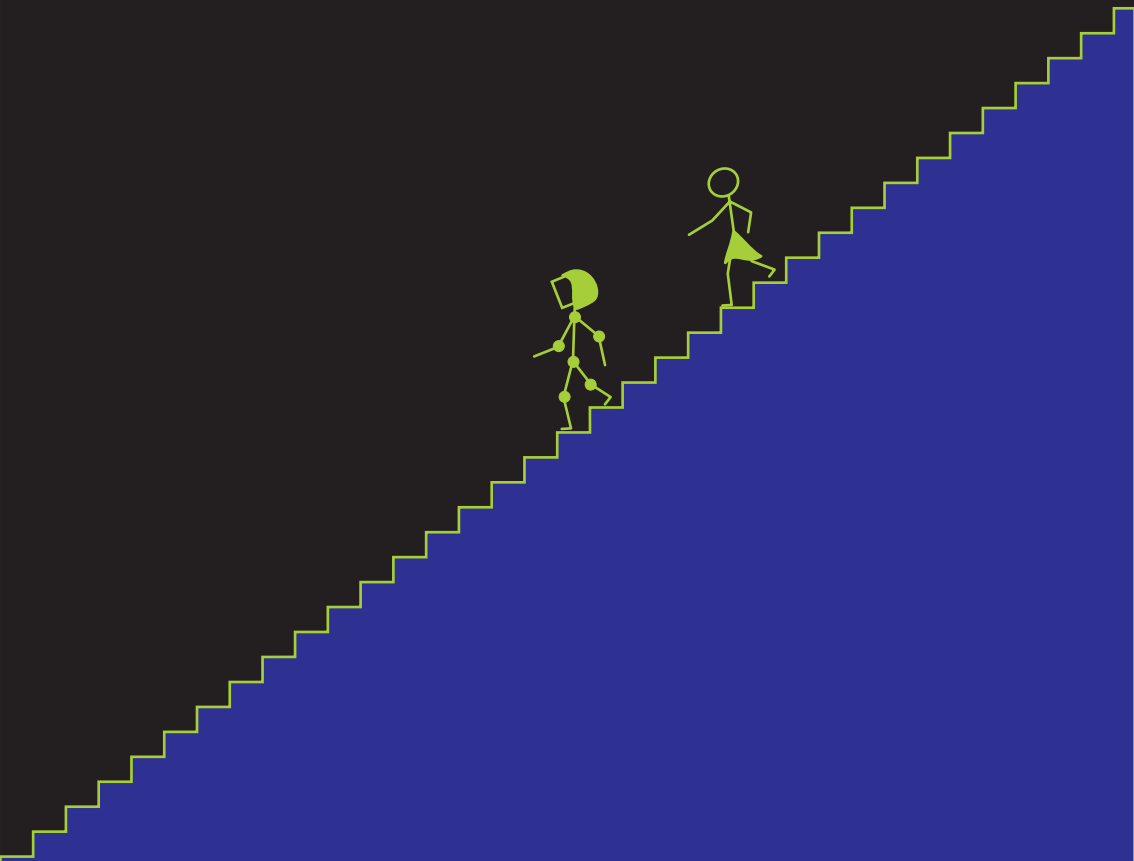
Intimizacija i njeno rastakanje

Suvremeno recitalno kajkavsko pjesništvo.....	113
Kajkavski pjesnici u antologijama hrvatskoga pjesništva.....	120
Aureola kajkavske zavičajne intimizacije i njeno rastakanje.....	125
KAJ-eve antologije kao časopisna i knjižna izdanja.....	134

Pogovor

Božica Pažur:

Najnovije kritičko-esejističko djelo Ive Kalinskoga; tematika i struktura.....	141
---	-----

50,00 kn

ISBN: 978-953-6540-42-6

9 789536 540426